

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ & ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Λογιστική και
Χρηματοοικονομική**

**Master of Science (M.Sc)
in Accounting and Finance**

Μεταπτυχιακή Διατριβή

Η οικονομική και φορολογική αντιμετώπιση της Πανδημίας

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΣ ΦΟΙΤΗΤΗΣ:

ΜΠΛΑΤΣΙΟΥ ΕΛΙΣΑΒΕΤ - ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ (ΑΡ. ΜΗΤΡ. Α20190018)

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΜΠΛΑΤΣΙΟΥ ΕΛΙΣΑΒΕΤ - ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ (ΑΡ. ΜΗΤΡ. Α20190018)

**ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΜΠΛΑΤΣΙΟΥ ΕΛΙΣΑΒΕΤ-
ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ**

Διατριβή υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Η παρούσα διατριβή αποτελεί μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος στη Λογιστική και Χρηματοοικονομική

Καλαμάτα, ΑΠΡΙΛΙΟΣ και 2022

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ & ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Λογιστική και
Χρηματοοικονομική**

**Master of Science (M.Sc)
in Accounting and Finance**

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή

**ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ, Τμήμα Λογιστικής και
Χρηματοοικονομικής, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου**

**Νικολόπουλος Σωτήριος, Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Λογιστικής και
Χρηματοοικονομικής, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου**

**Αγοράκη Μαρία - Ελένη, Επίκουρος Καθηγήτρια, Τμήμα Λογιστικής και
Χρηματοοικονομικής, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου**

Η ΜΠΛΑΤΣΙΟΥ ΕΛΙΣΑΒΕΤ-ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ

δηλώνω υπεύθυνα ότι:

- 1)** Είμαι ο κάτοχος των πνευματικών δικαιωμάτων της πρωτότυπης αυτής εργασίας και από όσο γνωρίζω η εργασία μου δε συκοφαντεί πρόσωπα, ούτε προσβάλλει τα πνευματικά δικαιώματα τρίτων.

- 2)** Αποδέχομαι ότι το Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής μπορεί, χωρίς να αλλάξει το περιεχόμενο της εργασίας μου, να τη διαθέσει σε ηλεκτρονική μορφή μέσα από τη ψηφιακή Βιβλιοθήκη του Ιδρύματος, να την αντιγράψει σε οποιοδήποτε μέσο ή/και σε οποιοδήποτε μορφότυπο καθώς και να κρατά περισσότερα από ένα αντίγραφα για λόγους συντήρησης και ασφάλειας.

Περιεχόμενα

Περίληψη - Abstract

1. Εισαγωγή	7-8
<i>1.1 Μεθοδολογία</i>	7
<i>1.2 Δομή εργασίας</i>	7-8
2. Βιβλιογραφική επισκόπηση	9-14
2.1 Ιστορική επισκόπηση πανδημιών	9
<i>2.1.1 Η πανώλη του Ιουστινιανού (543 μ.Χ.)</i>	9
<i>2.1.2 Μαύρος Θάνατος (1348 - 1349)</i>	9
<i>2.1.3 Η φονική ευλογιά (15ος – 17ος αιώνας)</i>	9-10
<i>2.1.4 Χολέρα (1817 – 1823)</i>	11
<i>2.1.5 Η Ισπανική Γρίπη (1918)</i>	11
<i>2.1.6 Η γρίπη του Χονγκ Κονγκ (1968)</i>	12
<i>2.1.7 HIV / AIDS (1981 – σήμερα)</i>	12
<i>2.1.8 SARS (2002 – 2003)</i>	12-13
<i>2.1.9 Η Γρίπη των χοίρων ή H1N1 (2009 - 2010)</i>	13
<i>2.1.10 Έμπολα (2014 – 2016)</i>	13
<i>2.1.11 Νέος κορονοϊός: SARS-CoV-2 ή covid-19 (2019 – σήμερα)</i>	13
2.2 Covid-19 και παγκόσμια οικονομία	14-23
2.3 Μορφή ανάκαμψης εθνικών οικονομιών	23
3. Μέτρα αντιμετώπισης των οικονομικών επιπτώσεων του κορονοϊού στην Ελλάδα	24-52
<i>3.1 Δάνεια</i>	24-27
<i>3.2 Μισθία</i>	27
<i>3.2.1 Μισθωτές</i>	27-28
<i>3.2.2 Εκμισθωτές</i>	28-30
3.3 Άδειες ειδικού σκοπού	30-33
<i>3.4 Τηλεργασία</i>	33-36
<i>3.5 Επιτηδευματίες και νομικά πρόσωπα</i>	36
<i>3.5.1 Έκπτωση ΦΠΑ και άλλων οφειλών</i>	36-37
<i>3.5.2 Αναστολή ασφαλιστικών εισφορών</i>	37-38
<i>3.5.3 Έκπτωση ενοικίων επαγγελματικών μισθωμάτων</i>	38-39

<i>3.5.4 Αποζημίωση Ειδικού Σκοπού</i>	39
<i>3.5.5 Αναστολές συμβάσεων εργασίας εργαζομένων</i>	39-40
<i>3.5.6 Πρόγραμμα ΣΥΝ-ΕΡΓΑΣΙΑ</i>	40-42
<i>3.5.7 Επιταγές</i>	43-44
<i>3.5.8 Επιστρεπτέα Προκαταβολή</i>	44-52
4. Οι οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας στην Ελλάδα	53-60
5. Συμπεράσματα	61-64
5.1 Μελλοντικές προκλήσεις	64
Βιβλιογραφία	66-67
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι	68
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ	69-72
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ	72-77

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία μελετά τα οικονομικά και φορολογικά μέτρα που θέσπισε η ελληνική κυβέρνηση για την αντιμετώπιση της πανδημίας του ιού SARS COV-2 (Covid-19). Παρουσιάζονται τα μέτρα προς επιτηδευματίες / νομικά πρόσωπα καθώς και προς φυσικά πρόσωπα. Η ανάλυση βασίζεται σε επισκόπηση της διαθέσιμης βιβλιογραφίας αλλά και στην παρουσίαση ποσοτικών στοιχείων που περιγράφουν την επίδραση των μέτρων στην οικονομία παγκόσμια και εθνικά. Τα αποτελέσματα της μελέτης έδειξαν ότι η ελληνική οικονομία ακολούθησε ένα τύπο ανάπτυξης σε σχήμα U. Συνεπώς, η ύφεση που παρουσιάστηκε τα δύο πρώτα χρόνια της πανδημίας λόγω των περιοριστικών μέτρων ακολουθήθηκε από ισχυρή ανάπτυξη. Οι βασικές συνέπειες της πανδημίας ήταν η διατάραξη των αλυσίδων τροφοδοσίας, η οποία βραχυχρόνια οδήγησε σε μείωση τιμών, στο σημείο να μηδενιστεί η ζήτηση για ενεργειακά προϊόντα. Στο μακροχρόνιο ορίζοντα όμως, η διαταραχή των αλυσίδων τροφοδοσίας μείωσε τη προσφορά αυξάνοντας τις τιμές και κατ' επέκταση τον πληθωρισμό. Όμως, νέοι κίνδυνοι αναδύθηκαν για την οικονομική ανάπτυξη από τη πολεμική σύρραξη μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας. Το νέο αυτό εξωγενές σοκ οδήγησε στη αύξηση των τιμών ενέργειας ενώ επιδείνωσε περαιτέρω τις διαταραχές στην αλυσίδα τροφοδοσίας. Το αποτέλεσμα ήταν έντονες πληθωριστικές πιέσεις στην ελληνική οικονομία.

Abstract

This dissertation studies the economic and fiscal measures adopted by the Greek government to deal with the pandemic of the SARS COV-2 virus (Covid-19). The measures for entrepreneurs / legal entities as well as for economic agents are presented. The analysis is based on an overview of the available literature but also on the presentation of quantitative data that describe the impact of economic policies on the global and national economy. The results of the study showed that the Greek economy followed a U-shaped type of growth. Therefore, the recession that occurred in the first two years of the pandemic due to restrictive measures was followed by strong growth. The main consequences of the pandemic were the disruption of supply chains, which in the short term led to lower prices, to the point of zero demand for energy products. In the long run, however, the disruption of supply chains reduced supply by raising prices and, consequently, inflation. However, new risks to economic growth have emerged from the war between Russia and Ukraine. This new exogenous shock has led to rising energy prices and further aggravated supply chain disruptions. The result was intense inflationary pressures on the Greek economy.

1. Εισαγωγή

Από την στιγμή που ο ιός SARS COV-2, χαρακτηρίστηκε από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (Π. Ο. Υ) ως πανδημία, ήταν η απαρχή μιας πολύπλευρης κρίσης: κοινωνικής, υγειονομικής και οικονομικής. Σήμερα, η πανδημία του κορονοϊού έχει εξαπλωθεί σε όλες τις χώρες με αποτέλεσμα οι οικονομίες τους να έχουν επιβραδυνθεί και το ζητούμενο να είναι ποιες πολιτικές θα οδηγήσουν στην ανάκαμψη τους. Η επιτυχής ή όχι διαχείριση της υγειονομικής κρίσης από τις εθνικές κυβερνήσεις, θα καθορίσει την μελλοντική τους θέση στην παγκόσμια οικονομία (Χαράρι, 2021). Όμως, οι κυβερνήσεις έχουν να αντιμετωπίσουν τη δυσπιστία των πολιτών. Δημοσκόπηση σε 26 χιλιάδες Αμερικανούς πολίτες δείχνει ότι το 37 % των λευκών πολιτών, το 45 % των πολιτών ιταλικής καταγωγής και το 55 % των ισπανόφωνων πιστεύει στην ύπαρξη «μιας ομάδας ατόμων» η οποία ελέγχει σκιωδώς τις εξελίξεις, κυβερνώντας τον κόσμο και κατά συνέπεια τη πανδημία. Από την άλλη, η εμφάνιση της πανδημίας στην Ιταλία και τα καταστροφικά αποτελέσματα της μη έγκαιρης ενεργοποίησης της κυβέρνησής, στάθηκε παράδειγμα προς αποφυγή για την Ελλάδα. Η αντιμετώπιση της πανδημίας ξεκίνησε με τη δημοσίευση της πρώτης πράξης νομοθετικού περιεχομένου (Π. Ν. Π.) η οποία αφορούσε μέτρα κατά της εξάπλωσης του κορονοϊού.

1.1 Μεθοδολογία

Η ερευνητική μεθοδολογία βασίζεται στη πραγματοποίηση βιβλιογραφικής επισκόπησης. Η επισκόπηση βασίζεται στη μελέτη εργασιών από επιστημονικά περιοδικά με θέματα λογιστικής και φορολογικής φύσεως καθώς και μελέτες επιχειρήσεων συμβούλων, όπως η Grant Thornton. Τα στατιστικά δεδομένα που χρησιμοποιούνται προέρχονται από το Οικονομικό Επιμελητήριο (ΟΕΕ), την Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία (ΕΛΣΤΑΤ), το Κέντρο Προγραμματισμού & Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ).

1.2 Δομή εργασίας

Η παρούσα εργασία μελέτα τα οικονομικά και φορολογικά μέτρα που θέσπισε η ελληνική κυβέρνηση λόγω της πανδημίας και την επίδραση τους στην οικονομία λαμβάνοντας υπόψη τη δυναμική του φαινομένου το οποίο βρίσκεται ακόμα εν εξελίξει. Στο επόμενο κεφάλαιο, παρουσιάζονται οι κρίσεις πανδημίας οι οποίες εκδηλώθηκαν σε παγκόσμια κλίμακα επηρεάζοντας και την οικονομία των χωρών που εκδηλώθηκαν. Το δεύτερο κεφάλαιο συνεχίζεται με τη παρουσίαση των οικονομικών επιπτώσεων της πανδημίας στην παγκόσμια οικονομία. Στη συνέχεια, στο τρίτο κεφάλαιο, αναλύονται οι πολιτικές της ελληνικής κυβέρνησης που είχαν στόχο την

αντιμετώπιση της πανδημίας σε οικονομικό και φορολογικό επίπεδο. Ακολουθεί, η εξέταση της αποτελεσματικότητας των μέτρων πολιτικής στην ελληνική οικονομία (κεφάλαιο 4). Στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της έρευνας και οι προοπτικές της ελληνικής οικονομίας.

2. Βιβλιογραφική επισκόπηση

2.1 Ιστορική επισκόπηση πανδημιών

Η βιβλιογραφική επισκόπηση ξεκινά με τη παρουσίαση των πανδημιών τα τελευταία δύο χιλιάδες χρόνια οπότε υπάρχουν και οι σχετικές ιστορικές καταγραφές. Από τη πανώλη του Ιουστινιανού μέχρι και τη σημερινή πανδημία του κορονοϊού Covid – 19 η ανθρωπότητα έχει απειληθεί πολλές φορές από ιούς.

2.1.1 Η πανώλη του Ιουστινιανού (543 μ.Χ.)

Η πρώτη καταγεγραμμένη πανδημία έλαβε χώρα την περίοδο του Βυζαντίου το 543 μ.Χ. υπό την ηγεμονία του αυτοκράτορα του Βυζαντίου Ιουστινιανού Α'. Η επιδημία, που έμεινε στην ιστορία ως η «Πανώλη του Ιουστινιανού» ξεκίνησε το 543 π.Χ. Από εκτιμήσεις θεωρείται ότι ήταν υπεύθυνη για τον θάνατο 30 έως και 50 εκατομμυρίων ανθρώπων δηλαδή κοντά στο 50% του πληθυσμού της γης εκείνης της εποχής. Όπως και σήμερα με τον κορονοϊό, η πανδημία αποτέλεσε εκείνη την περίοδο παράγοντα αναταραχής στο βυζαντινό κόσμο, ο οποίος υπέστη μεγάλες απώλειες σε ότι αφορούσε την άμυνα της αυτοκρατορίας, την οικονομία και το εμπόριό της. Έτσι, δόθηκε η δυνατότητα σε άλλους πολιτισμούς να επανακτήσουν Βυζαντινές περιοχές στη Μέση Ανατολή, τη Βόρεια Αφρική και τμήματα της Ασίας και να αλλάξουν οι ισορροπίες του τότε γνωστού κόσμου (Economistas, 2022).

2.1.2 Μαύρος Θάνατος (1348 - 1349)

Το έτος 1348 εμφανίστηκε άλλη μία πανδημία πανώλης που πήρε και τον τίτλο «Ο Μαύρος Θάνατος» (Alfani,). Έπληξε αδιακρίτως πλούσιους και φτωχούς, ενώ έχασαν τις ζωές τους περίπου 25 εκατομμύρια άνθρωποι μόνο στην Ευρώπη. Μαζί με την Ασία, εκτιμάται ότι οι νεκροί ανήλθαν τελικά σε 100 και 200 εκατομμύρια. Σύμφωνα με αναλυτές, ο πληθυσμός της Ευρώπης χρειάστηκε περίπου 200 χρόνια για να επανέλθει σε επίπεδα προ της μαύρης πανώλης. Στον «Μαύρο Θάνατο» αποδίδεται και το «χτύπημα» που δέχθηκε η δουλεία, καθώς λόγω του δημογραφικής μείωσης προέκυψαν πολλές θέσεις εργασίας, με καλές απολαβές. Η γενική τάση κατά τον 14^ο αιώνα ήταν η ταχύτατη αύξηση αμοιβών των εργατών γης ενώ σταθεροποιητική τάση φάνηκε κατά τον 15^ο αιώνα (David, 2004). Οι οικονομικές συνέπειες βραχυπρόθεσμα ήταν ιδιαίτερα επιβαρυντικές αλλά μακροπρόθεσμα τα οικονομικά στοιχεία δείχνουν ανάκαμψη. Λόγω της νέας δημογραφικής πραγματικότητας αντιστράφηκε η πορεία των τιμών των αγροτικών προϊόντων με αποτέλεσμα θετική πορεία για την οικονομία. Ειδικότερα, οι τιμές βασικών αγαθών άρχισαν να πέφτουν καθώς η

παραγωγή επέστρεφε στα κανονικά επίπεδα αφού υπήρχαν λιγότερα στόματα να τραφούν λόγω της μεγάλης θνησιμότητας. Οι επανεμφανίσεις της πανώλης και άλλων θεομηνιών συνέχισαν να προκαλούν έντονες οικονομικές διακυμάνσεις αλλά οι μέσες τιμές των βασικών αγαθών μειώθηκαν ή έμειναν σταθερές κατά το μεγαλύτερο μέρος του 15^{ου} αιώνα. Αυτή η τάση οδήγησε σε νέες αγροτικές εξειδικεύσεις. Εφόσον τα δημητριακά ήταν φθηνότερα, οι άνθρωποι μπορούσαν να ξοδεύουν μεγαλύτερο ποσοστό του εισοδήματός τους για προϊόντα με μεγαλύτερη ελαστικότητα ζήτησης όπως τα γαλακτοκομικά, το κρέας και το κρασί. Μέχρι τότε, η γεωργική παραγωγή ολόκληρης της Ευρώπης αφορούσε τη παραγωγή δημητριακών αφού το ψωμί αποτελούσε το βασικό είδος τροφής. Πλέον η οικονομική πραγματικότητα άλλαξε και η ανταλλαγή βασικών αγαθών σε μεγαλύτερες αποστάσεων δημιούργησε μια αύξηση στις εμπορικές ροές. Επιπλέον αναπτύχθηκαν νέες προηγμένες επιχειρηματικές και οικονομικές πρακτικές, όπως οι λογιστικές και οι τραπεζικές συναλλαγές (Burns,).

2.1.3 Η φονική ευλογία (15ος – 17ος αιώνας)

Η ευλογία άρχισε να κάνει την εμφάνισή της στην Ευρώπη κατά τον Μεσαίωνα, όμως εδραιώθηκε όταν αυξήθηκε ο πληθυσμός κατά την εποχή των Σταυροφοριών. Από ιστορικά στοιχεία προκύπτει ότι τον 15ο αιώνα το ποσοστό θνησιμότητας έφτανε το 30%. Κατά την ίδια περίοδο, στον Ύστερο Μεσαίωνα, η φτώχεια αποτελούσε κεντρικό πρόβλημα για τις πόλεις. Σωζόμενες πηγές παραθέτουν ποσοτικά στοιχεία που επιτρέπουν τον υπολογισμό της έκτασής της. Οι φορολογικές απαλλαγές στους φτωχούς αποτελούν ένδειξη ότι το ένα τρίτο τουλάχιστον βρισκόταν στα όρια της επιβίωσης. Ο μηχανισμός τιμών προσφοράς και ζήτησης δεν ήταν παρά ελάχιστα αντιληπτός. Με αποτέλεσμα η παρουσίαση των μέσων τιμών τροφίμων στερείται νοήματος αφού οι διακυμάνσεις των τιμών στις πόλεις ήταν πάρα πολύ μεγάλες. Συνεπώς, το μέτρο των μέσω τιμών πρέπει να ακολουθείται από την τυπική απόκλιση. Περαιτέρω, ο καλπάζων πληθωρισμός και η γενική αποδιοργάνωση οδήγησε στη δημιουργία μια νέας διακριτής κοινωνικής ομάδας, αυτής των ευκαιριακών απασχολούμενων φτωχών (Burns,). Κατά τον 15ο έως τον 17ο αιώνα περίπου 20 εκατομμύρια άνθρωποι στο «Νέο Κόσμο» στην αμερικανική ήπειρο (περίπου το 90 % του πληθυσμού) χάθηκαν από ευλογία, δίνοντας τη δυνατότητα στους Ευρωπαίους να προχωρήσουν σε αποικισμούς και κατακτήσεις εδαφών. Στην Ευρώπη η ευλογία παρέμεινε η κύρια αιτία θανάτου και τον 18ο αιώνα, σκοτώνοντας κατ' εκτίμηση 400.000 Ευρωπαίους τον χρόνο. Είναι ενδεικτικό ότι το 10% των βρεφών στη Σουηδία πέθαιναν από ευλογία ετησίως.

2.1.4 Χολέρα (1817 – 1823)

Η πρώτη πανδημία χολέρας ξεκίνησε από τον Ινδία και εξαπλώθηκε σε πολλές άλλες χώρες. Ήταν η πρώτη από επτά μεγάλες πανδημίες χολέρας που μέχρι σήμερα έχουν στερήσει τις ζωές σε εκατομμύρια ανθρώπους. Σύμφωνα με το Business Insider, ο Τζόν Σνόου, ένας Βρετανός ιατρός, ανέπτυξε μεθόδους για την ανακοπή της πανδημίας και το 1854 κατάφερε να απομονώσει την πηγή της χολέρας σε μια αντλία νερού στο Σόχο του Λονδίνου. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας έχει χαρακτηρίσει τη χολέρα ως τη «ξεχασμένη πανδημία», τονίζοντας ότι το έβδομο ξέσπασμα, το 1961, συνεχίζεται μέχρι και σήμερα. Η χολέρα προκαλείται όταν καταναλώνεται τροφή ή νερό με συγκεκριμένα βακτήρια και πλήττει περισσότερο τις μη αναπτυγμένες χώρες.

2.1.5 Η Ισπανική Γρίπη (1918)

Η Ισπανική Γρίπη ήταν μια πανδημία που ξεκίνησε το 1918. Κατά τη διάρκεια της, προσβλήθηκαν από τον ιό της γρίπης 500 εκατομμύρια άνθρωποι, ενώ έχασαν τη ζωή τους πάνω από 50 εκατομμύρια σε όλο τον κόσμο. Χωρίς να είναι δυνατόν να υπολογισθεί ο πραγματικός αριθμός. Ο ιός της Ισπανικής Γρίπης ήταν ο H1N1 και το ξέσπασμά του ήρθε κατά τη λήξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Οι αρχές δημόσιας υγείας δεν διέθεταν κάποιο πρωτόκολλο για να περιορίσουν την πανδημία με αποτέλεσμα οι απώλειες να είναι πολύ μεγάλες. Τα πρώτα κρούσματα της Ισπανικής Γρίπης καταγράφηκαν στη Γαλλία τον Απρίλιο του 1918, ενώ σε μικρό χρονικό διάστημα εξαπλώθηκε σε Ιταλία, Μεγάλη Βρετανία, Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και Γερμανία. Μέχρι τον Ιούνιο του ίδιου έτους η πανδημία έφτασε στις Ινδίες, τον Ιούλιο στη Νέα Ζηλανδία και τον Αύγουστο στη Νότιο Αφρική. Οι οικονομικές επιπτώσεις της ισπανικής γρίπης όπως καταγράφηκαν κατά τη περίοδο της πανδημίας είχαν άμεση επίδραση στους μισθούς των αστικών κέντρων στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής. Ο μεταποιητικός τομέας δέχτηκε τις μεγαλύτερες πιέσεις λόγω της μειωμένης προσφοράς εργασίας. Συγκεκριμένα, η μεγάλη θνησιμότητα είχε σαν αποτέλεσμα οι μισθοί να αυξηθούν για τους επιζήσαντες, με συνέπεια όμως το κόστος παραγωγής να αυξηθεί. Βραχυπρόθεσμα, οι επιχειρήσεις δυσκολεύονταν να υποκαταστήσουν την ακριβότερη εργασία με κεφάλαιο ή φθηνούς εργαζόμενους. Το αποτέλεσμα ήταν η δημιουργία ανισορροπιών στην αγορά εργασίας μετά την πανδημία όμως το κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν αυξήθηκε. Μακροπρόθεσμα, οι ανισορροπίες αντιμετωπίστηκαν αφού η αύξηση των γεννήσεων εξισορρόπησε την αγορά εργασίας. Τα αποτελέσματα της Ισπανικής Γρίπης απεικονίστηκαν και στο χρηματιστηριακό δείκτη S&P 500 ο οποίος είχε απώλειες της τάξης του 24,7% το 1918.

2.1.6 Η γρίπη του Χονγκ Κονγκ (1968)

Η πρώτη πανδημία της σύγχρονης εποχής θεωρείται η γρίπη του Χονγκ Κονγκ η οποία εμφανίστηκε 50 χρόνια μετά την Ισπανική Γρίπη. Η πανδημία αυτή χαρακτηρίζεται από ένα νέο ιό γρίπης τον H3N2 όπου οι απώλειες του υπολογίζονται στο ένα εκατομμύριο ανθρώπινες ζωές. Η συγκεκριμένη πανδημία ανέδειξε την αναγκαιότητα της ύπαρξης αποτελεσματικών εμβολίων για την αντιμετώπιση της. Η πανδημία προκάλεσε παγκόσμια κινητοποίηση, υπό τον συντονισμό του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας. Από τον Νοέμβριο 1969 ανακαλύφθηκαν αποτελεσματικά εμβόλια κατά της γρίπης του Χονγκ Κονγκ.

2.1.7 HIV / AIDS (1981 – σήμερα)

Το 1981 έκαναν την εμφάνισή τους οι πρώτες περιπτώσεις του HIV / AIDS. Όμως ακόμα και σήμερα η νόσος εξακολουθεί να προκαλεί απώλειες ζωών. Από το 1981, 75 εκατομμύρια άνθρωποι ήταν φορείς του HIV και περίπου 32 εκατομμύρια έχασαν τις ζωές τους. Είναι σεξουαλικά μεταδιδόμενο νόσημα, για το οποίο δεν υπάρχει θεραπεία, αλλά έχουν βρεθεί φαρμακευτικές αγωγές που ελέγχουν και «φρενάρουν» τη νόσο. Τα περισσότερα περιστατικά HIV / AIDS καταγράφονται σήμερα σε χώρες της Αφρικής.

2.1.8 SARS (2002 – 2003)

Το SARS (Σοβαρό Οξύ Αναπνευστικό Σύνδρομο) είναι μια ασθένεια που προκαλείται από έναν από τους επτά κορονοϊούς που προσβάλλουν τους ανθρώπους. Η επιδημία του SARS ξεκίνησε από την επαρχία Γκουαντόνγκ στην Κίνα και εξελίχθηκε σύντομα σε παγκόσμια πανδημία «αγγίζοντας» 26 χώρες. Λόγω της ταχείας αντίδρασης των υγειονομικών αρχών παγκοσμίως, τα ύποπτα περιστατικά απομονώθηκαν κάτι που συνέβαλε στην ανάπτυξη σημαντικών πρωτόκολλων για την αντιμετώπιση παρόμοιων ιών. Προσβλήθηκαν πάνω από 8.000 άνθρωποι, ενώ έχασαν τη ζωή τους 774, ποσοστό κοντά στο 10%. Η οικονομία της Κίνας, όπου και πρωτοεκδηλώθηκε ο ιός, αντιμετώπισε μικρού μεγέθους διαταραχές διότι τα κρούσματα εκδηλώθηκαν την περίοδο των διακοπών για το νέο σεληνιακό έτος (Capital, 2022). Το νέο σεληνιακό έτος αποτελεί τη σημαντικότερη εορτή της Κίνας, διάρκειας δύο εβδομάδων. Πολλές επιχειρήσεις κατά το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα διακόπτουν τη λειτουργία τους, ενώ περίπου 200 εκατομμύρια εργαζομένων επιστρέφουν στο τόπο γέννησης τους και στις οικογένειες τους. Παρόλα αυτά η οικονομική δραστηριότητα, με το τέλος του εορτασμού του νέου σεληνιακού έτους, εμφάνισε σημάδια επηρεασμού. Οι μετακινήσεις περιορίστηκαν τόσο εντός όσο και εκτός χώρας. Οι επιχειρήσεις υιοθέτησαν μεθόδους εξ

αποστάσεως εργασίας ενώ κάποιες εργοστασιακές μονάδες ανέστειλαν τη δραστηριότητα τους ή μείωσαν την παραγωγική τους ικανότητα. Το 2002 το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν της Κίνας αντιπροσώπευε το 4% του παγκόσμιου Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος, ενώ το 2019 το 16%. Αντίστοιχα, το μερίδιό της κινεζικής οικονομίας στο παγκόσμιο εμπόριο σχεδόν υπερδιπλασιάστηκε σε 12.8% το 2019 από 5.3% το 2003 (Oxford Economics).

2.1.9 Η Γρίπη των χοίρων ή H1N1 (2009 - 2010)

Στις ΗΠΑ το 2009 παρατηρήθηκε μια νέα μορφή γρίπης η οποία πρόσβαλε 60.8 εκατομμύρια ανθρώπους και προκάλεσε παγκοσμίως εκατοντάδες χιλιάδες θανάτους. Κάποιες αναφορές εκτιμούν τα θύματα σε πάνω από 500.000. Η νέα μορφή γρίπης ονομάστηκε «Γρίπη των χοίρων» ή H1N1. Ονομάστηκε «Γρίπη των χοίρων» λόγω της εμφάνισής της σε χοίρους που είχαν έρθει σε επαφή με ανθρώπους. Ο συγκεκριμένος ιός ήταν διαφορετικός από άλλες μορφές γρίπης καθώς το 80 % των θανάτων ήταν ανθρώπων ηλικίας κάτω των 65 ετών ενώ τυπικά το 70 με 90 % των θανάτων από γρίπη αφορά συνήθως άτομα ηλικίας άνω των 65 ετών. Ο H1N1 ήταν ένα παράδειγμα για την επιστημονική κοινότητα σχετικά με το πόσο γρήγορα μπορεί να εξελιχθεί ένας ιός σε πανδημία κατά τον 21ο αιώνα. Τα αποτελέσματα των ερευνών χρησιμοποιήθηκαν για τη ταχύτερη ανταπόκριση της παγκόσμιας κοινότητας σε μελλοντικές αντίστοιχες απειλές.

2.1.10 Έμπολα (2014 - 2016)

Το πρώτο κρούσμα του ιού Έμπολα καταγράφηκε σε ένα χωριό της Γουινέας κοντά στον ποταμό Έμπολα. Ο ιός πήρε το όνομα του ποταμού. Σύντομα εξαπλώθηκε και σκότωσε 11.325 ανθρώπους από τους 28.600 που προσβλήθηκαν από αυτόν. Επεκτάθηκε σε χώρες της Δυτικής Αφρικής όπως η Λιβερία και η Σιέρα Λεόνε οι οποίες λόγω της ελλειμματικής τους ανάπτυξης και τις συνεπαγόμενες ελλείψεις υποδομών δεν μπορούσαν να τον αντιμετωπίσουν. Οι επιπτώσεις του ιού για αυτές τις χώρες αποτιμάται στα 3.77 δις ευρώ.

2.1.11 Νέος κορονοϊός: SARS-CoV-2 ή covid-19 (2019 – σήμερα)

Ο νέος κορονοϊός τύπου SARS-CoV-2 ή covid-19 είναι η εν εξελίξει πανδημία του 21 αιώνα, η οποία αποκάλυψε τα τρωτά σημεία των παγκόσμιων υγειονομικών συστημάτων. Ο αριθμός των κρουσμάτων αυξάνεται καθημερινά και έως σήμερα (Μάρτιος 2022) είναι 440.660.955. Ενώ οι θάνατοι είναι ήδη 5.993.155 (News247, 2022). Εκτιμήσεις προηγούμενων ερευνών ανέφεραν ότι ο συγκεκριμένος ιός θα εξαπλωθεί σε παγκόσμια κλίμακα προσβάλλοντας το 40 με 70 % του παγκόσμιου

πληθυσμού. Σύμφωνα με το απαισιόδοξο σενάριο, οι θάνατοι αναμένεται να φτάσουν τα 10 εκατομμύρια και η αναμενόμενη μείωση στο παγκόσμιο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν αναμένεται να είναι ύψους 2.1 τρισεκατομμυρίων ευρώ.

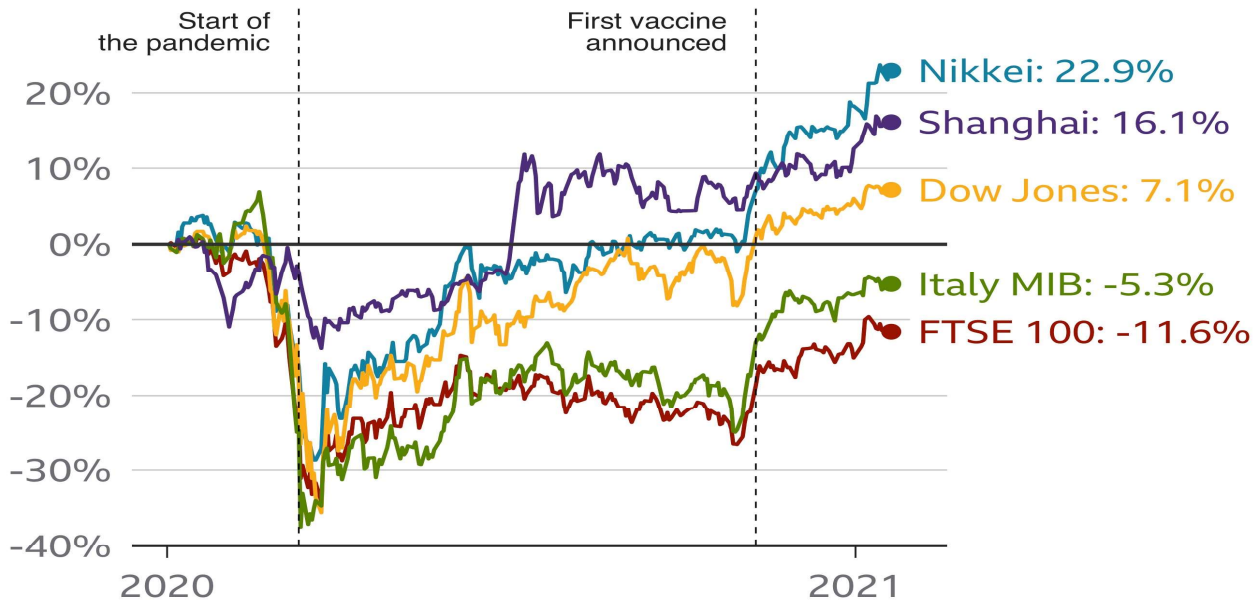
2.2 Covid-19 και παγκόσμια οικονομία

Η πανδημία του κορονοϊού υποχρέωσε τις παγκόσμιες οικονομίες σε ενδελεχής έρευνες με κοινό στόχο την απαλλαγή από την πανδημία και την γρηγορότερη ανάκαμψη των οικονομιών τους. Τα αποτελέσματα των ερευνών βοήθησαν ώστε κάθε χώρα να διαμορφώσει μια εθνική αναπτυξιακή στρατηγική λαμβάνοντας υπόψη τις χρηματοοικονομικές, χρηματοπιστωτικές και θεσμικές συνθήκες, τη τοποθεσία της, τις ανεπάρκειες στην παραγωγική διαδικασία της, τις θεσμικές αδυναμίες της και τις νέες δυνατότητας που εμφανίστηκαν στις διεθνείς οικονομίες.

Οι Jones et al. (2021) παρουσιάζουν τις οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας στις κυριότερες χώρες του κόσμου. Διαπιστώνουν ότι η πανδημία έχει εκδηλωθεί σε κάθε χώρα και η εξάπλωσή της έχει αναγκάσει τις εθνικές οικονομίες να προσπαθούν να αντιμετωπίσουν τις οικονομικές επιπτώσεις. Κάθε οικονομία και κατ' επέκταση κάθε χώρα έρχεται αντιμέτωπη με σειρά μέτρων που περιορίζουν την οικονομική δραστηριότητα και ο στόχος είναι να βρεθούν τρόποι περιορισμού του οικονομικού κόστους. Η ανάπτυξη των εμβολίων έναντι του κορονοϊού έχει δημιουργήσει ισχυρές προσδοκίες για οικονομική ανάκαμψη. Πολλοί ερευνητές προσπαθούν να δώσουν απάντηση στο ερώτημα πως θα μπορούσε να είναι η οικονομική ανάκαμψη. Η έντονη μεταβλητότητα στα χρηματιστήρια επηρεάζει την αξία των επιχειρήσεων θέτοντας σε κίνδυνο τα επενδυτικά τους σχέδια. Οι κυριότεροι δείκτες όπως ο FTSE, ο Dow Jones, ο Industrial Average και ο Nikkei παρουσίασαν σημαντικές απώλειες κυρίως τους πρώτους μήνες της πανδημίας όπως φαίνεται στο γράφημα 2.1. Η ανακοίνωση του πρώτου εμβολίου το Νοέμβριο του 2020 οδήγησε σε ανάκαμψη τις αγορές της Ασίας και των ΗΠΑ χωρίς όμως να ακολουθήσει την ίδια πορεία και ο FTSE του χρηματιστηρίου του Λονδίνου αφού είχε απώλειες της τάξης του 14.3 % το 2020. Επίδοση, σημαντικά χειρότερη από την απόδοση του 2008 (BBC, 2022).

Γράφημα 2.1: Η επίδραση της πανδημίας στους χρηματιστηριακούς δείκτες

The impact of coronavirus on stock markets since the start of the outbreak

Source: Bloomberg, 24 January 2021, 00:01 GMT

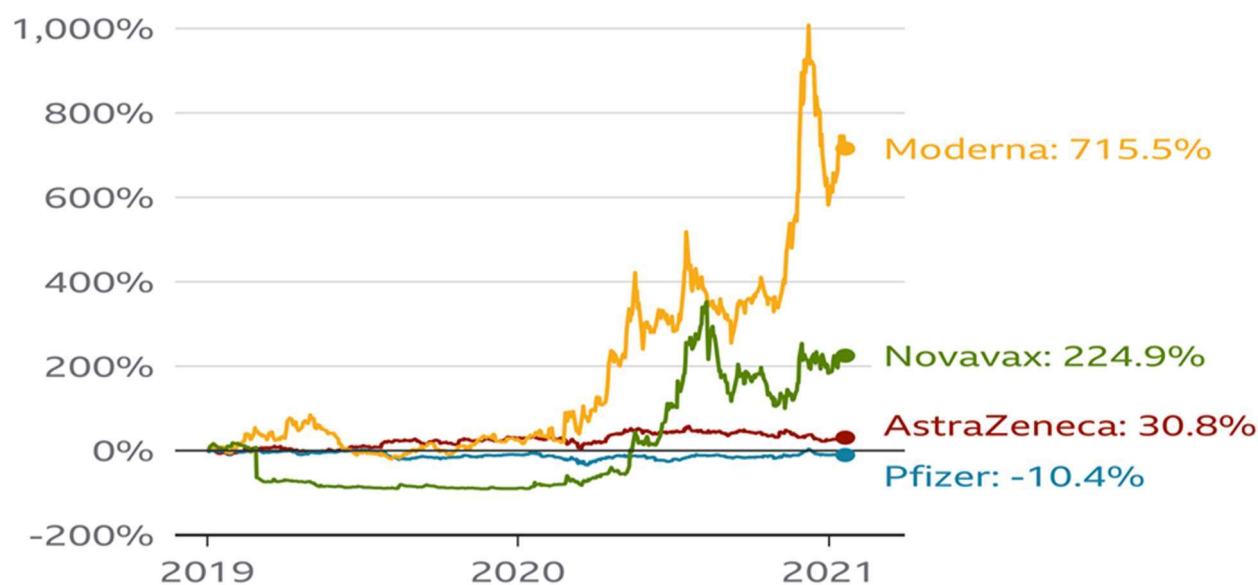
BBC

Σε απάντηση της οικονομικής μεταβλητότητας, οι κεντρικές τράπεζες των κυριότερων χωρών συμπεριλαμβανομένου του Ηνωμένου Βασιλείου μείωσαν τα επιτόκια. Ο στόχος ήταν ο φθηνότερος δανεισμός των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών ώστε να διατηρηθεί η οικονομική δραστηριότητα. Οι χρηματιστηριακοί δείκτες ανέκαμψαν τον Ιανουάριο του 2021 όπως είναι εμφανές στο γράφημα 2.1.

Γράφημα 2.2: Οι αποδόσεις των φαρμακευτικών εταιρειών

The rise of pharmaceutical companies

Percentage change in share value

Source: Bloomberg, 24 January 2021, 00:01 GMT

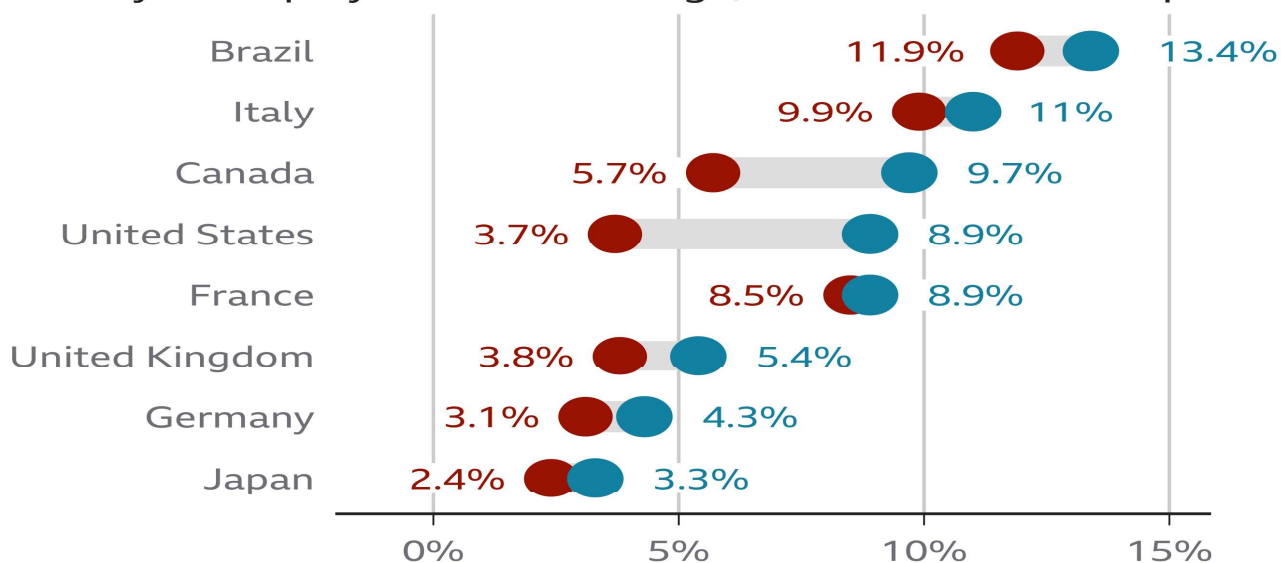
BBC

Σε κάθε κρίση, όπως και στη τρέχουσα, υπάρχουν νικητές και ηττημένοι. Η κρίση της πανδημίας ανέδειξε τις μετοχές των φαρμακευτικών εταιρειών Moderna, Novavax και AstraZeneca που δημιούργησαν εμβόλια για την πανδημία (Γράφημα 2.2). Αντίθετα η Pfizer έχει δει την τιμή της μετοχής της να μειώνεται παρά τη δημιουργία ενός σύγχρονου εμβολίου. Η συνεργασία με τη BioNTech, το υψηλό κόστος παραγωγής και διαχείρισης του εμβολίου, καθώς και ο αυξανόμενος αριθμός ανταγωνιστών ανάλογου μεγέθους έχουν μειώσει την εμπιστοσύνη των επενδυτών στην εταιρεία όσον αφορά τα προβλεπόμενα κερδών για το 2021. Οι παραπάνω φαρμακευτικές εταιρείες έχουν ήδη διανείμει δόσεις σε πολλές χώρες οι οποίες έχουν ξεκινήσει τα προγράμματα εμβολιασμού τους. Η Johnson & Johnson και η Sanofi / GSK συμμετείχαν στη διανομή εμβολίων κατά τη διάρκεια του 2021, επίσης.

Γράφημα 2.3: Ανεργία στις μεγάλες οικονομίες

World economies struggling with rising unemployment

Yearly unemployment rate change, 2019 and 2020 compared

Source: International Monetary Fund

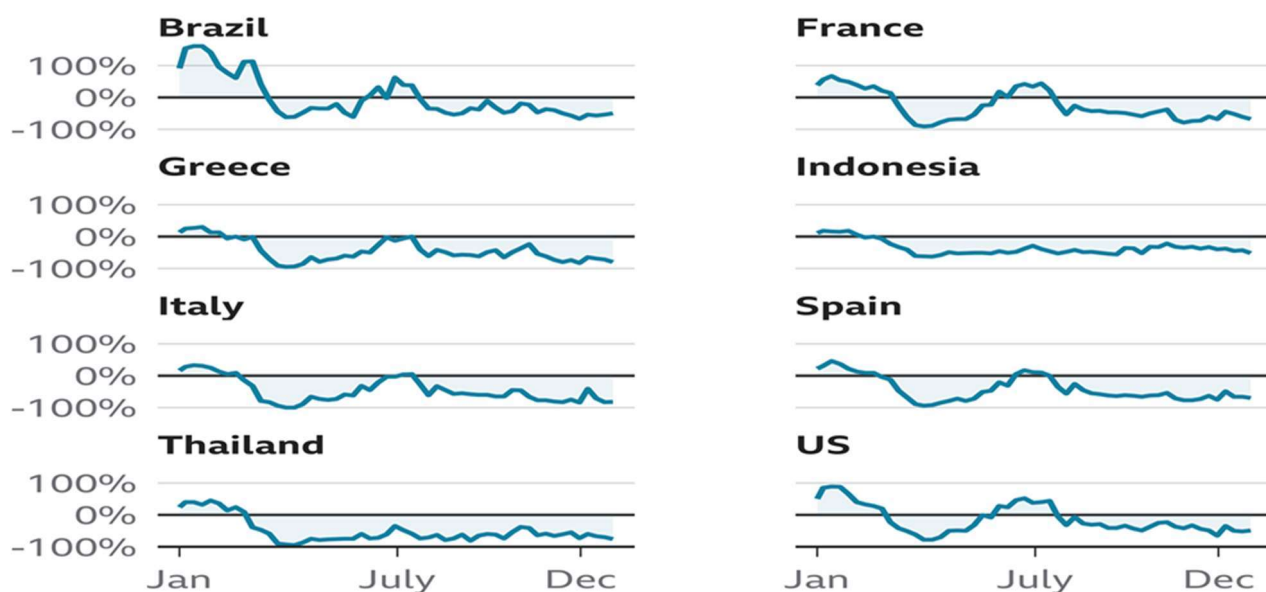
BBC

Ο ελλείπεις εμβολιασμός των πληθυσμών οδήγησε σε επαναλαμβανόμενες διακοπές της οικονομικής δραστηριότητας προκαλώντας παρατεταμένη μεταβλητότητα στην παγκόσμια οικονομία και το 2021. Τα εισοδήματα μειώθηκαν και πολλοί εργαζόμενοι έχασαν τις δουλειές τους κάτι που είναι εμφανές στα ποσοστά ανεργίας που αυξήθηκαν (Γράφημα 2.3). Οι περισσότερες οικονομίες όπως και η Ελληνική διατήρησαν τις θέσεις των εργαζόμενων επιδοτώντας τες. Παράλληλα, ο αριθμός των νέων ευκαιριών εργασίας διατηρήθηκε χαμηλός σε πολλές χώρες. Οι κενές θέσεις εργασίας στην Αυστραλία έχουν επιστρέψει στο ίδιο επίπεδο με το 2019, αλλά χώρες όπως η Γαλλία, η Ισπανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και άλλες υστερούν.

Γράφημα 2.4: Οι κρατήσεις σε δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς

The global tourism industry is crumbling

Weekly percentage change in the number of reservations, 2019 v 2020

Source: SeeTransparent, 24 January 2020, 00:01 GMT

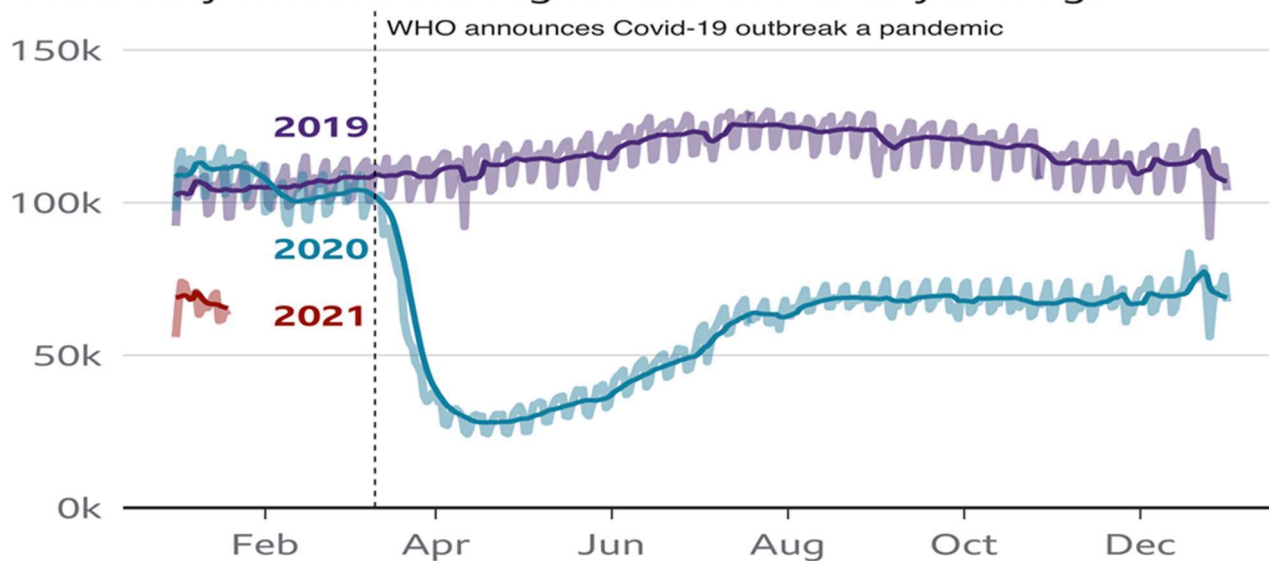
BBC

Οι κλάδοι του τουρισμού, της εστίασης και του αθλητισμού έχουν διακόψει τη δραστηριότητα τους σε μεγάλο βαθμό. Το γράφημα 2.4 δείχνει το μέγεθος της πτώσης των κρατήσεων σε δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς. Το αποτέλεσμα ήταν πολλές επιχειρήσεις να χρεωκόπησαν. Η πτώση στις κρατήσεις σε όλους τους κορυφαίους ταξιδιωτικούς προορισμούς επιβεβαιώνεται και από τη Transparent γνωστή εταιρεία διαχείρισης κρατήσεων. Πολλοί αναλυτές πιστεύουν ότι πριν το 2025 θα είναι δύσκολο η πλήρης ανάκαμψη του κλάδου. Αντίστοιχα, οι αεροπορικές εταιρείες και η ταξιδιωτική βιομηχανία έχουν υποστεί σοβαρές ζημιές λόγω ακυρώσεων τόσο επαγγελματικών ταξιδιών όσο και αναψυχής. Οι μεταλλάξεις του ιού αποτελούν σημαντική απειλή για τους κλάδους του τουρισμού. Μάλιστα, τα δεδομένα από την υπηρεσία παρακολούθησης πτήσεων Flight Radar 24 δείχνουν ότι ο αριθμός των πτήσεων παγκοσμίως μειώθηκε σημαντικά το 2020 ενώ απέχει από την ανάκαμψη (Γράφημα 2.5).

Γράφημα 2.5: Αριθμός εμπορικών πτήσεων

Commercial flights remain well below normal levels

Total daily commercial flights with seven-day average

Source: Flightradar24, 24 January 2021, 00:01 GMT

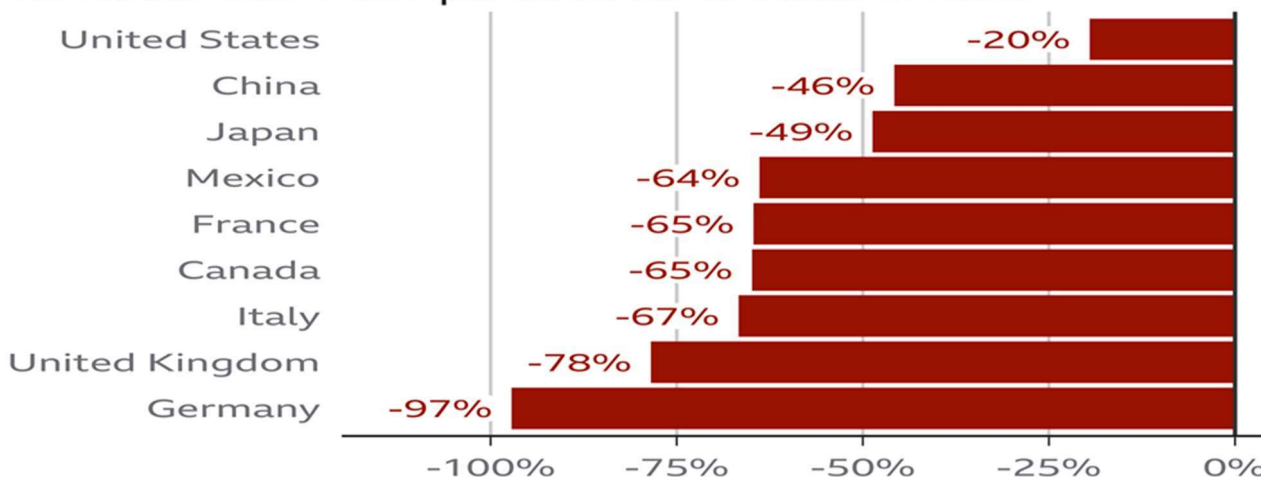
BBC

Ένας άλλος κλάδος που επλήγη από την πανδημία είναι αυτός του λιανεμπορίου. Τα αλληπάλληλα «ανοίγματα και κλεισίματα» της οικονομίας οδήγησαν τον κλάδο του λιανεμπορίου σε συρρίκνωση.

Γράφημα 2.6: Η μείωση των πελατών λιανικής

Huge drop in shoppers

Annual percentage change of footfall, 12-28 Jan 2021 compared to same dates in 2020

Source: ShopperTrak, 24 January 2021, 00:01 GMT

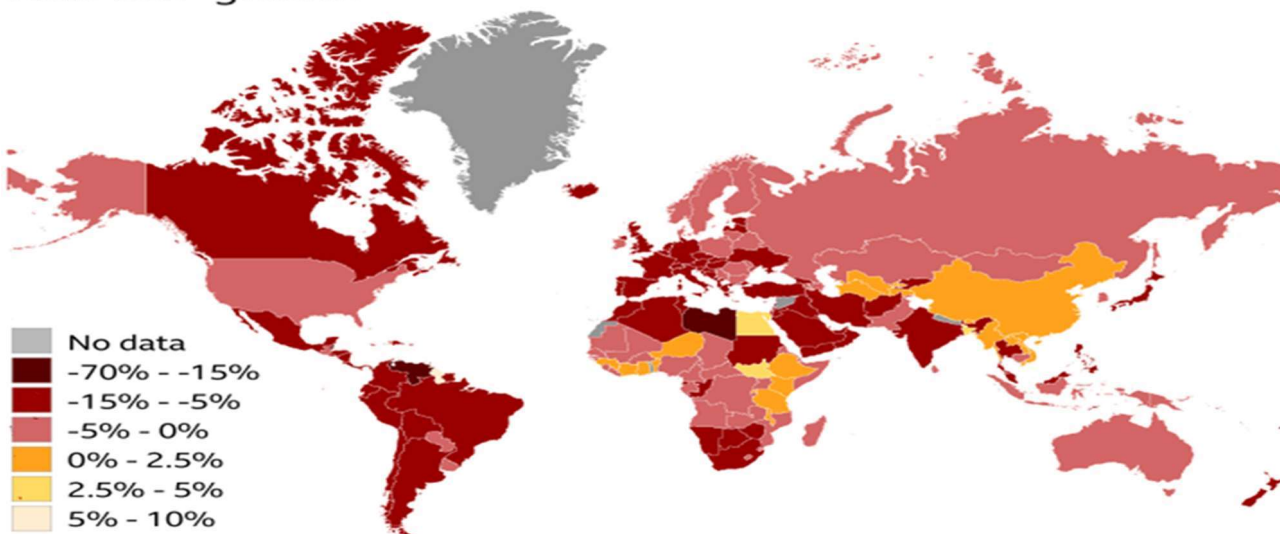
BBC

Οι καταναλωτές στράφηκαν στις διαδικτυακές αγορές και σε συναλλαγές κοντά στη κατοικία τους.

Γράφημα 2.7: Χώρες σε ύφεση

Majority of countries in recession

Real GDP growth

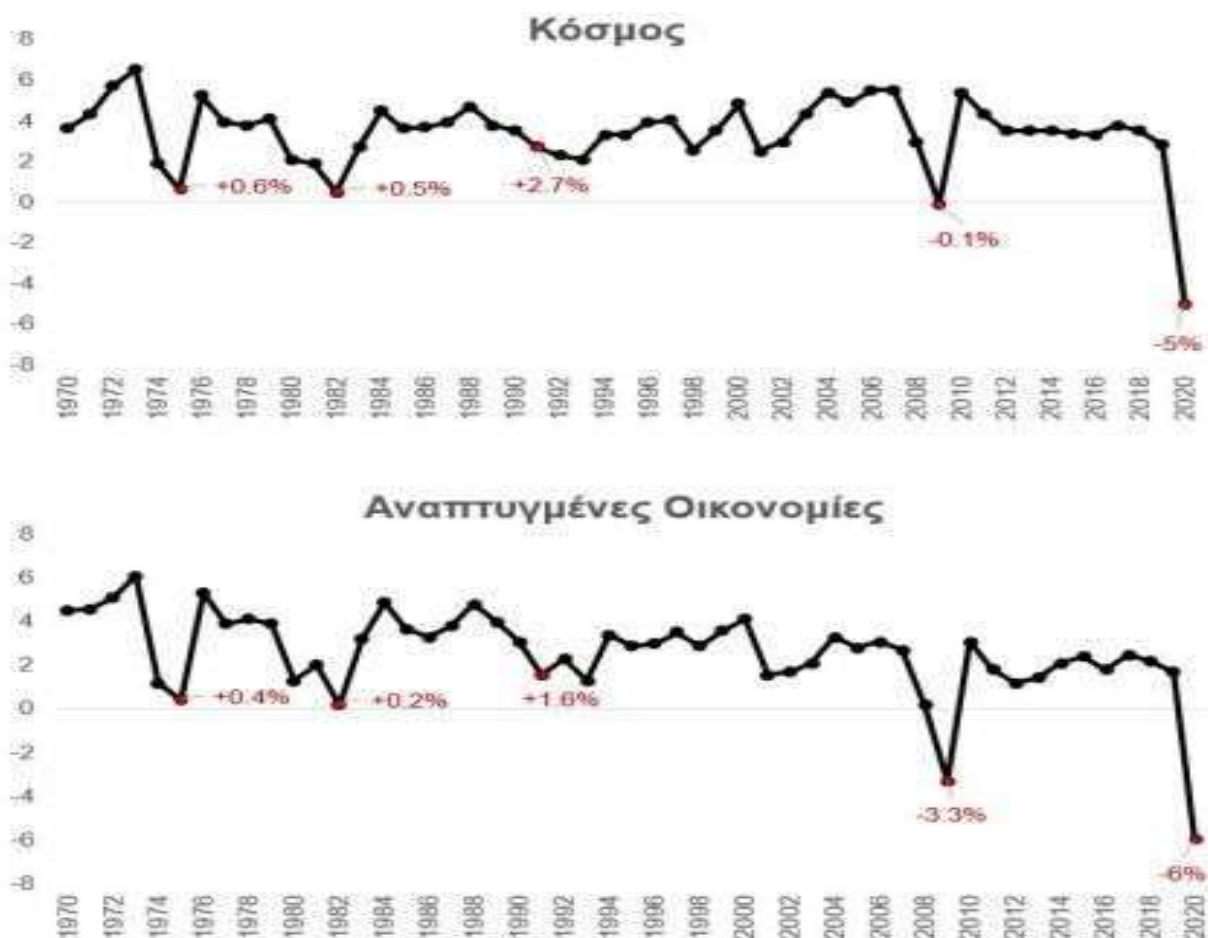

Source: International Monetary Fund

BBC

Οι αρνητικές επιπτώσεις του κορονοϊού επιβεβαιώνονται από τα στοιχεία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (Γράφημα 2.7). Είναι εμφανές ότι οι περισσότερες χώρες βρίσκονται σε ύφεση. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο εκτιμά ότι η παγκόσμια οικονομία συρρικνώθηκε κατά 4.4 % το 2020. Το Ταμείο χαρακτήρισε την πτώση ως τη χειρότερη μετά τη Μεγάλη Ύφεση της δεκαετίας του 1930. Η μοναδική χώρα η οποία εμφάνισε ανάπτυξη είναι η Κίνα με ποσοστό 2.3 %. Ενώ το Ταμείο προβλέπει ανάπτυξη 5.2 % - 5.5 % για τη παγκόσμια οικονομία χώρες όπως η Κίνα και η Ινδία αναμένεται να αναπτυχθούν κατά 8.2% και 8.8%, αντίστοιχα. Οι χώρες με τη μεγαλύτερη ύφεση είναι το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ιταλία. Οι προβλέψεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου για τις ανεπτυγμένες οικονομίες είναι η πτώση ίση με 5.7 %. Για το 2022, η πρόβλεψη είναι ότι το παγκόσμιο ΑΕΠ θα αυξηθεί κατά 4 %, αντί για 4.2 % που ήταν η προηγούμενη πρόβλεψη. Το χαρακτηριστικό της τρέχουσας οικονομικής κρίσης λόγω της πανδημίας είναι ότι δεν αφορά μόνο χώρες με μεσαία οικονομική ανάπτυξη. Σύμφωνα με τον Fernandes (), η τρέχουσα οικονομική κατάσταση λόγω της πανδημίας δεν είναι συγκρίσιμη με την παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008 όπως είναι εμφανές στο γράφημα 2.8. Το γράφημα δείχνει τη μεταβολή στο ετήσιο πραγματικό κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν.

Γράφημα 2.8: Μεταβολή κατά κεφαλήν ΑΕΠ κόσμου vs Ανεπτυγμένων Οικονομιών

Μάλιστα, σύμφωνα με το Παγκόσμιο Οικονομικό Ίδρυμα τα τελευταία εβδομήντα χρόνια δηλαδή από το 1950 και μετέπειτα, η παγκόσμια οικονομία έχει γνωρίσει τέσσερις μεγάλες υφέσεις: το 1975, το 1982, το 1991 και το 2009. Όπως είναι εμφανές από το γράφημα 2.8, τα ποσοστά μεταβολής του κατά κεφαλήν Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος σε επίπεδο κόσμου και ανεπτυγμένων οικονομιών για το 1975 είναι +0.6 % και +0.4 %, για το 1982 είναι +0.5 % και +0.2 %, για το 1991 είναι +2.7 % και +1.6 % ενώ για το 2009 είναι -0.1% και -3.3 % αντίστοιχα. Σύμφωνα με τις προβλέψεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου η εκτίμηση για το 2020 ήταν -5% και -6 %, αντίστοιχα. Μέχρι και τη χρηματοπιστωτική κρίση, η μεγαλύτερη ύφεση και η μεγαλύτερη αρνητική επίδραση στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν είχε παρατηρηθεί το 2009. Όμως, το γράφημα αναδεικνύει το μέγεθος της πρωτόγνωρης κρίσης της πανδημίας τόσο συνολικά στην παγκόσμια οικονομία όσο και στις αναπτυγμένες χώρες. Το 2021 η παγκόσμια ανάπτυξη ήταν της τάξης του 5.9 % και η εκτίμηση για το 2022 ήταν της τάξης του 4.4 % από 4.9 % που ήταν η αρχική, όμως η νέα εκτίμησή δεν περιλαμβάνει την επίδραση του πολέμου στην Ουκρανία οπότε και αναμένεται αναθεώρηση προς τα κάτω (Καθημερινή, 2022). Δεδομένου ότι η ύφεση της παγκόσμιας οικονομίας το 2020 ήταν της τάξης του 4.4 %, η μορφή της ανάπτυξης είναι σχήματος V αν λάβουμε υπόψη την ετήσια μεταβολή του παγκόσμιου ΑΕΠ. Βέβαια, λαμβάνοντας υπόψη και το εξωγενές σοκ της πολεμικής σύρραξης στην

Ουκρανία πιθανόν να μιλάμε για ανάπτυξη μορφής U όπου η ανάπτυξη του παγκόσμιου ΑΕΠ θα χρειαστεί περισσότερο χρόνο για να επανέλθει σε προηγούμενα επίπεδα.

Οι επιπτώσεις της πανδημίας είναι εμφανής και στον πληθωρισμό. Ο πληθωρισμός στην Ευρωζώνη για τον μήνα Δεκέμβριο 2020 ήταν σε αρνητικό πεδίο για πέμπτο συνεχή μήνα, διαμορφούμενος στο 0.3 %. Την ίδια υποχώρηση κατέγραψαν οι τιμές και κατά τους τρεις προηγούμενους μήνες. Ο μέσος ετήσιος πληθωρισμός για το 2020 ήταν στο 0.3 %. Σύμφωνα με τις φθινοπωρινές προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, λόγω της ανάκαμψης που αναμένεται κατά το 2021 και το 2022, εκτιμάται ότι ο πληθωρισμός θα διαμορφωθεί σε 1.1% και 1.3%, αντίστοιχα. Σημειώνεται, ωστόσο, ότι οι προβλέψεις αυτές διεξήχθησαν πριν την εκδήλωση της δεύτερης έξαρσης της πανδημίας COVID-19, με αποτέλεσμα να μην έχουν ενσωματωθεί οι δυσμενείς επιπτώσεις του δ' τριμήνου του 2020 στις εκτιμήσεις για την εξέλιξη των οικονομικών μεγεθών. Επίσης, η πρόβλεψη του 2022 δεν είναι προσαρμοσμένη και για την επίδραση του πολέμου στην Ουκρανία που επηρεάζει σημαντικά τις αλυσίδες τροφοδοσίας και ιδιαίτερα τον κλάδο της ενέργειας. Οι εξελίξεις στον πληθωρισμό μεταξύ των χωρών μελών της Ευρωζώνης είναι αρκετά ασύμμετρες. Οι οικονομίες με σχετικά μεγάλο βιομηχανικό κλάδο και μικρή εξάρτηση από τον τουρισμό δέχθηκαν σχετικά μικρότερο πλήγμα από εκείνες τις χώρες με εξάρτηση από τον τουρισμό. Τον Δεκέμβριο του 2020 οι χώρες με τον υψηλότερο πληθωρισμό ήταν η Σλοβακία (1.6 %), η Αυστρία (1.0 %) και η Ολλανδία (0.9 %), και στις τρεις ωστόσο ο πληθωρισμός βρίσκεται σε αρκετά χαμηλότερο επίπεδο από το 2.0 % που ορίζει ο στόχος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας για τη σταθερότητα των τιμών. Στον αντίποδα οι χώρες-μέλη της Ευρωζώνης με τον χαμηλότερο πληθωρισμό (επί της ουσίας αποπληθωρισμό) είναι η Ελλάδα (2.4 %), η Σλοβενία (1.2 %) και η Ιρλανδία (1.0 %). Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης οι χώρες-μέλη με τον υψηλότερο πληθωρισμό είναι η Πολωνία (3.4%), η Ουγγαρία (2.8 %) και η Τσεχία (2.4 %), ενώ τον χαμηλότερο κατέγραψαν και πάλι η Ελλάδα (2.4%), η Σλοβενία (1.2 %) και η Ιρλανδία (1.0 %). Σε ό,τι αφορά τη συμβολή των βασικών συνιστωσών του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή στον ρυθμό μεταβολής του τον Δεκέμβριο του 2020 στην Ευρωζώνη, τη μεγαλύτερη θετική συμβολή είχαν οι Υπηρεσίες (0.3 %) και ακολουθεί η κατηγορία των Τροφίμων – Αλκοόλ - Καπνού (0.25 %), ενώ τη μεγαλύτερη αρνητική συμβολή είχε η Ενέργεια (0.68 %) και ακολουθούν τα μη ενεργειακά βιομηχανικά προϊόντα (0.14 %). Ο πυρήνας του πληθωρισμού βρίσκεται οριακά σε θετικό έδαφος (0.2 %), κυρίως λόγω της μη συμπερίληψης του Δείκτη Τιμών της Ενέργειας. Οι τιμές στην ενέργεια εξακολουθούν να παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη μείωση που οφείλεται κυρίως σε παράγοντες της ζήτησης που σχετίζονται με τον περιορισμό των μεταφορών και μετακινήσεων εν γένει, αλλά και σε παράγοντες της προσφοράς. Οι τιμές της Ενέργειας κατέγραψαν την υψηλότερη υποχώρηση τον Μάιο του 2020 (11.9 %), κατά το πρώτο κύμα της πανδημίας που οδήγησε στην υποχρεωτική απαγόρευση κυκλοφορίας. Δεδομένου ότι οι μετακινήσεις απελευθερώθηκαν μερικώς, οι μειώσεις στις τιμές της Ενέργειας προοδευτικά γίνονται ηπιότερες και τον Δεκέμβριο του 2020, εν

μέσω μερικής απαγόρευσης κυκλοφορίας λόγω του δεύτερου κύματος της πανδημίας, διαμορφώθηκαν σε 6.9 %, που αποτελεί τη μικρότερη μείωση των τιμών της ενέργειας από την έναρξη της κρίσης. Η τάση των τιμών της ενέργειας μετά το πρώτο κύμα της πανδημίας και ειδικά μετά την έναρξη των πολεμικών επιχειρήσεων αλλάζει σε έντονα αυξητική και με ισχυρή μεταβλητότητα. Αυτά τα εξωγενή σοκ οδηγούν σε αυξήσεις και τις τιμές των πρώτων υλών αφού αποδιοργανώνουν τις αλυσίδες τροφοδοσίας.

2.3 Μορφή ανάκαμψης εθνικών οικονομιών

Οι αρνητικές επιδράσεις της πανδημίας στις εθνικές οικονομίες είναι καλά ορισμένη. Το ερώτημα όμως που καλούνται να απαντήσουν οι διαμορφωτές πολιτικής είναι ποια θα είναι η μορφή ανάκαμψης που θα ακολουθήσουν οι οικονομίες. Η ανάκαμψη σχήματος V είναι μια γρήγορη ανάκαμψη, παρόμοια με αυτή που ακολούθησε την οικονομική κρίση από τον ιό SARS το 2003. Στη προκειμένη περίπτωση οι περιορισμοί που επιβλήθηκαν ήταν σύντομης διάρκειας με αποτέλεσμα μια γρήγορα ανάκαμψη. Η ανάκαμψη σχήματος U είναι εμπειρίεχρη μια πιο μακροπρόθεσμη και βαθύτερη ύφεση, αλλά μια επακόλουθη σταδιακή επιστροφή στην ανάπτυξη. Σε αυτό το σενάριο, οι περιορισμοί στην οικονομική δραστηριότητα διαρκούν περισσότερο ή επαναλαμβάνονται, γεγονός που προκαλεί δευτερεύουσες οικονομικές επιπτώσεις, παρατείνοντας την ύφεση. Τέτοιες είδους επιπτώσεις αποτελούν η απότομη άνοδος των εταιρικών πτωχεύσεων, οι πιέσεις στις συναλλαγματικές ισοτιμίες ή η διακοπή των αλυσίδων εφοδιασμού. Η ανάκαμψη σχήματος L όπου οι συνέπειες της κρίσης είναι τόσο έντονες που μειώνουν για πάντα τον μακροπρόθεσμο ρυθμό ανάπτυξης της οικονομίας. Σε αυτό το σενάριο, οι οικονομικές επιπτώσεις πέρα από δευτερεύουσες επιδράσεις έχουν και συνέχεια επηρεάζοντας την οικονομία μακροπρόθεσμα.

3. Μέτρα αντιμετώπισης των οικονομικών επιπτώσεων του κορονοϊού στην Ελλάδα

Η ελληνική κυβέρνηση θέσπισε μια σειρά μέτρων για την αντιμετώπιση των οικονομικών συνεπειών της πανδημίας. Μέχρι και το Μάιο του 2021 είχαν ανακοινωθεί 1205 εγκύκλιοι και 20 πράξεις νομοθετικού περιεχομένου. Από αυτές οι 223 αφορούσαν φορολογικά μέτρα, 201 εργασιακά μέτρα, 223 αναπτυξιακά μέτρα, 101 υγειονομικά μέτρα και 63 εκπαιδευτικά μέτρα. Οι υπόλοιπες ρύθμιζαν λοιπές ανάγκες. Η πρώτη Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου εκδόθηκε στις 25 / 02 / 2020 και περιέγραφε τα πρώτα κατεπείγοντα μέτρα αποφυγής και περιορισμού της διάδοσης του νέου κορονοϊού. Στα πέντε άρθρα της πράξης αναπτύσσονταν τα πρώτα μέτρα αντιμετώπισης της πανδημίας. Τα μέτρα περιέγραφαν τους κανόνες υγειονομικής πρόληψης και παρακολούθησης της πανδημίας. Η πράξη ρύθμιζε θέματα διαχείρισης προσωπικού και δημοσίων συμβάσεων. Συγκεκριμένα, έδιναν κατευθυντήριες οδηγίες για την ασφάλεια και τους τρόπους προφύλαξης των εργαζομένων στον υγειονομικού τομέα. Η επόμενη Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου εκδόθηκε στις 11 / 03 / 2020 και περιέγραφε τα πρώτα οικονομικά και φορολογικά μέτρα για την αντιμετώπιση της πανδημίας. Η πράξη περιείχε τα μέτρα αντιμετώπισης της πανδημίας για τα φυσικά πρόσωπα. Τα κύρια μέτρα αφορούσαν α) τα μισθώματα κατοικιών και β) τους δανειολήπτες. Επίσης, τα φυσικά πρόσωπα ευεργετήθηκαν με παράταση του μέτρου του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος και του επιδόματος στέγασης για όσους χαρακτηρίζονταν ως χαμηλού εισοδήματος. Οι άνεργοι απέκτησαν δικαίωμα παράτασης του χρόνου χορήγησης του ταμείου ανεργίας. Περαιτέρω, προβλέφθηκε η αποζημίωση ειδικού σκοπού ύψους 800 ευρώ για 45 ημέρες με πλήρη κάλυψη των ασφαλιστικών εισφορών επί του ονομαστικού μισθού, για τους εργαζομένους μισθωτούς των οποίων η σύμβαση εργασίας τέθηκε σε προσωρινή αναστολή. Η καταβολή της αποζημίωσης έγινε τον Απρίλιο του 2020. Επιπλέον, στους εργαζόμενους μισθωτούς, των οποίων η σύμβαση εργασίας τέθηκε σε προσωρινή αναστολή, προβλέπεται δυνατότητα αναστολής πληρωμής βεβαιωμένων οφειλών για τον Μαρτίου του 2020 προς την φορολογική διοίκηση για 4 μήνες, με δυνατότητα έκπτωσης 25% εάν καταβληθούν εμπρόθεσμα.

3.1 Δάνεια

Το μέτρο της νομοθετικής πράξης περιλάμβανε επιδότηση δάνειων πρώτης κατοικίας σε φυσικά πρόσωπα που βρίσκονταν σε αναστολή για περίοδο εννέα μηνών και σε ποσοστό 90 – 80 – 70 % ανά τρίμηνο για ενήμερα δάνεια και 80 – 70 – 60 % για τα «κόκκινα» δάνεια μέσω της Ειδικής Γραμματείας Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους (ΕΓΔΙΧ). Το μέτρο αυτό ονομάστηκε πρόγραμμα Γέφυρα και περιλαμβάνεται στο νόμο 4714/2020 (ΟΠΕΚΑ, 2022). Αναλυτικότερα, η επιδότηση δόθηκε σε δανειολήπτες που πλήττονταν από τις οικονομικές συνέπειες του κορονοϊού και είχαν ενυπόθηκα

δάνεια πρώτης κατοικίας. Η αίτηση για τη επιδότηση του προγράμματος γινόταν μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας. Το πρόγραμμα συνείσφερε επιδότηση του δανείου για χρονικό διάστημα που δεν υπερέβαινε τους εννέα μήνες. Η επιδότηση αφορούσε την αποπληρωμή πάσης φύσεως δανείων φυσικών προσώπων προς χρηματοδοτικούς φορείς που εξασφαλιζόνταν με εμπράγματα ασφάλεια στην κύρια κατοικία του οφειλέτη. Η δυνατότητα υποβολής αφορούσε μόνο μία αίτηση ανά δικαιούχο. Οι τράπεζες συμμετείχαν από κοινού με την Ειδική Γραμματεία στο σχεδιασμό των κατάλληλων υποδομών και προϋποθέσεων για την ομαλή λειτουργία του προγράμματος.

Οι δικαιούχοι της επιδότησης ήταν φυσικά πρόσωπα που είτε τα ίδια, είτε ο σύζυγος ή εξαρτώμενο μέλος, έχουν αποδεδειγμένα πληγεί από την πανδημία. Αναλυτικότερα οι δικαιούχοι βάσει του νέου προγράμματος ήταν: α) εργαζόμενοι του ιδιωτικού τομέα ή ελεύθεροι επαγγελματίες και ατομικές επιχειρήσεις που έλαβαν οικονομική ενίσχυση ή μειώθηκε το εισόδημά τους ή τα έσοδά τους αντίστοιχα, β) εταίροι προσωπικών ή κεφαλαιουχικών εταιριών των οποίων η λειτουργία έχει ανασταλεί υποχρεωτικά ή / και είχαν λάβει ενίσχυση, γ) άνεργοι ή μακροχρόνια άνεργοι στους οποίους παρασχέθηκε οικονομική ενίσχυση, δ) δικαιούχοι της επιστρεπτέας προκαταβολής, ε) φυσικά πρόσωπα που εντάσσονται στον μηχανισμό «ΣΥΝ-ΕΡΓΑΣΙΑ» και στ) ιδιοκτήτες ακινήτων που έλαβαν μειωμένο μίσθωμα. Η ένταξη του δανειολήπτη στο πρόγραμμα επιδότησης βασιζόταν στη σωρευτική εκπλήρωση έξι κριτηρίων. Το πρώτο κριτήριο έθετε ως προϋπόθεση ο αιτών ή ο σύζυγος του ή εξαρτώμενο μέλος να έχει πληγεί από τις συνέπειες του COVID-19. Δεύτερον, ο αιτών έπρεπε να διαθέτει εμπράγματο δικαίωμα πλήρους ή ψιλής κυριότητας ή επικαρπίας σε ακίνητο, το οποίο αποτελεί την κύρια κατοικία του και βρίσκεται στην Ελλάδα. Τρίτον, ο αιτών να μην έχει υπαχθεί στο νόμο 4605 /2019 για την προστασία κύριας κατοικίας ή σε ρύθμιση οφειλών με τους νόμους 3588 / 2007, 4307 / 2014 και 4469 / 2017. Τέταρτον, να μην υφίσταται εγγύηση ελληνικού δημοσίου ή άλλη ενεργή κρατική ενίσχυση για το δάνειο. Πέμπτο, η συνολική αξία των μεταφορικών μέσων που απέκτησε ο αιτών εντός της τελευταίας τριετίας για ιδιωτική χρήση να μην υπερέβαινε τις 80.000 €. Τέλος έκτο, το οικογενειακό εισόδημα του αιτούντος φυσικού προσώπου, κατά το τελευταίο έτος για το οποίο υπάρχει δυνατότητα υποβολής φορολογικής δήλωσης, καθώς και η αντικειμενική αξία της κύριας κατοικίας, οι καταθέσεις / επενδύσεις στην ημεδαπή ή την αλλοδαπή, η ακίνητη περιουσία, και το υπόλοιπο της οφειλής κατά το χρόνο υποβολής της αίτησης, να μην ξεπερνούν συγκεκριμένα εισοδηματικά όρια. Τα εισοδηματικά όρια παρουσιάζονται στο παράρτημα I της εργασίας.

Η οφειλή του αιτούντος κατηγοριοποιούνταν σε τρεις κατηγορίες. Ως ημερομηνία αναφοράς χρησιμοποιούνταν η 29 / 02 / 2020. Στη πρώτη κατηγορία ταξινομούνταν ενήμερα δάνεια χωρίς οφειλές ή δάνεια με οφειλές έως 90 ημέρες. Στη δεύτερη κατηγορία ταξινομούνταν δάνεια με οφειλές πάνω από 90 ημέρες και στη τρίτη κατηγορία ταξινομούνταν δάνεια που είχαν καταγγελθεί. Στη περίπτωση μη ύπαρξης καταγγελλμένης οφειλής, τα κριτήρια επιλεξιμότητας εφαρμόζονταν βάση την

οφειλή που παρουσίαζε το μεγαλύτερο υπόλοιπο, ενώ αν υπήρχε έστω και μία καταγγελλόμενη οφειλή στο χρηματοπιστωτικό οργανισμό, ανεξαρτήτως ποσού, τότε εφαρμόζονταν τα κριτήρια της καταγγελλόμενης οφειλής. Η επιδότηση του δημοσίου α) ίσχυε για 9 μήνες και διαφοροποιείτο ανά τρίμηνο, β) καθοριζόταν σε επίπεδο πελάτη ανά τράπεζα, βάσει της κατηγοριοποίησης της οφειλής και γ) δεν μπορούσε να υπερβαίνει το μέγιστο όριο που τίθεται ανά κατηγορία οφειλής.

Η καταβολή της επιδότησης περιλάμβανε δύο στάδια. Στο πρώτο στάδιο δημιουργούνταν αυτόματα ειδικός ακατάσχετος λογαριασμός και στο δεύτερο στάδιο τακτοποιούνταν τυχόν ληξιπρόθεσμες οφειλές. Αναλυτικότερα, οι οφειλές που βρίσκονται σε καθυστέρηση μικρότερη των 90 ημερών είτε εξοφλούνταν από τον επιδοτούμενο είτε συμπεριλαμβάνονταν στο άληκτο κεφάλαιο του δανείου και επιμερίζονταν στις υπόλοιπες δόσεις. Οι οφειλές που βρίσκονταν σε καθυστέρηση μεγαλύτερη των 90 ημερών ή είχαν καταγγελθεί λάμβανε χώρα αναδιάρθρωση της οφειλής μετά από συμφωνία του επιδοτούμενου με το χρηματοδοτικό φορέα εντός συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος. Η ημερομηνία λήξης ήταν η 31 /12 / 2020. Στα διαδικαστικά, η πλατφόρμα του προγράμματος απέστειλε ενημέρωση για την πίστωση του ακατάσχετου λογαριασμού με το επιδοτούμενο ποσό και ο οφειλέτης κάλυπτε το υπόλοιπο ποσό της δόσης και τυχόν ασφάλιστρα ή λοιπά έξοδα που βάρυναν την οφειλή. Στη περίπτωση που είχε χορηγηθεί αναστολή δόσεων, δυνάμει της 30 / 03 / 2020 Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου, η επιδότηση της δόσης για το σύνολο των οφειλών στην τράπεζα ξεκινούσε μετά την ολοκλήρωση της χορηγηθείσας αναστολής, το αργότερο έως 31 / 12 / 2020, εκτός κι αν ο οφειλέτης ζητούσε τη διακοπή της.

Το πρόγραμμα επιδότησης περιείχε και περίοδο επιτήρησης για τον επιδοτούμενο. Η διάρκειά της επιτήρησης διαφοροποιείτο ανάλογα με την κατηγορία επιδότησης στην οποία συμμετείχε ο επιδοτούμενος. Για τη 1^η κατηγορία επιδότησης ήταν 6 μήνες, για τη 2^η κατηγορία επιδότησης ήταν 12 μήνες και για τη 3^η κατηγορία επιδότησης ήταν 18 μήνες. Τα δάνεια τα οποία δεν υπόκεινταν σε μηνιαία συχνότητα αποπληρωμής, η διάρκεια επιδότησης ήταν οι 12 μήνες. Η επιδότηση διακοπτόταν εφόσον δεν καταβάλλονταν εμπρόθεσμα το συνολικό ποσό οφειλής που βάρυνε τον πελάτη είτε κατά την διάρκεια της επιδότησης είτε για το χρονικό διάστημα παρακολούθησης. Στην περίπτωση αυτή, το ποσό της επιδότησης επιστρεφόταν στο δημόσιο από τον πελάτη εντόκως από το χρόνο καταβολής του (UCI, 2022). Ο παρακάτω πίνακας συνοψίζει τα χαρακτηριστικά του προγράμματος γέφυρα.

Πίνακας 3.1: Χαρακτηριστικά προγράμματος γέφυρα

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΟΦΕΙΛΗΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙΛΟΤΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ Α' ΤΡΙΜΗΝΟ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙΛΟΤΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ Β' ΤΡΙΜΗΝΟ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙΛΟΤΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ Γ' ΤΡΙΜΗΝΟ	ΜΕΓΙΣΤΟ ΠΟΣΟ ΕΠΙΛΟΤΗΣΗΣ ΑΝΑ ΟΦΕΙΛΗ
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ Α ΕΝΗΜΕΡΕΣ ΟΦΕΙΛΕΣ Η ΣΕ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗ ΓΙΑ ΧΡΟΝΙΚΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ ≤ 90 ΗΜΕΡΩΝ	90%	80%	70%	600€
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ Β ΟΦΕΙΛΕΣ ΣΕ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗ ΓΙΑ ΧΡΟΝΙΚΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ > 90 ΗΜΕΡΩΝ	80%	70%	60%	500€
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ Γ ΚΑΤΑΓΓΕΛΜΕΝΕΣ ΟΦΕΙΛΕΣ	60%	50%	30%	300€

3.2 Μισθία

Το μέτρο της νομοθετικής πράξης περιλάμβανε διευκολύνσεις τόσο για τους μισθωτές όσο και τους εκμισθωτές ακινήτων.

3.2.1 Μισθωτές

Τα φυσικά πρόσωπα που χαρακτηρίζονταν ως πληττόμενα από την πανδημία είχαν δικαίωμα σε μειωμένο μισθίο. Συγκεκριμένα, όσοι εργαζόμενοι βρίσκονται σε αναστολή εργασίας οι ίδιοι ή οι σύζυγοι αυτών δικαιούνται μειωμένο μισθίο. Το μέτρο εφαρμοζόταν και στη περίπτωση οικογένειας που είχε προστατευόμενο μέλος που φοιτούσε σε άλλη πόλη εκτός της μόνιμης διαμονής της οικογένειας. Δικαιούχοι μείωσης μισθωμάτων κύριας κατοικίας ήταν οι μισθωτοί εργαζόμενοι των επιχειρήσεων εκείνων που έκλεισαν με κρατική εντολή και των οποίων η σύμβαση εργασίας τέθηκε σε προσωρινή αναστολή. Προβλεπόταν το δικαίωμα έκπτωσης 40% επί του ακινήτου που μίσθωναν, εφόσον αποτελούσε κύρια κατοικία. Στο μέτρο υπάγονταν και οι μισθωτοί στους οποίους έχει παραχωρηθεί η χρήση πράγματος (κινητού ή ακινήτου) στο πλαίσιο χρηματοδοτικής μίσθωσης. Οι συγκεκριμένοι μισθωτοί αποκτούσαν δικαίωμα επέκτασης του χρόνου αποπληρωμής του ως άνω

ποσοστού (40%) σε έως και 12 μηνιαίες δόσεις για συμβάσεις μίσθωσης ακινήτων και σε έως 6 μηνιαίες δόσεις για συμβάσεις χρηματοδοτικής μίσθωσης κινητών. Αναλυτικότερα, τα μισθώματα που δικαιούνται μείωση περιλάμβαναν: α) συμβάσεις μίσθωσης κύριας κατοικίας στις οποίες μισθωτής είναι εργαζόμενος ή σύζυγος ή το έτερο μέρος συμφώνου συμβίωσης του οποίου έχει ανασταλεί προσωρινά η σύμβαση εργασίας λόγω των μέτρων αποφυγής της διασποράς του κορονοϊού COVID-19, ανεξαρτήτως του επιδημιολογικού επιπέδου της περιφερειακής ενότητας στην οποία εδρεύει ή έχει υποκατάστημα η επιχείρηση και β) συμβάσεις μίσθωσης ακινήτων για την κάλυψη στεγαστικών αναγκών τέκνου - εξαρτώμενου μέλους που φοιτά σε ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης εκτός του τόπου μόνιμης κατοικίας του εφόσον ένας τουλάχιστον γονέας είναι εργαζόμενος σε επιχείρηση του οποίου έχει ανασταλεί προσωρινά η σύμβαση εργασίας ανεξαρτήτως του επιδημιολογικού επιπέδου της περιοχής στην οποία εδρεύει ή έχει υποκατάστημα. Στο μέτρο αυτό εντάσσονται και ναυτικοί, των οποίων η σύμβαση ναυτολόγησης τελεί σε αναστολή, καθώς και για τους συζύγους ή τα έτερα μέρη συμφώνου συμβίωσης και για όσο χρόνο η σύμβαση ναυτολόγησης εξακολουθεί να τελεί σε αναστολή (Taxheaven a, 2022).

3.2.2 Εκμισθωτές

Η προστασία των μέτρων για τα μισθία επεκτάθηκε και στους ιδιοκτήτες των ακινήτων που εκμισθώνονται σε επιχειρήσεις ή σε εργαζόμενους πληττόμενων επιχειρήσεων ή σε φοιτητές με γονείς σε αναστολή εργασιών.

Για τους μήνες Μάρτιο με Ιούνιο του 2020, οι εκμισθωτές δικαιούνταν παράταση τεσσάρων μηνών στη προθεσμία καταβολής των βεβαιωμένων οφειλών στις Δημόσιες Οικονομικές Υπηρεσίες (ΔΟΥ), οι οποίες ήταν πληρωτές μέχρι και την 31 / 3 / 2020. Επιπλέον, δικαιούνταν έκπτωσης 25% επί των οφειλών που τυχόν είχαν καταβληθεί και εξοφληθεί από 11 / 03 / 2020 μέχρι και την έναρξη ισχύος του μέτρου. Προϋπόθεση ήταν η εμπρόθεσμη καταβολή χωρίς να υπολογίζονται οι τόκοι και οι προσαυξήσεις εκπρόθεσμης καταβολής για το διάστημα της αναστολής. Περαιτέρω, στις φορολογικές δηλώσεις του 2021 δεν θα συμπεριλαμβάνονται τα ποσά της μείωσης του 40%, παρά μόνον το εισπραχθέν 60%, το οποίο και συνεπάγεται φορολόγηση στα μειωμένα από μισθώματα εισοδήματα. Επίσης, συμψηφίστηκε το 30% από την απώλεια του 40% των ενοικίων, με υποχρεώσεις του φόρου εισοδήματος της προηγούμενης χρήσης (2019) ή του Ενιαίου Φόρου Ιδιοκτησίας Ακινήτων (ΕΝΦΙΑ) του 2020. Για τους μήνες Ιούλιο με Αύγουστο οι επιχειρήσεις οι οποίες εξακολουθούσαν να πλήττονται οικονομικά, διατήρησαν το δικαίωμα απαλλαγής από την υποχρέωση καταβολής μέρους του μισθώματος των επαγγελματικών μισθώσεων. Η παράταση χρειάστηκε ειδική εξουσιοδότηση από τον υπουργό Οικονομικών, μετά από εισήγηση του Διοικητή της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ). Η απόφαση προσδιόριζε τις πληττόμενες

επιχειρήσεις ανά κλάδο και μήνα. Συγκεκριμένα, η παράταση αφορούσε επιχειρήσεις των κλάδων τουρισμού, μεταφορών, πολιτισμού και αθλητισμού (ΠΟΜΙΔΑ, 2022).

Για τους μήνες Σεπτέμβριο με Οκτώβριο με την απόφαση Α. 1214 / 2020 του υπουργείου Οικονομικών προσδιορίστηκαν οι Κωδικοί Αριθμοί Δραστηριότητας (ΚΑΔ) των πληττόμενων επιχειρήσεων που δικαιούνταν απαλλαγή από την υποχρέωση καταβολής του 40% του συνολικού μισθώματος για τον μήνα Σεπτέμβριο 2020. Επίσης, με την απόφαση Α. 1225 / 2020 οι πέντε κατηγορίες δραστηριοτήτων (εστίαση, τουρισμός, μεταφορές, πολιτισμός, αθλητισμός) για τις οποίες προβλέπονταν υποχρεωτικές μειώσεις, έχουν προστεθεί στην κατηγορία που προβλεπόταν η φορολογική συμψηφιστική επιστροφή του 12 % του αρχικού ενοικίου. Οι υπόλοιπες μισθώσεις συμπεριλήφθηκαν στις προαιρετικές μειώσεις ενοικίων με ελάχιστο ποσοστό το 30 % για το μήνα Οκτώβριο του 2020. Έτσι η μείωση μισθωμάτων εξαρτάται πλέον από τη συνεννόηση και συμφωνία ιδιοκτήτη και ενοικιαστή. Οι μειώσεις αφορούν τις μισθώσεις κύριας κατοικίας των εργαζομένων επιχειρήσεων που τελούν σε αναστολή κατά τον Σεπτέμβριο και Οκτώβριο του 2020 και μόνο. Η διαδικασία δήλωσης για κάθε εκμισθωτή γίνεται σε ειδική πλατφόρμα της ΑΑΔΕ εντός του Ιουνίου 2020 συμπληρώνοντας τις ενεργές μισθώσεις του και τα ποσά μείωσης που υπέστη σε κάθε μια από αυτές, τα οποία και θα αποδεχθούν οι μισθωτές, ρητά ή σιωπηρά αν δεν εναντιωθούν στη δήλωση του εκμισθωτή. Πίνακας με τους Κωδικούς Αριθμών Δραστηριότητας (ΚΑΔ) των πληττόμενων επιχειρήσεων για την απαλλαγή από την υποχρέωση καταβολής του 40% του συνολικού μισθώματος για τον μήνα Σεπτέμβριο 2020 αναφέρονται στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II.

Για τον Νοέμβριο και Δεκέμβριο του 2020 με την απόφαση 1251 / 2020 του υπουργείου Οικονομικών αντί για τη μείωση του μισθώματος κατά 40% είτε πρόκειται για κλεισμένες είτε για πληττόμενες επιχειρήσεις πλέον θα προβλέπεται η καταβολή σε τραπεζικό λογαριασμό ποσό ίσο με το ήμισυ της μείωσης των μισθωμάτων ήτοι το 20 % του συνολικού μισθώματος. Για τον Ιανουάριο και Φεβρουάριο του 2021 οι επιχειρήσεις που παρέμειναν κλειστές με κρατική εντολή ή υποχρεώθηκαν σε δραστικό περιορισμό των δραστηριοτήτων τους απαλλάσσονται πλήρως από την υποχρέωση καταβολής ενοικίων. Η αποζημίωση των ιδιοκτητών για τους μήνες Ιανουάριο και Φεβρουάριο 2021 θα φτάσει σε ποσοστό 80 % της εισοδηματικής απώλειας (που είναι πλέον ολόκληρο το ενοίκιο). Ενώ, τα νομικά πρόσωπα που εκμισθώνουν ακίνητα στις παραπάνω επιχειρήσεις για τον Ιανουάριο και τον Φεβρουάριο του 2021 θα αποζημιωθούν με το 60% του μηνιαίου μισθώματος. Το παρόν μέτρο εφαρμόστηκε κατά περίπτωση για περιορισμένους Κωδικούς Αριθμών Δραστηριότητας (ΚΑΔ) έως τον Αύγουστο 2021.

Πίνακας 3.2: Μέτρα για εκμισθωτές ανά μήνα

Χρονική περίοδος	Ποσοστό μείωσης επί του συνολ. μισθώματος	Ποσοστό επιστροφής επί της μείωσης μισθώματος
Μάρτιος	Κλειστοί: -40%	Συμψ.30%
Απρίλιος-Μάιος	Κλειστοί: -40% Πληττόμενοι: -40%	Συμψ.30%
Ιούνιος	Κλειστοί: -40%	Συμψ.30%
Ιούλιος – Αύγουστος	Εστίαση, Τουρισμός, Πολιτισμός, Αθλητισμός, Μεταφορές: -40%	Συμψ.30%
Σεπτέμβριος.-	Εστίαση, Τουρισμός, Πολιτισμός, Αθλητισμός, Μεταφορές: -40% Λοιποί :Προαιρετική (30% κατ' ελάχιστο)	Συμψ.30%
Οκτώβριος	Εστίαση, Τουρισμός, Πολιτισμός, Αθλητισμός, Μεταφορές, Λοιποί: Μόνο προαιρετική (30% κατ' ελάχιστο)	Συμψ. 30%
Νοέμβριος	Κλειστοί: -40% Πληττόμενοι: 40%	Καταβολή 50%
Δεκέμβριος	Κλειστοί: -40% Πληττόμενοι: -40%	Καταβολή 50%

3.3 Άδειες ειδικού σκοπού

Η άδεια ειδικού σκοπού θεσπίστηκε με το άρθρο 4 της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου 11.03.2020 (Α' 55), η οποία κυρώθηκε με το άρθρο 2 του Ν. 4682 / 2020 (Α' 76) (ΚΕΠΕΑ, 2022). Η άδεια ειδικού σκοπού αφορούσε εργαζόμενους γονείς α) παιδιών που ήταν εγγεγραμμένα σε

βρεφικούς, βρεφονηπιακούς / παιδικούς σταθμούς, σε σχολικές μονάδες πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Νηπιαγωγείο, Δημοτικό, Γυμνάσιο), β) παιδιών που φοιτούσαν σε ειδικά σχολεία ή σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής (ανεξαρτήτως ηλικίας) και γ) ατόμων με αναπηρία ή ατόμων που τελούσαν υπό δικαστική συμπαράσταση, τα οποία ανεξαρτήτως ηλικίας ήταν ωφελούμενα σε δομές παροχής υπηρεσιών ανοιχτής φροντίδας. Οι δικαιούχοι γονείς λάμβαναν άδεια ειδικού σκοπού σε περίπτωση είτε αναστολής της λειτουργίας είτε αναστολής της διαζώσης εκπαιδευτικής λειτουργίας δομών στο πλαίσιο του περιορισμού της διάδοσης του κορονοϊού COVID-19. Με την Κοινή Υπουργική Απόφαση 17787 / 520 / 08.05.2020 (Β' 1778) ορίστηκε ότι η άδεια ειδικού σκοπού χορηγείται σύμφωνα με τις προβλεπόμενες προϋποθέσεις για όλο το διάστημα που διαρκεί η προσωρινή αναστολή λειτουργίας των μονάδων / δομών παροχής φροντίδας ή εκπαίδευσης, εφόσον είναι εγγεγραμμένα ή φοιτούν τα τέκνα των εργαζόμενων γονέων των παραπάνω περιπτώσεων, χωρίς να προβλέπεται άλλος χρονικός περιορισμός ή να χρειάζεται να εκδοθεί νέα προς τούτο ρύθμιση.

Οι όροι και προϋποθέσεις λήψης της άδειας ειδικού σκοπού περιέχονται στο άρθρο 4 παράγραφος 3 της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου 11.03.2020 Συγκεκριμένα, αν δεν είναι δυνατή η παροχή εξ' αποστάσεως εργασίας (τηλεργασία) δύναται η επιχείρηση να χορηγήσει εναλλακτικά την άδεια ειδικού σκοπού. Σύμφωνα με την εγκύκλιο 12339 / 404 / 12.3.2020 του Υπουργείου Εργασίας, το μέτρο της τηλεργασίας και η άδεια ειδικού σκοπού μπορούν και θα πρέπει να λειτουργούν συνδυαστικά με τρόπο, ώστε να διευκολύνεται η ανταπόκριση των εργαζόμενων γονέων στις ανάγκες αντιμετώπισης της διασποράς της πανδημίας του κορονοϊού COVID-19. Η άδεια ειδικού σκοπού είναι ένα σχήμα τριών ημερών αδειάς που ακολουθείται από τη χορήγηση μίας ημέρας ετήσιας κανονικής άδειας, Το σχήμα επαναλαμβάνεται κυκλικά ανά τέσσερις ημέρες. Αναλυτικότερα, οι δύο πρώτες ημέρες χορηγούνται με αποδοχές από τον εργοδότη, η τρίτη ημέρα επιδοτείται από τον τακτικό προϋπολογισμό και η τέταρτη ημέρα αφαιρείται από την ετήσια κανονική άδεια του εργαζόμενου. Κατόπιν αιτήσεως του εργαζόμενου χορηγείτε η άδεια ενώ δύναται να χορηγηθεί και τμηματικά, εφόσον εξυπηρετούνται οι ανάγκες του. Προϋπόθεση είναι να πληρούνται οι νόμιμες προϋποθέσεις για λήψη ετήσιας κανονικής άδειας τουλάχιστον έξι ημερών στην εξαήμερη και πέντε ημερών στην πενήμερη εργασία, για να μπορέσει ο εργαζόμενος να κάνει χρήση της άδειας ειδικού σκοπού. Σε περίπτωση που δεν πληρείται αυτή η προϋπόθεση, τότε δικαιούται την άδεια ειδικού σκοπού κατ' αναλογία των ημερών κανονικής αδειάς που έχει. Εάν ήδη έχει εξαντλήσει το δικαίωμα της ετήσιας κανονικής άδειας για το έτος 2020, γίνεται αποδεκτό ότι, κατά την τέταρτη μέρα του ανωτέρω σχήματος, μπορεί να δηλωθεί οποιαδήποτε άλλη νόμιμη άδεια δικαιούται ο εργαζόμενος, είτε αυτή χορηγείται με αποδοχές είτε χωρίς αποδοχές, όπως π.χ. άδεια για την παρακολούθηση της σχολικής επίδοσης των παιδιών, άδεια λόγω ασθένειας τέκνου ή άδεια άνευ αποδοχών.

Οι δικαιούχοι άδειας ειδικού σκοπού ήταν τόσο δημόσιοι όσο και ιδιωτικοί υπάλληλοι. Αν οι δύο γονείς ήταν μισθωτοί, στον ίδιο ή σε διαφορετικούς εργοδότες, με κοινή τους υπεύθυνη δήλωση προς τον εργοδότη ή τους εργοδότες τους, γνωστοποιούν ποιος από τους δύο θα έκανε χρήση της άδειας ή σε περίπτωση που μοιραστούν την άδεια, τα αντίστοιχα χρονικά διαστήματα χρήσης της από καθέναν από αυτούς. Η ταυτόχρονη χρήση της άδειας ειδικού σκοπού και από τους δύο γονείς, δηλαδή στα ίδια χρονικά διαστήματα, δεν ήταν δυνατή. Αν ο ένας γονέας ήταν εργαζόμενος στον ιδιωτικό τομέα ενώ ο άλλος στο δημόσιο τότε βάσει του άρθρου 5 της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου 11/3/2020, προϋπόθετε τη προσκόμιση στον εργοδότη υπεύθυνης δήλωσης του εργαζόμενου γονέα στο δημόσιο ότι δεν είχε κάνει χρήση της άδειας ειδικού σκοπού, προκειμένου ο έτερος μισθωτός του ιδιωτικού τομέα να μπορεί να κάνει χρήση της άδειας αυτής στο σύνολό της. Όμως, η άδεια ειδικού σκοπού μπορούσε να κατανεμηθεί σε διαφορετικά διαστήματα μεταξύ των γονέων. Σε αυτή της περίπτωση, τα διαστήματα κοινοποιούνταν στους εργοδότες τους με υπεύθυνες δηλώσεις που υπέβαλλαν. Αν εργάζεται μόνο ένας εκ των δύο γονέων, τότε αυτός δεν μπορούσε να κάνει χρήση της άδειας ειδικού σκοπού. Εξαιρέση αποτελούσε μόνο η περίπτωση που ο γονέας που δεν εργάζεται νοσηλεύεται για οποιονδήποτε λόγο ή νοσεί από τον κορονοϊό COVID-19 ή είναι άτομο με αναπηρία (ΑμεΑ) με ποσοστό 67% και άνω, σύμφωνα με την επιτροπή ΚΕΠΑ ή λαμβάνει αναπηρικό επίδομα από τον Οργανισμό Προνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ο.Π.Ε.Κ.Α.) ή σύνταξη αναπηρίας. Η περίπτωση αυτή αντικαταστάθηκε με το άρθρο 8 της από 13/4/2020 Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου. Αν ο ένας γονέας εργαζόταν με μισθωτή εργασία και ο άλλος είναι ελεύθερος επαγγελματίας, τότε την άδεια ειδικού σκοπού τη δικαιούται κανονικά και ολόκληρη ο μισθωτός γονέας. Σε διαζευγμένα ζευγάρια ή όντας σε διάσταση την άδεια ειδικού σκοπού λάμβανε ο γονέας, ο οποίος είχε την επιμέλεια του παιδιού ή ο ασκών τη γονική μέριμνα. Αν συμφωνούσαν διαφορετικά πραγματοποιούσαν κοινή υπεύθυνη δήλωση προς τους εργοδότες τους. Στον μονογονέα από θάνατου του άλλου γονέα ή στην περίπτωση γέννησης παιδιού εκτός γάμου ή εκτός συμφώνου συμβίωσης (το οποίο εξομοιώνεται πλήρως με τον γάμο), η άδεια χορηγείται χωρίς άλλη προϋπόθεση. Σε περιπτώσεις κατά την οποία και οι δύο γονείς εργάζονται, αλλά ο ένας εξ αυτών βρίσκεται σε άλλη νόμιμη άδεια (π.χ. κανονική άδεια, ισόχρονη προς το μειωμένο ωράριο άδεια) ή βρίσκεται σε αναστολή η δραστηριότητα της επιχείρησης του εργοδότη, τότε δεν δικαιούται να κάνει χρήση της άδειας ειδικού σκοπού για όσο διάστημα διαρκεί η άδεια του δεύτερου. Ο εργοδότης υποχρεούται να γνωστοποιήσει στο πληροφοριακό σύστημα «ΕΡΓΑΝΗ» τα στοιχεία λήψης άδειας ειδικού σκοπού και συσχετιζόμενης κανονικής άδειας, για όσους εργαζόμενους έκαναν χρήση της κατά το πρώτο δεκαπενθήμερο του επόμενου μήνα της χρήσης της άδειας ειδικού σκοπού.

Η άδεια ειδικού σκοπού θεωρείται χρόνος εργασίας για αυτό και αμείβεται και ασφαρίζεται αναλόγως. Τα 2/3 έχει υποχρέωση να τα καλύψει ο εργοδότης ενώ το 1/3 καλύπτεται από τον τακτικό

προϋπολογισμό. Τα στοιχεία διασταυρώνονται με τα στοιχεία που παρέχει το υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων.

3.4 Τηλεργασία

Ως τηλεργασία ορίζεται η εξ αποστάσεως παροχή εξαρτημένης εργασίας με τεχνολογικά μέσα. Οι συμβάσεις τηλεργασίας ακολουθούν τους υφιστάμενους νόμους της εργατικής νομοθεσίας. Άρα δύναται να παρέχεται πλήρης, μερική ή εκ περιτροπής εργασία. Οι πράξεις νομοθετικού περιεχομένου υποχρέωνε τους εργοδότες να θέτουν μέχρι και το 50 % του προσωπικού τους σε υποχρεωτική τηλεργασία όταν ήταν εφικτό. Η προαναγγελία των εργαζομένων που τίθενται σε καθεστώς τηλεργασίας γινόταν με ειδικό έντυπο στο πληροφοριακό σύστημα «ΕΡΓΑΝΗ». Η μη τήρηση του ορίου επέφερε την επιβολή προστίμου τριών χιλιάδων ευρώ. Επίσης υπήρχαν ρυθμίσεις για το σεβασμό την ιδιωτική ζωή του τηλεεργαζόμενου καθώς και για τη τήρηση του ωραρίου εργασίας. Έτσι απαγορευόταν ρητά η χρήση κάμερας ώστε να τηρείται η νομοθεσία περί προσωπικών δεδομένων. Έρευνα του Διεθνούς Οργανισμού Εργασίας (ILO) και του Ευρωπαϊκού Ιδρύματος για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης και Εργασίας (Eurofound), είχε καταγράψει πως το 2017 οι τακτικά κατ' οίκον τηλεεργαζόμενοι στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ανερχόταν στο 3.3 % του συνόλου των μισθωτών ενώ οι μετακινούμενοι τηλεεργαζόμενοι στο 5 %. Δηλαδή αποτελούσαν το 8.3 % του συνόλου των μισθωτών. Η Ελλάδα το 2021 καταλάμβανε τη 18^η θέση με τους τηλεεργαζόμενους να ανέρχονται στο 5 % (1.7% κατ' οίκον και 3.3% μετακινούμενοι). Η Δανία από την άλλη, κατείχε το 19.5 % με ένα στους πέντε εργαζόμενους να τηλεεργάζεται σε τακτική βάση. Το αντίστοιχο ποσοστό στην Ιταλία ήταν 2 % αφού βρισκόταν στην τελευταία θέση της κατάταξης (Βόρεια, 2022).

Οι προϋποθέσεις της τηλεργασίας ορίζονταν με απόφαση του υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων. Για λόγους δημόσιας υγείας κατόπιν πρότασης του εργαζόμενου, οι επιχειρήσεις που έκριναν εφικτή τη τηλεργασία, όφειλαν να αποδέχονται τη πρόταση εκτός κι αν αδυνατούσαν να το πράξουν για σπουδαίο και σοβαρό κατ' αντικειμενική κρίση λόγο, τον οποίο όφειλαν να εκθέσουν εγγράφως προς τον εργαζόμενο. Ειδάλλως η τηλεργασία συμφωνείτο μεταξύ εργοδότη και εργαζόμενου κατά την πρόσληψη ή σε μεταγενέστερη συμφωνία. Ο εργοδότης είχε την υποχρέωση εντός οχτώ ημερών να γνωστοποιεί εγγράφως (ακόμα και με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο) προς τον εργαζόμενο το σύνολο των πληροφοριών κατά το Προεδρικό Διάταγμα 156 / 1994 (Α 102). Το διάταγμα περιέγραφε τα λεπτομερή καθήκοντα του εργαζόμενου με τηλεργασία, το ωράριο εργασίας του, το ωράριο τηλεργασίας και την αναλογία τηλεργασίας και εργασίας. Το συνολικό πρόσθετο κόστος των τηλεπικοινωνιών, του εξοπλισμού και της συντήρησης του επιβάρυνε εξ ολοκλήρου τον εργοδότη και όφειλε να αναγράφεται στην απόδειξη μισθοδοσίας

διακριτά χωρίς να υπόκειται σε ασφαλιστικές εισφορές και χωρίς να αφορά ασφαλιστέες ημέρες εργασίες ενώ δεν υπόκειται σε φόρο κατά το άρθρο 690 / 45 Αναγκαστικού Νόμου όπως ισχύει στην παράγραφο 7 του νόμου 2112 / 1920 (Α 67) και τροποποιήθηκε από το άρθρο 58 του νόμου 4635 / 2019 (Α16). Οι διαδικασίες τεχνικής υποστήριξης, συντήρησης και αποκατάστασης των βλαβών του εξοπλισμού βάρυναν τον εργοδότη είτε πρόκειται για εξοπλισμό της επιχείρησης ή του ιδίου. Αν το κόστος χρήσης και το κόστος συντήρησης και αποκατάστασης των βλαβών, δεν καλυπτόταν από τον εργοδότη τότε η συμφωνία περί τηλεργασίας κηρυσσόταν ανίσχυρη και η εργασία παρεχόταν στις εγκαταστάσεις του εργοδότη. Η συμφωνία τηλεργασίας όφειλε να αναφέρει τους περιορισμούς στη χρήση του εξοπλισμού ή εργαλείων πληροφορικής, όπως το διαδίκτυο, και τις κυρώσεις σε περίπτωση παραβίασής τους. Επίσης, από το οργανόγραμμα της επιχείρησης και την ιεράρχηση της έπρεπε να είναι καθαρό ποια ήταν η προϊστάμενη αρχή του εργαζόμενου. Οι όροι υγιεινής και ασφάλειας καθώς και οι διαδικασίες σε περίπτωση εργατικού ατυχήματος έπρεπε να ήταν γνωστοί. Τα στοιχεία επικοινωνίας των συνδικαλιστικών εκπροσώπων θα έπρεπε να είναι στη διάθεση του τηλεργαζόμενου ενώ η συμφωνία έπρεπε να τηρεί την παράγραφο 7 του άρθρου για την προστασία προσωπικών και επαγγελματικών δεδομένων καθώς και τις σχετικές διαδικασίες. Όσα στοιχεία δεν αφορούν προσωπικά δεδομένα του κάθε εργαζόμενου μπορούσαν να κοινοποιούνται προς τους υπόλοιπους εργαζομένους της επιχείρησης.

Το καθεστώς απασχόλησης δε θίγεται ως προς τη μορφή απασχόλησης δηλαδή ισχύει η πλήρης, μερική, εκ περιτροπής και οι άλλες ειδικές μορφές αφού μεταβάλλεται μόνο ο τρόπος εκτέλεση της εργασίας. Αναλυτικότερα, ο εργοδότης υποχρεούταν να τηρεί το ωράριο και να σέβεται την ιδιωτική ζωή του εργαζόμενου ενώ ο νόμος απαγόρευε ρητά τη χρήση κάμερας για τον έλεγχο του τηλεργαζόμενου. Ο εργοδότης ρητά πρέπει να ακολουθεί και να σέβεται τη νομοθεσία περί προσωπικών δεδομένων. Ο υπεύθυνος για την υγεία και την επαγγελματική ασφάλεια του εργαζόμενου παρέμενε ο εργοδότης, ο οποίος όφειλε να γνωστοποιεί την πολιτικής της επιχείρησης για την υγεία στην εργασία και τις προδιαγραφές που έχουν τεθεί σχετικά με τη χρήση οθονών, διαλλειμάτων και ότι άλλο σχετικό στοιχείο περιλαμβάνεται στην ευθύνη του περί ασφάλειας. Ο εργαζόμενος όφειλε να εφαρμόζει τις ισχύουσες διατάξεις περί υγιεινής και ασφάλειας και ήταν υπεύθυνος για την καταλληλότητα του χώρου. Οι εκπρόσωποι των συνδικαλιστικών οργάνων πληροφορούνταν για την απόφαση μετατροπής σε τηλεργασία και γνωμοδοτούσαν για την εισαγωγή της τηλεργασίας όπως προέβλεπαν οι διατάξεις περί σωματείων και συνδικαλιστικών οργανώσεων του νόμου 1264 / 1982 και συμβουλίων εργαζομένων του νόμου 1767 / 1988. Περαιτέρω, οι έλεγχοι του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας (ΣΕΠΕ) εντατικοποιήθηκαν για την τήρηση των μέτρων όσον αφορά τους κανόνες για την τηλεργασία, τη χρήση μη ιατρικής μάσκας και τη τήρηση των αποστάσεων στο χώρο εργασίας. Ενώ, διατηρήθηκαν σε ισχύ τα ειδικά μέτρα τις ευέλικτης

προσέλευση και αποχώρησης του εργαζομένου ώστε να αποφεύγεται ο συγχρωτισμός καθώς και η χορήγηση άδειας 3 ωρών εντός της ημέρας στον εργαζόμενο για διενέργεια τεστ για τον κορονοϊό.

Οι εργοδότες επιχειρήσεων άνω των 20 ατόμων μπορούσαν να δηλώνουν τους εργαζομένους στην ειδική πλατφόρμα υποβολής στην ψηφιακή πύλη του Δημοσίου και εφόσον αυτοί το επιθυμούσαν δήλωναν την πρόθεσή τους να κάνουν τεστ κορονοϊού μέχρι και δύο φορές τον μήνα. Το κόστος των τεστ καλυπτόταν από το κράτος. Οι εργαζόμενοι που ανήκαν σε ευπαθείς ομάδες μπορούσαν, κατόπιν αιτήματός τους προς τον εργοδότη τους, να παρέχουν την εργασία τους με το σύστημα της εξ αποστάσεως εργασίας. Αν αυτό δεν είναι εφικτό, ο εργοδότης όφειλε να λάβει μέτρα, ώστε ο αιτών να μην παρέχει εργασία για την εκτέλεση της οποίας απαιτείτο η επαφή με κοινό. Σε περίπτωση αδυναμίας εφαρμογής των ανωτέρω δυνατοτήτων, ο εργοδότης, ανεξαρτήτως Κωδικού Αριθμού Δραστηριότητας (ΚΑΔ), έθετε σε αναστολή τη σύμβαση εργασίας του για το χρονικό διάστημα που αιτείται αλλά όχι πέραν της 28 / 02 / 2021. Ο εργαζόμενος καθίστατο δικαιούχος αποζημίωσης ειδικού σκοπού που υπολογιζόταν ανά μήνα κατ' αναλογία των ημερών κατά τις οποίες η σύμβαση εργασίας τελούσε σε αναστολή με βάση υπολογισμού του ποσού των 534 ευρώ που αντιστοιχούσε σε τριάντα ημέρες. Παρεχόταν πλήρης ασφαλιστική κάλυψη επί του ονομαστικού τους μισθού, για τις ημέρες που η σύμβαση εργασίας τελούσε σε αναστολή.

Το μέτρο υποβολής μονομερών δηλώσεων για τους επαγγελματίες της τέχνης και του πολιτισμού επεκτάθηκε ώστε να καταστούν δικαιούχοι της αποζημίωσης ειδικού σκοπού των 534 ευρώ για τους μήνες Ιανουάριο και Φεβρουάριο του 2020. Ανάλογα, οι άνεργοι από τον κλάδο τουρισμού - επισιτισμού για τους οποίους δεν υφίσταται υποχρέωση επαναπρόσληψης θα ελάμβαναν αποζημίωση ειδικού σκοπού 400 ευρώ, προσαυξημένη κατά 50 ευρώ για κάθε ανήλικο τέκνο, για τους μήνες Ιανουάριο και Φεβρουάριο του 2020. Με Κοινή Υπουργική Απόφαση καθίσταντο δικαιούχοι αποζημίωσης ειδικού σκοπού ύψους 534 ευρώ για τους μήνες Ιανουάριο και Φεβρουάριο του 2020 και οι εργαζόμενοι του κλάδο του τουρισμού όπως ξεναγοί, τουριστικοί συνοδοί και εποχικοί εργαζόμενοι σε τουριστικά γραφεία, χειμερινά καταλύματα ή χιονοδρομικά κέντρα. Χορηγείτο ειδική οικονομική ενίσχυση για επιχειρήσεις ξενοδοχειακών καταλυμάτων δωδεκάμηνης λειτουργίας, με περισσότερους από 50 εργαζόμενους πλήρους απασχόλησης που είχαν πληγεί σοβαρά από τις συνέπειες της πανδημίας του κορονοϊού COVID-19 και πρόκειται να υλοποιήσουν επενδυτικό σχέδιο αναμόρφωσης ή και ενεργειακής αναβάθμισης των κτιριακών εγκαταστάσεών τους, με σκοπό τη διατήρηση των θέσεων εργασίας και τη δημιουργία νέων. Η οικονομική ενίσχυση καταβαλλόταν για χρονικό διάστημα έως δώδεκα μήνες, με την κάλυψη ποσοστού 80 % επί του μισθολογικού και μη κόστους και ενεργοποιείται εντός διετίας από την έγκριση του επενδυτικού έργου. Επίσης, καλύπτονταν οι εργοδοτικές ασφαλιστικές εισφορές μέχρι και τις 31 Μαρτίου 2021 στα τουριστικά καταλύματα δωδεκάμηνης λειτουργίας, τα οποία κατά το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου - Αυγούστου 2020 είχαν χαμηλότερα ακαθάριστα έσοδα κατά 70% τουλάχιστον σε

σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2019. Τέλος, έγινε χορήγηση οικονομικής ενίσχυσης στις επιχειρήσεις θεάτρων, μουσικών σκηνών, χοροθεάτρων, συναυλιακών χώρων, χώρων παραστάσεων, κινηματογράφων και διανομέων κινηματογραφικών ταινιών στο πλαίσιο αντιμετώπισης των συνεπειών της πανδημίας.

3.5 Επιτηδευματίες και νομικά πρόσωπα

Οι πρώτες εγκύκλιοι του ελληνικού κράτους, όπως το Φύλλο της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ) 915 / Β / 17-3-2020 και η Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΚΥΑ) 19024 / 2020, επέβαλαν το μέτρο της προσωρινής απαγόρευσης λειτουργίας ιδιωτικών επιχειρήσεων στο σύνολο της Επικράτειας για το χρονικό διάστημα από 18 / 03 / 2020 έως και 31 / 03 / 2020 προς περιορισμό της διασποράς του κορονοϊού COVID - 19. Ανάλογα μέτρα είχαν επιβληθεί ήδη στη λειτουργία θεάτρων, κινηματογράφων, χώρων καλλιτεχνικών εκδηλώσεων, κέντρων διασκέδασης, παιδότοπων, δημόσιων και ιδιωτικών γυμναστηρίων, ιδιωτικών σχολών εκμάθησης αθλημάτων και κολυμβητηρίων κλειστών και ανοικτών στο σύνολο της επικράτειας για το χρονικό διάστημα από 13 / 03 / 2020 έως και 27 / 03 / 2020. Με αυτή τη Κοινή Υπουργική Απόφαση, έμμεσα, επήλθε ο διαχωρισμός των επιχειρήσεων σε κλειστές ή πληττόμενες με βάση τον Κωδικό Αριθμό Δραστηριότητας (ΚΑΔ) της επιχείρησης. Ο συγκεκριμένος διαχωρισμός χρησιμοποιείται μέχρι και σήμερα καθορίζοντας το ποσοστό της επιδοτούμενης εισφοράς από το κράτος. Κλειστές χαρακτηρίστηκαν οι επιχειρήσεις που αναφέρονται στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ (Α.1075/2020, Α.1074/2020, Α.1073/2020, Α.1072/2020). Οι υπόλοιπες δραστηριότητες θεωρήθηκαν πληττόμενες που σημαίνει ότι μπορούν να ασκούν τη δραστηριότητα τους αλλά με τους περιορισμούς και τα υγειονομικά πρωτόκολλα που τέθηκαν (Taxheaven b, 2022). Με την Υπουργική Απόφαση 1881 / 30-5-2020 (ΦΕΚ Β' 2084 / 30-05-2020) ανακοινώθηκαν τα πρόστιμα που επιβάλλονται σε περιπτώσεις παρέκκλισης του νόμου.

3.5.1 Έκπτωση ΦΠΑ και άλλων οφειλών

Με την εγκύκλιο Ε. 2056 / 2020 ενημερώθηκε η Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου τις 11 / 03 / 2020 (Φύλλο της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως 55 Α'). Η νέα εγκύκλιος περιείχε μέτρα για την αντιμετώπιση των συνεχιζόμενων συνεπειών της πανδημίας του κορονοϊού COVID-19. Το πρώτο μέτρο της εγκυκλίου αφορούσε τη δυνατότητα συμψηφισμού οφειλών και έκπτωσης 25 % σε περίπτωση ολοσχερούς εξόφλησης του ΦΠΑ μέχρι και τις 30 Απριλίου 2020. Στην εγκύκλιο περιλαμβάνονταν οι δηλώσεις α' τριμήνου του 2020 για τους υπόχρεους σε τήρηση απλογραφικών βιβλίων και του τρίτου μήνα του 2020 για τους υπόχρεους σε τήρηση διπλογραφικών βιβλίων. Το

ευεργέτημα της έκπτωσης κατά 25 % σε εμπρόθεσμες δόσεις βεβαιωμένων οφειλών ΦΠΑ ή η τμηματική διευκόλυνση καταβολής του επεκτάθηκε ως το Μάιο του 2020. Από τα ευεργετήματα εξαιρέθηκαν οι οφειλές από ανάκτηση κρατικών ενισχύσεων και χρέη υπέρ αλλοδαπού Δημοσίου. Επίσης, η προϋπόθεση της εξόφλησης του προς καταβολή ποσού φόρου της φορολογικής περιόδου Φεβρουαρίου 2020 δεν ίσχυσε για τις επιχειρήσεις οι οποίες στις 26 Μαρτίου 2020 τελούσαν σε αναστολή δυνάμει των διατάξεων της απόφασης Α. 1054 / 21.3.2020 (Φύλλο της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως 950 Β) όπως τροποποιήθηκε με την Α. 1063 / 26.3.2020 (Φύλλο της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως 1043 Β'). Συνεπώς, αφορούσε τόσο τις επιχειρήσεις οι οποίες έκλεισαν με κρατική εντολή όσο και τις πληττόμενες (Taxheaven c, 2022). Η συγκεκριμένη διάταξη αναφέρει ως δικαιούχους επιχειρήσεις κάθε νομικής μορφής, συμπεριλαμβανομένων των ατομικών, των ελευθέρων επαγγελματιών και των αυτοαπασχολούμενων. Συγκεκριμένα, οι δικαιούχοι αρκεί να είχαν ενεργό Κωδικό Αριθμό Δραστηριότητας (ΚΑΔ) στις 20 / 03 / 2020. Υπήρχε όμως ο περιορισμός τα ακαθάριστα έσοδα του κύριου ενεργού Κωδικό Αριθμό Δραστηριότητας (ΚΑΔ) των δικαιούχων κατά τις 20 / 03 / 2020 να είναι μεγαλύτερα από τα ακαθάριστα έσοδα της δευτερεύουσας δραστηριότητας, όπως αυτά προκύπτουν από την αρχική δήλωση φόρου εισοδήματος φορολογικού έτους 2018. Η ρύθμιση περιέχεται στην απόφαση Α. 1054 / 21.3.2020 (Φύλλο της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως 950 Β') όπως τροποποιήθηκε από τις αποφάσεις Α. 1063 / 26.3.2020 (Φύλλο της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως 1043 Β'), Α. 1073/2.4.2020 (Φύλλο της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως 1158 Β') και Α. 1084 / 13.4.2020 (Φύλλο της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως 1387 Β'). Άξιο αναφοράς είναι ότι για τους δικαιούχους του ευεργετήματος, εφαρμογή είχαν και τα προβλεπόμενα στο δεύτερο άρθρο της από 13 / 04 / 2020 Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου (Φύλλο της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως 84 Α') και η εγκύκλιος Ε. 2048 / 2020 του Διοικητή της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων με την οποία κοινοποιήθηκαν και δόθηκαν οδηγίες εφαρμογής των διατάξεων. Το δεύτερο άρθρο αναφέρεται στις προϋποθέσεις μεταβολής του Κωδικού Αριθμού Δραστηριότητας (ΚΑΔ) και τις συνέπειες ανακριβούς δήλωσης.

3.5.2 Αναστολή ασφαλιστικών εισφορών

Το δεύτερο μέτρο που χορηγήθηκε ήταν η δυνατότητα αναστολής καταβολής ασφαλιστικών εισφορών (εργαζομένου και εργοδότη) πληρωτέων από τον μήνα Φεβρουάριο έως και το μήνα Σεπτέμβριο του 2020 καθώς και δόσεων βεβαιωμένων οφειλών προς τον Εθνικός Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης έως τον μήνα Ιούνιο. Η αναστολή αφορά το σύνολο των ασφαλιστικών εισφορών των εργαζομένων της επιχείρησης (Υπουργείο Οικονομικών, 2022). Η δυνατότητα καταβολής μειωμένων εισφορών αφορούσε ποσοστό 25 % επί του ποσού που αντιστοιχεί στην ασφαλιστική κατηγορία επιλογής ή κατάταξης στους αυτοτελώς απασχολούμενους και ελεύθερους

επαγγελματίες, με προϋπόθεση την εμπρόθεσμη καταβολή των αντίστοιχων ασφαλιστικών εισφορών. Η αιτιολογική έκθεση του σχεδίου νόμου του Υπουργείου Οικονομικών αναφέρει ότι στο πλαίσιο των έκτακτων και αναγκαίων μέτρων για την αντιμετώπιση των συνεπειών από την εμφάνιση και τη διάδοση του κορονοϊού COVID - 19 προβλέπεται βάσει του 18ου άρθρου της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου 30.03.2020 (Α' 75), όπως κυρώθηκε με το πρώτο άρθρο του ν. 4684 / 2020 (Α' 86), δυνατότητα καταβολής μειωμένων εισφορών κατά ποσοστό 25% επί του ποσού που αντιστοιχεί στην ασφαλιστική κατηγορία επιλογής ή κατάταξης για όλους τους αυτοτελώς απασχολούμενους και ελεύθερους επαγγελματίες. Ειδικότερα, το μέτρο χορηγείται κατά παρέκκλιση του άρθρου 39 του νόμου 4387 / 2016 (Α' 85) που αντικαταστάθηκε με το άρθρο 35 του νόμου 4670 / 2020 (Α' 43).

3.5.3 Έκπτωση ενοικίων επαγγελματικών μισθωμάτων

Το μέτρο του μειωμένου ενοικίου εφαρμόστηκε και για τα επαγγελματικά μισθώματα. Συγκεκριμένα, για τις επιχειρήσεις που έχουν κλείσει με κρατική εντολή, παρέχεται έκπτωση 40% επί του ενοικίου από τον μήνα Μάρτιο μέχρι και τον Σεπτέμβριο του 2020 εφόσον πλήττονται σε αυτό το διάστημα. Ο Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών επισημαίνει ότι η διάταξη είναι αμέσου εφαρμογής και δεν απαιτείται η έκδοση εφαρμοστικής Κοινής Υπουργικής Απόφασης ούτε η υποβολή οιασδήποτε δήλωσης του μισθωτή. Η έκπτωση παρέχεται δυνάμει των αποφάσεων που έχουν εκδοθεί κατ' εξουσιοδότηση της παραγράφου 2 του άρθρου 1, της παραγράφου 2 του άρθρου 2 και των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 3 της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου (Α' 55) 11.03.2020 όπως εκάστοτε ισχύουν. Με την απόφαση Α. 1214 (Β' 4181 / 28.09.2020) έγινε εκ νέου προσδιορισμός των πληττόμενων επιχειρήσεων για την έκπτωση του μισθώματος για τον μήνα Σεπτέμβριο. Η απόφαση περιείχε επικαιροποιημένο παράρτημα με Κωδικούς Αριθμούς Δραστηριότητας (ΚΑΔ), σύμφωνα με το οποίο κρίνεται αν η επιχείρηση είναι πληττόμενη ή όχι. Πλέον αναγραφόταν και η υποχρέωση υποβολής αρχικής δήλωσης Covid - 19 μέχρι τις 9 Οκτωβρίου 2020 στο σύστημα της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων. Ειδικότερα για το μήνα Σεπτέμβριο και τον μήνα Οκτώβριο 2020 η μείωση ενοικίων ήταν προαιρετική κατά τουλάχιστον 30 %. Οι αποφάσεις για την προαιρετική μείωση ενοικίων περιλαμβάνονται: α) για το μήνα Σεπτέμβριο στην απόφαση Α.1213/2020 και β) για το μήνα Οκτώβριο η απόφαση Α. 1225 / 2020. Η υποχρεωτική μείωση 40% για τον Οκτώβριο του 2020 πραγματοποιείται κατ' εξαίρεση για επαγγελματική μίσθωση επιχείρησης η οποία εδρεύει ή έχει υποκατάστημα σε περιφερειακή ενότητα που εντάχθηκε για τουλάχιστον δεκατέσσερις ημέρες κατά τον μήνα Οκτώβριο σε επιδημιολογικό επίπεδο «πολύ υψηλό», σύμφωνα με την αναφερόμενη Κοινή Υπουργική Απόφαση και τους οριζόμενους σχετικά με τον κορονοϊό λόγους. Αξίζει να αναφερθεί ότι σε επίπεδο «πολύ υψηλό»

εντάχθηκε μόνο η περιφερειακή ενότητα της Κοζάνης από 16/10/2020. Η τροπολογία προβλέπει την περαιτέρω έκδοση κανονιστικών αποφάσεων για τον προσδιορισμό των επιχειρήσεων ανά κλάδο και ανά μήνα για το καθεστώς προαιρετικής απαλλαγής από την υποχρέωση καταβολής του μισθώματος για τους μήνες Σεπτέμβριο και Οκτώβριο 2020 έτσι ώστε να καλυφθούν και νέες περιπτώσεις (Taxheaven d, 2022). Για τους μήνες Νοέμβριο και Δεκέμβριο του 2020 το μέτρο της κατά 40 % μείωση ενοικίου έγινε υποχρεωτικό για την επαγγελματική μίσθωση επιχείρησης η οποία εδρεύει ή έχει υποκατάστημα σε περιφερειακή ενότητα που εντάσσεται σε επιδημιολογικό επίπεδο τουλάχιστον αυξημένου κινδύνου (συμπεριλαμβάνονται και οι μισθώσεις προς εγκατάσταση κυλικείων ή αναψυκτήριων) ή σε περιφερειακή ενότητα για την οποία έχουν εκδοθεί έκτακτα μέτρα προστασίας δημόσιας υγείας, κατ' εφαρμογή κανονιστικής πράξης και για τους οριζόμενους σχετικά με τον κορονοϊό λόγους. Το μέτρο αυτό επεκτάθηκε και στο 2021, κατά το δεύτερο κύμα έξαρσης της πανδημίας, λόγω της παραμονής των επιχειρήσεων εστίασης και λιανικών πωλήσεων σε αργία με δημόσια αρχή από την 7^η Νοεμβρίου. Μάλιστα, η έκπτωση που δόθηκε για τον Ιανουάριο και τον Φεβρουάριο του 2021 ήταν στο 100 %.

3.5.4 Αποζημίωση Ειδικού Σκοπού

Η αποζημίωση ειδικού σκοπού αποδόθηκε και στους επιτηδευματίες και στα νομικά πρόσωπα. Συγκεκριμένα, έλαβαν αποζημίωση ειδικού σκοπού, ύψους 800 ευρώ για 45 ημέρες που καταβλήθηκε εντός Απριλίου 2020, για τους ελεύθερους επαγγελματίες, αυτοαπασχολούμενους και ιδιοκτήτες επιχειρήσεων κάθε νομικής μορφής, εκτός των Ανωνύμων Εταιρειών, που απασχολούν έως 5 άτομα με τη προϋπόθεση να μην έχουν υποβάλει τους τελευταίους έξι μήνες μηδενικές δηλώσεις Φόρου Προστιθέμενης Αξίας. Στη περίπτωση εταιρίας καταβάλλεται μοναδική αποζημίωση στον επαγγελματικό τραπεζικό λογαριασμό του νομικού προσώπου. Για τους επιστήμονες που είναι ελεύθεροι επαγγελματίες εξαγγέλθηκε πρόγραμμα τηλε - κατάρτισης διάρκειας 30 ημερών με αμοιβή 600 € (που καταβλήθηκε εντός Μαΐου 2020). Η ακύρωση της τηλε - κατάρτισης οδήγησε στη χορήγηση των χρημάτων με απλή αίτηση / Υπεύθυνη Δήλωση στον Εργάνη.

3.5.5 Αναστολές συμβάσεων εργασίας εργαζομένων

Δόθηκε η δυνατότητα στους εργοδότες των οποίων αναστάλθηκε η δραστηριότητα με εντολή δημόσιας αρχής να θέσουν σε αναστολή με τη σειρά τους μέχρι και το 100 % των υπαλλήλων τους. Η αναστολή ήταν μηνιαία. Επίσης, υπήρχε η δυνατότητα να τη διακόπτουν εφόσον ήταν αναγκαίο και να την επαναφέρουν ανάλογα με τις ανάγκες της επιχείρησης. Το μέτρο αυτό διατηρήθηκε σε

ισχύ μέχρι πρόσφατα με τη διαφορά ότι από το Φεβρουάριο του 2021 ήταν υποχρεωτική η προαναγγελία των αναστολών. Οι επιχειρήσεις που είναι πληττόμενες βάση Κωδικού Αριθμού Δραστηριότητας (ΚΑΔ) έχουν τη δυνατότητα να αναστείλουν έως το 50% του προσωπικού τους με τον περιορισμό η αναγγελία πρόσληψης να είναι έως 04 /11 / 2020. Υπενθυμίζεται ότι κατά το διάστημα της αναστολής των συμβάσεων εργασίας ισχύει η ρήτρα απαγόρευσης απολύσεων και η ρήτρα διατήρησης των θέσεων εργασίας για τις επιχειρήσεις που κάνουν χρήση του μέτρου αυτού.

3.5.6 Πρόγραμμα ΣΥΝ-ΕΡΓΑΣΙΑ

Με το νόμο 4690 (Φύλλο της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως Α 104) στο άρθρο 31 αναπτύχθηκε ο μηχανισμός ενίσχυσης της απασχόλησης «ΣΥΝ-ΕΡΓΑΣΙΑ». Το πρόγραμμα έδινε τη δυνατότητα στους εργοδότες για μείωση της εβδομαδιαίας εργασίας των εργαζομένων κατά 50%. Αναλυτικότερα, οι επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα, που εντάσσονται στον μηχανισμό «ΣΥΝ-ΕΡΓΑΣΙΑ» δύνανται να προβαίνουν σε μείωση του χρόνου εβδομαδιαίας εργασίας μέχρι και 50% είτε για μέρος, είτε για το σύνολο των εργαζομένων τους, ανάλογα με τις λειτουργικές τους ανάγκες. Η μείωση του χρόνου εβδομαδιαίας εργασίας δεν επιφέρει μετατροπή των υπαρχουσών συμβάσεων εργασίας των εργαζομένων που εντάσσονται στον μηχανισμό, για το χρονικό διάστημα που οι επιχειρήσεις κάνουν χρήση του εν λόγω μέτρου. Ο μηχανισμός εφαρμόζεται σε εργαζόμενους που έχουν εξαρτημένη σχέση εργασίας πλήρους απασχόλησης κατά την ημερομηνία δημοσίευσης του Φύλλο της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως. Οι επιχειρήσεις μπορούν να κάνουν χρήση των ρυθμίσεων για έναν ή περισσότερους μήνες εντός του χρονικού διαστήματος ισχύος του μηχανισμού για το σύνολο ή μέρος του προσωπικού τους.

Δικαίωμα συμμετοχής στο πρόγραμμα ανεξαρτήτως Κωδικό Αριθμό Δραστηριότητας (ΚΑΔ) έχουν επιχειρήσεις συνεχούς ή εποχικής λειτουργίας που α) υποχρεούνται σε υποβολή περιοδικής δήλωσης Φόρου Προστιθέμενης Αξίας και παρουσιάζουν μείωση κατά 20 % τουλάχιστον του κύκλου εργασιών σε σχέση με τον κύκλο εργασιών αναφοράς, ανάλογα με τον μήνα ένταξής τους στη ρύθμιση και το είδος των φορολογικών βιβλίων απλογραφικών ή διπλογραφικών και β) δεν υποχρεούνται σε υποβολή δήλωσης Φόρου Προστιθέμενης Αξίας ή απαλλάσσονται από τον Φόρου Προστιθέμενης Αξίας και παρουσιάζουν μείωση κατά 20 % τουλάχιστον των ακαθάριστων εσόδων τους, σε σχέση με τα ακαθάριστα έσοδα αναφοράς ανάλογα με τον μήνα ένταξης. Επίσης επιχειρήσεις που ο Κύριος Κωδικός Δραστηριότητας (ΚΑΔ), κατά τη δημοσίευση του Φύλλο της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως, είχε να κάνει με αεροπορικές δραστηριότητες. Για επιχειρήσεις που λειτουργούν εντός των αερολιμένων της επικράτειας και μόνο για τους εκεί εργαζόμενους τους, υποχρεούνται να καταβάλλουν τις ασφαλιστικές εισφορές που αντιστοιχούν στον πραγματοποιηθέντα μειωμένο χρόνο εργασίας των εργαζομένων, κατά παρέκκλιση της περ. γ' της παρ. 3, υπολογιζόμενες

επί των ονομαστικών τους αποδοχών. Οι υπολειπόμενες ασφαλιστικές εισφορές που αναφέρονται στο συμβατικό χρόνο εργασίας καλύπτονται από τον Κρατικό Προϋπολογισμό. Κατ' εξαίρεση το χρονικό διάστημα του ευεργετήματος επεκτείνεται ως την 31 / 12 / 2020. Το πρόγραμμα αφορά και νέες επιχειρήσεις.

Αναλυτικότερα το πρόγραμμα αφορούσε εργαζομένους με συμβάσεις πλήρους απασχόλησης ακόμα και όσους προσλήφθηκαν στην θέση οικειοθελώς αποχωρούντων και δεν αφορούσε εργαζομένους με μερική απασχόληση. Στο διάστημα συμμετοχής στο μηχανισμό απαγορευόταν η τροποποίηση σύμβασης. Η επιχείρηση μπορούσε να θέσει σε μειωμένο ωράριο το σύνολο των εργαζομένων της. Ο εργοδότης είχε το δικαίωμα να μειώσει μονομερώς το ωράριο του εργαζομένου έως 50 %. Το κράτος κατέβαλλε το 60 % του μισθού και των ασφαλιστικών εισφορών του εργαζόμενου για τον χρόνο που δεν εργάζεται και ο εργοδότης τις υπόλοιπες ασφαλιστικές εισφορές. Κανένας εργαζόμενος δεν θα λάμβανε αθροιστικά λιγότερο από τον κατώτατο μισθό. Η καταβολή των ασφαλιστικών εισφορών γινόταν βάσει του ονομαστικού μισθού. Το κράτος κατέβαλλε το 60 % του επιδόματος αδείας και του δώρου Χριστουγέννων για το διάστημα που δεν εργαζόταν ο μισθωτός. Οι εργαζόμενοι που μπήκαν στο πρόγραμμα είχαν μείωση σε επίδομα αδείας και δώρο Χριστουγέννων. Για όσο διάστημα διήρκεσε το πρόγραμμα απαγορεύονταν οι απολύσεις και οι μειώσεις μισθού στους εργαζομένους που είχαν ενταχθεί στο πρόγραμμα. Η προστασία των εργαζομένων διαρκούσε όσο και το πρόγραμμα. Για όσους εργαζομένους δεν εντάχθηκαν στον μηχανισμό Συν-Εργασία, οι απολύσεις ήταν ελεύθερες ακόμα και αν η επιχείρηση είχε κάνει χρήση του προγράμματος. Η μείωση του κύκλου εργασιών υπολογιζόταν για το μήνα Ιούνιο βάσει των μηνών Μαρτίου και Απριλίου, για τον μήνα Ιούλιο βάσει των μηνών Μαρτίου, Απριλίου και Μαΐου και για τους μήνες Αύγουστο και Σεπτέμβριο βάσει των μηνών Μαρτίου, Απριλίου, Μαΐου και Ιουνίου.

Την 01 / 07 / 2020 άλλαξε το τρίτο εδάφιο της περίπτωσης γ της παραγράφου 3 του άρθρου 31 (Taxheaven e, 2022) το οποίο όριζε το ποσοστό ασφαλιστικών εισφορών να καλύπτεται κατά 100 % και όχι ως 60% που ίσχυε έως 30 / 06 / 2020. Οι όροι, η διαδικασία, ο τρόπος, οι προϋποθέσεις για την υλοποίηση των ανωτέρω μέτρων, τη διαδικασία διασταύρωσης των απαραίτητων στοιχείων μέσω της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων καθορίστηκαν με Κοινή Υπουργική Απόφαση. Οι επιχειρήσεις του κλάδου του τουρισμού και των μεταφορών είχαν τη δυνατότητα να παρατείνουν την αναστολή των συμβάσεων εργασίας συνόλου ή μέρους των εργαζομένων τους ή να θέσουν για πρώτη φορά σε αναστολή για την αντιμετώπιση των συνεπειών του κορονοϊού. Οι εργαζόμενοι των ανωτέρω επιχειρήσεων ήταν δικαιούχοι της προβλεπόμενης αποζημίωσης ειδικού σκοπού.

Η διαδικασία ένταξης στο πρόγραμμα περιλάμβανε: α) την υποβολή αίτησης από την επιχείρηση στην πλατφόρμα mybusinesssupport με την οποία δηλώνονταν τα οικονομικά στοιχεία για τον υπολογισμό της μείωσης του κύκλου εργασιών, β) μια βεβαίωση δικαιώματος υπαγωγής από την

Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων και γ) την υποβολή αίτησης στο σύστημα Εργάνη. Η έγκριση της αίτησης συνεπαγόταν ο εργοδότης να δηλώνει κάθε μήνα τα συμβατικά ωράρια καθώς και τα νέα ενώ δήλωνε από πριν τη τροποποίηση του ωραρίου. Το πρώτο τρίμηνο κάθε μήνα δηλωνόταν στο Εργάνη οι μηνιαίες αποδοχές που καταβάλλονταν στους εργαζομένους βάσει προγράμματος, οι ώρες του μήνα που απασχολήθηκαν και οι μισθοδοτικοί λογαριασμοί τους. Η οικονομική ενίσχυση καταβαλλόταν το πρώτο δεκαήμερο κάθε μήνα. Ενδεικτικά παραδείγματα μείωσης μισθού παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 3.3: Παραδείγματα μείωσης μισθού από το πρόγραμμα ΣΥΝ-ΕΡΓΑΣΙΑ

Μισθός	Εργοδότης	Κράτος	Μείωση
546	273	273	0
800	400	240	160
1000	500	300	200
1300	650	390	260
1600	800	480	320
2000	1000	600	400

Ο επόμενος πίνακας παρουσιάζει αναλυτικά τι προβλεπόταν για τις απολύσεις για τις επιχειρήσεις που συμμετείχαν στο πρόγραμμα.

Πίνακας 3.4: Προϋποθέσεις απολύσεων στο πρόγραμμα Συνεργασία

ΑΠΟΛΥΣΕΙΣ	
Επιχειρήσεις που έκαναν χρήση αναστολών τους μήνες Μάρτιο, Απρίλιο και Μάιο	Δεν μπορούν να απολύσουν για 45 ημέρες από την λήξη των αναστολών συμβάσεων (ανεξάρτητα αν μπήκαν όλοι σε αναστολή)
Επιχειρήσεις με μείωση τζίρου 20%	Απαγορεύονται οι απολύσεις σε εργαζομένους που θα τεθούν σε μειωμένο ωράριο έως 15-10-2020
Επιχειρήσεις με μείωση τζίρου 20%	Ελεύθερες οι απολύσεις στους υπόλοιπους εργαζομένους που ο εργοδότης δεν θέσει σε μειωμένο ωράριο
Επιχειρήσεις με μείωση τζίρου 20%	Ελεύθερες οι απολύσεις στους εργαζομένους με μειωμένο ωράριο μετά τις 15 Οκτωβρίου
Επιχειρήσεις χωρίς μείωση 20%	Ελεύθερες οι απολύσεις
Επιχειρήσεις που διατηρούν σε αναστολή εργαζομένους για Ιούνιο ή Ιούλιο	Απαγορεύονται οι απολύσεις για 30 ημέρες από την λήξη της αναστολής. Μετά είναι ελεύθερες

3.5.7 Επιταγές

Για το χρονικό διάστημα από 30 / 03 / 2020 έως 31 / 05 / 2020 βάσει της Κοινής Υπουργικής Απόφασης (Φύλλο της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως 5250 / Β' / 27-11-2020) και την απόφαση 1259 / 2020 όπως επεκτάθηκε έως και την 31 / 05 / 2021 ορίζεται η αναστολή των προθεσμιών λήξης, εμφάνισης και πληρωμής οφειλόμενων από αξιόγραφα κατά εξήντα ημέρες από την ημερομηνία που αναγράφεται σε αυτά (Taxheaven f, 2022). Για τις επιχειρήσεις που είχε διακοπεί η λειτουργία τους και τις πληγείσες επιχειρήσεις βάσει Κωδικών Αριθμών Δραστηριότητας (ΚΑΔ), αναστέλλονταν οι προθεσμίες λήξης, εμφάνισης και πληρωμής των οφειλόμενων από αξιόγραφα κατά 75 ημέρες από την αναγραφόμενη ημερομηνία επί εκάστου αξιογράφου. Η αναστολή περιλαμβάνει όλα τα αξιόγραφα, τα οποία πρέπει να διαβιβασθούν ηλεκτρονικά από όποιον έλκει δικαίωμα ή έχει υποχρέωση, δηλαδή τους εκδότες, τους αποδέκτες ή τους κομιστές στα πιστωτικά ιδρύματα εντός 3 εργάσιμων ημερών από τις 30 / 03 / 2020 για τις επιχειρήσεις που περιλαμβάνονταν ήδη στις πληττόμενες επιχειρήσεις, ενώ για τις επιχειρήσεις που προστέθηκαν στους πληττόμενους Κωδικούς Αριθμών Δραστηριότητας (ΚΑΔ) εντός 3 εργάσιμων ημερών από την επόμενη της συμπερίληψής

τους. Η διαβίβαση και γνωστοποίηση των αξιογράφων πραγματοποιείτο μέσω ειδικής σχετικής ηλεκτρονικής εφαρμογής των πιστωτικών ιδρυμάτων.

3.5.8 Επιστρεπτέα Προκαταβολή

Το κυριότερο κρατικό εργαλείο χρηματοδότησης των ελληνικών επιχειρήσεων λόγω της εμφάνισης και διάδοσης του κορονοϊού αποτέλεσε η επιστρεπτέα προκαταβολή. Η πρώτη εφαρμογή της επιστρεπτέας προκαταβολής αφορούσε περιορισμένο αριθμό επιχειρήσεων. Αντιμετωπίστηκε με δυσπιστία από τους επιχειρηματίες αλλά εντέλει αποτέλεσε σημαντικό εργαλείο για τη συνέχιση της οικονομικής δραστηριότητας. Με την απόφαση 94 / 2020 της Γενικής Διεύθυνσης του Υπουργείου Οικονομικών όπως τροποποιήθηκε με την απόφαση 101 / 2020 (Φύλλο της Ελληνικής Κυβέρνησης Β' 1862 / 15-05-2020), θεσπίστηκε καθεστώς ενίσχυσης με τη μορφή της επιστρεπτέας προκαταβολής για ιδιωτικές επιχειρήσεις, ανεξαρτήτως κλάδου, που είχαν πληγεί από την νόσο του κορονοϊού. Αναλυτικότερα, Οι δικαιούχοι της ενίσχυσης ήταν: ιδιωτικές επιχειρήσεις κάθε νομικής μορφής, συμπεριλαμβανόμενων των ατομικών, ανεξαρτήτως κλάδου, οι οποίες απασχολούσαν από έναν έως πεντακόσιους εργαζόμενους κατά την 31^η Μαρτίου 2020 ή ιδιωτικές επιχειρήσεις με τη μορφή ομόρρυθμων, ετερόρρυθμων, περιορισμένης ευθύνης εταιρειών και ιδιωτικών κεφαλαιουχικών εταιρειών (ΙΚΕ), ανεξαρτήτως κλάδου, οι οποίες δεν απασχολούσαν εργαζόμενους κατά την 31η Μαρτίου 2020, οι οποίες πληρούσαν τα κριτήρια της απόφασης.

Τα κριτήρια που όφειλαν να πληρούν οι επιχειρήσεις ήταν να έχουν την έδρα τους ή μόνιμη εγκατάσταση στην Ελλάδα, να λειτουργούν νομίμως, να έχουν πληγεί οικονομικά λόγω της εμφάνισης και διάδοσης του COVID-19 και φυσικά να έχουν εκδηλώσει ενδιαφέρον στην πλατφόρμα «myBusinessSupport», σύμφωνα με την απόφαση 1076 / 2-4-22020 (Β' 1135) των Υπουργών Οικονομικών και Ανάπτυξης και Επενδύσεων. Προϋπόθεση, αποτελούσε η υποβολή των δηλώσεων φόρου εισοδήματος και Φόρου Προστιθέμενης Αξίας, εφόσον είχαν κατά νόμο υποχρέωση να τις υποβάλουν, Αναλυτικότερα, μέχρι και την 2^η Απριλίου 2020, να έχουν υποβάλει δήλωση φορολογίας εισοδήματος για τα φορολογικά έτη 2017 και 2018, μέχρι και την έναρξη ισχύος της παρούσας απόφασης, να έχουν υποβάλει όλες τις δηλώσεις Φόρου Προστιθέμενης Αξίας για την περίοδο από 1^η Ιανουαρίου 2017 μέχρι 31^η Μαρτίου 2020. Επίσης, να μην έχουν τεθεί σε αδράνεια από την 1^η Απριλίου 2019 μέχρι και τη 2^η Απριλίου 2020, όπως αυτό προκύπτει από τα στοιχεία που τηρούνται στο φορολογικό μητρώο της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ) ή από την υποβολή μηδενικών δηλώσεων Φόρου Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ) καθ' όλη την περίοδο αυτή. Για επιχειρήσεις που είχαν δηλώσει έναρξη εργασιών στο φορολογικό μητρώο της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ) μέχρι την 31^η Μαρτίου 2019, να μην είχαν υποβάλει, μέχρι και την έναρξη ισχύος της απόφασης, πιστωτικές δηλώσεις Φόρου Προστιθέμενης Αξίας με μηδενικές

εκροές καθ' όλη την περίοδο από την 1^η Απριλίου 2019 μέχρι και την 31^η Μαρτίου 2020. Να μην είχε ανασταλεί, μέχρι και την έναρξη ισχύος της παρούσας, η χρήση του Αριθμού Φορολογικού Μητρώου της επιχείρησης για τη διενέργεια ενδοκοινοτικών συναλλαγών σύμφωνα με την απόφαση της Γενικής Γραμματείας Δημόσιων Επενδύσεων 1200 / 2015 και προκύπτει από το φορολογικό μητρώο της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ). Να εμφάνιζαν θετικό κύκλο εργασιών οποιαδήποτε στιγμή από την 1η Ιανουαρίου 2019 έως την 31η Μαρτίου 2020, με βάση τα στοιχεία Φόρου Προστιθέμενης Αξίας ή εισοδήματος, κατά περίπτωση, ανάλογα με το αν η αιτούσα επιχείρηση ήταν υποκείμενη σε Φόρο Προστιθέμενης Αξίας ή μη υποκείμενη σε αυτό ή υποκείμενη και απαλλασσόμενη από αυτόν, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παράγραφο 12 του άρθρου 2 της απόφασης.

Να είχαν ληφθεί για αυτές ειδικά και έκτακτα μέτρα περί αναστολής ή προσωρινής απαγόρευσης λειτουργίας για προληπτικούς ή κατασταλτικούς λόγους που σχετίζονται με τον κορονοϊό COVID-19, είχαν δηλαδή ενεργό κύριο Κωδικό Αριθμό Δραστηριότητας (ΚΑΔ) στις 20 Μαρτίου 2020 έναν από τους αναφερόμενους στο Παράρτημα ΙΙΙ ή των οποίων τα ακαθάριστα έσοδα ενεργού κατά την 20 Μαρτίου 2020 Κωδικού Αριθμού Δραστηριότητας (ΚΑΔ) δευτερεύουσας δραστηριότητας από τους αναγραφόμενους στο Παράρτημα ΙΙΙ, όπως αυτά προέκυπταν από την αρχική δήλωση φόρου εισοδήματος φορολογικού έτους 2018 ήταν μεγαλύτερα από τα ακαθάριστα έσοδα που αντιστοιχούσαν στον κύριο στις 20 Μαρτίου 2020. Εναλλακτικά, παρουσίαζαν μείωση του κύκλου εργασιών τους. Συγκεκριμένα, οι επιχειρήσεις που είναι υποκείμενες σε Φόρο Προστιθέμενης Αξίας και τηρούν απλογραφικά βιβλία παρουσίαζαν μείωση κατά 6,7 % τουλάχιστον του κύκλου εργασιών Φόρου Προστιθέμενης Αξίας κατά το πρώτο τρίμηνο του 2020, όπως αυτός έχει δηλωθεί στην ειδική πλατφόρμα «myBusinessSupport», σε σχέση με τον κύκλο εργασιών αναφοράς. Οι επιχειρήσεις που ήταν υποκείμενες σε Φόρο Προστιθέμενης Αξίας και τηρούσαν διπλογραφικά βιβλία παρουσίαζαν μείωση κατά 20 % τουλάχιστον του κύκλου εργασιών Φόρου Προστιθέμενης Αξίας κατά τον μήνα Μάρτιο του 2020, όπως αυτός έχει δηλωθεί στην ειδική πλατφόρμα «myBusinessSupport», σε σχέση με τον κύκλο εργασιών αναφοράς. Οι επιχειρήσεις που δεν ήταν υποκείμενες σε ΦΠΑ ή ήταν υποκείμενες και απαλλάσσονταν ενώ τηρούσαν απλογραφικά βιβλία παρουσίαζαν μείωση κατά 6,7 % τουλάχιστον του συνόλου ακαθάριστων εσόδων κατά το πρώτο τρίμηνο του 2020, όπως αυτά έχουν δηλωθεί στην ειδική πλατφόρμα «myBusinessSupport», σε σχέση με τα ακαθάριστα έσοδα αναφοράς. Οι επιχειρήσεις που δεν ήταν υποκείμενες σε Φόρο Προστιθέμενης Αξίας ή ήταν υποκείμενες και απαλλασσόμενες και τηρούσαν διπλογραφικά βιβλία παρουσίαζαν μείωση κατά 20 % τουλάχιστον του συνόλου ακαθάριστων εσόδων κατά τον μήνα Μάρτιο του 2020, όπως αυτά είχαν δηλωθεί στην ειδική πλατφόρμα «myBusinessSupport», σε σχέση με τα ακαθάριστα έσοδα αναφοράς. Σε όλες τις υποπεριπτώσεις, διενεργείται στρογγυλοποίηση των ποσοστών μείωσης σε σχέση με τον κύκλο εργασιών αναφοράς ή με τα ακαθάριστα έσοδα αναφοράς,

στο δεύτερο δεκαδικό ψηφίο. Τέλος, δεν έπρεπε να συντρέχουν οι λόγοι αποκλεισμού της παραγράφου 1 του άρθρου 40 του νόμου 4488 / 2017 (Α' 137).

Επιπλέον των κριτηρίων της παραγράφου 2, οι επιχειρήσεις εφόσον αιτούνταν ενίσχυσης δυνάμει του Προσωρινού Πλαισίου, όφειλαν να μην ήταν προβληματικές κατά την έννοια του κανονισμού 651 / 2014 (Εφημερίδα Ευρωπαϊκής Ένωσης 187 / 26.6.2014) στις 31 Δεκεμβρίου 2019, και να μην είχαν στη διάθεσή τους προηγούμενη ενίσχυση η οποία είχε κηρυχθεί ασυμβίβαστη με απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Επιχειρήσεις που είχαν μικτή δραστηριότητα και δραστηριοποιούνταν σε κάποιον από τους μη επιλέξιμους για ενίσχυση τομείς, ταυτόχρονα με ένα επιλέξιμο βάσει του κανονισμού (Εφημερίδα Ευρωπαϊκής Ένωσης) 1407 / 2013, δύνατο να λάβουν ενίσχυση για την επιλέξιμη δραστηριότητά τους. Οι προϋποθέσεις περιλάμβαναν η επιλέξιμη δραστηριότητα να εμφάνιζε τα μεγαλύτερα έσοδα, όπως αυτά προκύπταν από τη δήλωση φόρου εισοδήματος φορολογικού έτους 2018, ή αποτελούσαν την κύρια δραστηριότητα βάσει κύριου Κωδικού Αριθμού Δραστηριότητας (ΚΑΔ) εφόσον πρόκειται για επιχείρηση που είχε συσταθεί μετά την 1^η Ιανουαρίου 2019. Επίσης, έπρεπε να διασφαλίζεται με κατάλληλα μέσα, όπως ο λογιστικός διαχωρισμός των δραστηριοτήτων ή η διάκριση του κόστους, ότι οι δραστηριότητες στους μη επιλέξιμους τομείς δεν τυγχάνουν ενίσχυσης. Τα ανωτέρω ίσχυαν και για τις επιχειρήσεις δικαιούχους που είχαν διακόψει τη λειτουργία τους με κρατική εντολή, ακόμα και εάν δεν παρουσίαζαν πτώση εσόδων τον Μάρτιο ή είχαν μηδενικά έσοδα αναφοράς. Η ενίσχυση ήταν ακατάσχετη, αφορολόγητη και δεν συμψηφίζόταν με οποιαδήποτε οφειλή.

Το συνολικό ποσό ενισχύσεων που λάμβανε μια επιχείρηση από οποιοδήποτε πρόγραμμα βάσει του τμήματος 3.1 του Προσωρινού Πλαισίου ελεγχόταν σε επίπεδο ενιαίας επιχείρησης, όπως αυτή οριζόταν στο άρθρο 2, και δεν δύνατο να υπερβαίνει το ποσό των οχτακοσίων χιλιάδων ευρώ. Αντιστοίχως, το συνολικό ποσό ενισχύσεων δεν δύνατο να υπερβαίνει το ποσό των εκατόν - είκοσι χιλιάδων ευρώ, σε επίπεδο ενιαίας επιχείρησης, για τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνταν στους τομείς της αλιείας και υδατοκαλλιέργειας και το ποσό των εκατό χιλιάδων ευρώ, σε επίπεδο ενιαίας επιχείρησης, για τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνταν στους τομείς της πρωτογενούς γεωργικής παραγωγής. Για τις επιχειρήσεις που λάμβαναν ενίσχυση δυνάμει του Κανονισμού de minimis, το συνολικό ποσό ενίσχυσης ήσσονος σημασίας που είχαν λάβει κατά την τριετία 2018 - 2020 από οποιοδήποτε πρόγραμμα, ελεγχόταν σε επίπεδο ενιαίας επιχείρησης, και δεν δύναται να υπερβαίνει το ποσό των διακοσίων χιλιάδων ευρώ. Για τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνταν στον τομέα των οδικών εμπορευματικών μεταφορών για λογαριασμό τρίτων, το ποσό ήταν της τάξης των εκατό χιλιάδων ευρώ. Οι έλεγχοι αυτοί ονομάζονται έλεγχοι σώρευσης. Ο έλεγχος της σώρευσης διενεργείτο σε πρώτη φάση αυτόματα στην ηλεκτρονική πλατφόρμα με βάση τα σχετικά στοιχεία που υπέβαλλε η επιχείρηση κατά την αίτηση, και το ύψος της ενίσχυσης που λάμβανε βάσει της παρούσας προσαρμοζόταν ανάλογα, ώστε να μην οδηγεί σε υπέρβαση των κατά περίπτωση ανωτέρω

ορίων. Σε περίπτωση υποβολής αιτήσεων ενίσχυσης, από περισσότερες ή όλες τις επιχειρήσεις που συνέθεταν μια ενιαία επιχείρηση, με την έννοια της παραγράφου 3 του άρθρου 2 και εφόσον, κατόπιν διασταύρωσης των σχετικών αιτήσεων, διαπιστωνόταν ότι το συνολικό ποσό που αιτούνταν οι εν λόγω επιχειρήσεις υπερέβαινε τα ανώτατα κατά περίπτωση όρια των παραγράφων 1 και 2 του, το ύψος της ενίσχυσης για κάθε μία από αυτές μειωνόταν αναλογικά, με βάση το αιτούμενο από κάθε μία επιχείρηση ποσό, προκειμένου το συνολικό εγκριθέν ποσό ενίσχυσης ανά ενιαία επιχείρηση να μην υπερβαίνει τα εν λόγω όρια. Επιπλέον, διενεργείτο αυτοματοποιημένος απολογιστικός έλεγχος με βάση τα συνολικά στοιχεία για τις ενισχύσεις που είχαν χορηγηθεί βάσει του τμήματος 3.1 του Προσωρινού Πλαισίου, καθώς και τα συνολικά στοιχεία για τις ενισχύσεις de minimis της τελευταίας τριετίας, στο Πληροφοριακό Σύστημα Σώρευσης ενισχύσεων ήσσονος σημασίας του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων, με ευθύνη της αρμόδιας υπηρεσίας για την τήρηση του εν λόγω συστήματος. Η Ανεξάρτητη Αρχή Δημόσιων Επενδύσεων έθεσε στη διάθεση της αρμόδιας υπηρεσίας όλα τα απαραίτητα στοιχεία και κάθε πληροφορία σχετική που τηρείται στην πλατφόρμα «myBusinessSupport». Το Υπουργείο Οικονομικών εξέδωσε δύο αποφάσεις μέσω της Γενικής Διεύθυνσης τις 218 / 15.9.2020 και 219 / 15.9.2020 οι οποίες τροποποιήθηκαν με τις αποφάσεις 94 / 2.5.2020 και 148 / 3.7.2020 ως προς τις προϋποθέσεις επιστροφής του 60% της ενίσχυσης (Taxheaven g, 2022).

Σύμφωνα με τη διαδικασία υποβολής αίτησης για την επιστρεπτέα προκαταβολή οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις υπέβαλλαν αίτηση στην ηλεκτρονική πλατφόρμα «myBusinessSupport» η οποία αποτελεί εφαρμογή του TAXISnet της Ανεξάρτητης Αρχής Δημόσιων Εσόδων. Οι αιτήσεις υποβάλλονταν έως την 19^η Μαΐου 2020. Κατά την αίτηση, η επιχείρηση δηλώνει το ποσό που αιτείτο να λάβει, πάντα εντός των ορίων του άρθρου 4 καθώς και αν αιτείτο να λάβει την ενίσχυση βάσει του Προσωρινού Πλαισίου ή βάσει του Κανονισμού de minimis, καθώς και τα απαιτούμενα στοιχεία και πληροφορίες σχετικά με την πλήρωση των προϋποθέσεων που τίθονταν, κατά περίπτωση. Το περιεχόμενο της αίτησης περιγραφόταν αναλυτικά στο Παράρτημα II των αποφάσεων. Με την είσοδο στην εφαρμογή και την υποβολή της αίτησης, η επιχείρηση πιστοποιούσε την ακρίβεια των δηλούμενων στοιχείων και συναινούσε στην επεξεργασία των διαθέσιμων στοιχείων από την Ανεξάρτητη Αρχή Δημόσιων Εσόδων, καθώς και των υποβαλλόμενων στοιχείων, προς τον σκοπό προσδιορισμού του τελικού ύψους της ενίσχυσης. Για τη συμπλήρωση της εικόνας της επιχείρησης και τον έλεγχο πλήρωσης των προϋποθέσεων χορήγησης της ενίσχυσης, η Ανεξάρτητη Αρχή Δημόσιων Εσόδων δύνατο να αποτυπώνει στην πλατφόρμα λοιπές πληροφορίες, που τηρούντο στα ηλεκτρονικά αρχεία της ή αποστέλλοντο σε αυτή από άλλους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς.

Κατά τη διαδικασία χορήγησης της ενίσχυσης η αιτούσα επιχείρηση ενημερωνόταν ψηφιακά από την Ανεξάρτητη Αρχή Δημόσιων Εσόδων αναφορικά με την έγκριση ή απόρριψη της αίτησής

της. Σε περίπτωση απόρριψης, η αιτούσα επιχείρηση δύνατο να υποβάλει στην πλατφόρμα «myBusinessSupport» αίτημα επανεξέτασης, εντός πέντε εργάσιμων ημερών από την ως άνω ενημέρωση. Η αρμόδια υπηρεσία βάσει του άρθρου 11 παράγραφος 3 απαντούσε στο αίτημα επανεξέτασης, βάσει των στοιχείων και πληροφοριών που αιτείτο και λάμβανε από την Ανεξάρτητη Αρχή Δημόσιων Εσόδων, σύμφωνα με το άρθρο 11 της παραγράφου 5 της απόφασης. Το ποσό της ενίσχυσης, που υπολογιζόταν σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 4 της απόφασης, καταβαλλόταν εφάπαξ στον τραπεζικό λογαριασμό IBAN της δικαιούχου επιχείρησης που είχε δηλωθεί στην Προσωποποιημένη Πληροφόρηση του TAXISnet. Η Ανεξάρτητη Αρχή Δημόσιων Εσόδων βάσει των στοιχείων που είχαν υποβληθεί στην πλατφόρμα «myBusinessSupport», επεξεργάζεται τα στοιχεία και τα διασταυρώνει με άλλα στοιχεία που έχει στη διάθεσή της. Στη συνέχεια πριν από την πληρωμή δημιουργείται αναλυτική κατάσταση δικαιούχων σε ηλεκτρονική μορφή με βάση τα στοιχεία τους. Η κατάσταση περιλάμβανε τα πλήρη στοιχεία των δικαιούχων (ονοματεπώνυμο ή επωνυμία, πατρώνυμο, Αριθμό Φορολογικού Μητρώου), τον κωδικό του τραπεζικού λογαριασμού σε μορφή IBAN, τον πάροχο υπηρεσιών πληρωμών στο οποίο τηρείται ο λογαριασμός (προαιρετική πληροφορία) και το ποσό. Η ηλεκτρονική μορφή της κατάστασης αυτής επεξεργάζεται από την εταιρία «Διατραπεζικά συστήματα Α.Ε.» (ΔΙΑΣ Α.Ε.) προς την οποία και διαβιβάζεται. Επίσης δημιουργείται συγκεντρωτική κατάσταση σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή που περιλάμβανε το συνολικό προς πληρωμή ποσό, ολογράφως και αριθμητικώς. Αυτή η συγκεντρωτική κατάσταση αποστέλλεται στη Γενική Διεύθυνση Οικονομικών Υπηρεσιών του Υπουργείου Οικονομικών, η οποία βάσει αυτής, μετέφερε (άνευ υπολόγου) το συνολικό ποσό από το λογαριασμό του έργου που ήταν ενταγμένο στη ΣΑ 051/2, στον ενδιάμεσο λογαριασμό με κωδικό IBAN GR4001000230000000004810500 που τηρείται στην Τράπεζα της Ελλάδος με ηλεκτρονική εντολή μεταφοράς (eps). Η ανωτέρω αναλυτική κατάσταση αποστέλλεται με ασφαλή τρόπο προς τη ΔΙΑΣ Α.Ε. για χρέωση του ανωτέρω ενδιάμεσου λογαριασμού 23/4810500 με πίστωση των τραπεζικών λογαριασμών των δικαιούχων. Η πληροφόρηση κοινοποιείται στη Γενική Διεύθυνση Οικονομικών Υπηρεσιών (ΓΔΟΥ) του Υπουργείου Οικονομικών και στην Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανταγωνιστικότητα Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία. Η ΔΙΑΣ μεταφέρει τα ποσά από τον ενδιάμεσο λογαριασμό 23/4810500 σε πίστωση των εμπορικών τραπεζικών λογαριασμών των δικαιούχων, στη βάση της αναλυτικής κατάστασης που ετοιμαζόταν και αποστέλλεται από την Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων. Το αρχείο της αναλυτικής κατάστασης ενημερωμένο από την Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων με τα ποσά που επιτυχώς πληρώθηκαν βάσει της σχετικής ενημέρωσης από τη ΔΙΑΣ, αποστέλλεται στην Γενική Διεύθυνση του Υπουργείου Οικονομικών και στην Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία» προκειμένου να συνοδεύσει το αίτημα πληρωμής προς την Ευρωπαϊκή Ένωση. Τα ποσά που αποτύγχαναν να

πληρωθούν επέστρεφαν στον λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου με IBAN GR3001000230000000000002002 και λογιστικοποιούνταν ως έσοδα του Προγράμματος Δημόσιων Επενδύσεων. Για τις αποτυχούσες πληρωμές, η Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων ενημέρωνε σχετικά τους δικαιούχους, ώστε να διορθώσουν τον τραπεζικό λογαριασμό IBAN στην Προσωποποιημένη Πληροφόρηση του TAXISnet, προκειμένου να διενεργηθεί δεύτερος κύκλος πληρωμών. Ο δεύτερος κύκλος πληρωμής για τις αποτυχούσες πληρωμές ήταν τελικός και πραγματοποιείται εντός του τρέχοντος έτους. Η εμφάνιση των σχετικών πληρωμών στη δημόσια ληψοδοσία πραγματοποιείται με την έκδοση συμψηφιστικών χρηματικών ενταλμάτων από την Γενική Διεύθυνση του Υπουργείου Οικονομικών. Ως δικαιολογητικά για την έκδοση των σχετικών χρηματικών ενταλμάτων ορίζονταν: η απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης και Επενδύσεων για ένταξη και έγκριση πιστώσεων του έργου στο Πρόγραμμα Δημόσιων Επενδύσεων 2020 (ΣΑΕ), η συγκεντρωτική κατάσταση του σημείου 3β του άρθρου και το αποδεικτικό της ηλεκτρονικής εντολής (eps) για την μεταφορά του ποσού από το λογαριασμό του έργου Πρόγραμμα Δημόσιων Επενδύσεων στον ενδιάμεσο λογαριασμό που τηρείται στην Τράπεζα της Ελλάδος.

Το ποσό της ενίσχυσης επιβαρύνεται με επιτόκιο αναφοράς, όπως αυτό ορίζεται στο άρθρο 2 της παραγράφου 4 των αποφάσεων σε περίπτωση καθυστερημένης υποβολής. Για το χρονικό διάστημα ως την 31^η Δεκεμβρίου 2021 παρεχόταν άτοκη περίοδος χάριτος, κατά την οποία η δικαιούχος επιχείρηση δεν υποχρεούτο να επιστρέφει οιοδήποτε τμήμα κεφαλαίου ή τόκων. Μετά την παρέλευση της περιόδου χάριτος, το ποσό της ληφθείσας ενίσχυσης θα επιστραφεί σε σαράντα ισόποσες τοκοχρεωλυτικές μηνιαίες δόσεις, εκάστης εξ αυτών καταβλητέας την τελευταία ημέρα του μήνα. Το ποσό της ενίσχυσης εμφανίζεται με τις τυχόν λοιπές οφειλές της επιχείρησης, στο διαδικτυακό τόπο της Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων στην επιλογή «myTAXISNet / ο λογαριασμός μου / Προσωποποιημένη πληροφόρηση / Στοιχεία Οφειλών εκτός Ρύθμισης και Πληρωμή». Το ανωτέρω ποσό θα βεβαιώνεται ως δημόσιο έσοδο και θα λογιστικοποιείται στα έσοδα του Προγράμματος Δημόσιων Επενδύσεων σε ειδικούς Αναλυτικούς Λογαριασμούς Εσόδων (ΑΛΕ) που έχουν δημιουργηθεί για το σκοπό αυτό. Σε περίπτωση μη εμπρόθεσμης καταβολής των οφειλόμενων ποσών εφαρμόζονται οι γενικές διατάξεις του Κώδικα Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων. Παρέχεται η δυνατότητα επιστροφής ποσοστού 70 % της ενίσχυσης, εφόσον ο κύκλος εργασιών της επιχείρησης, ένα έτος μετά τη λήψη της ενίσχυσης, είναι μειωμένος κατά 70 % ή παραπάνω σε σχέση με το ύψος του κύκλου εργασιών αναφοράς ή των ακαθάριστων εσόδων αναφοράς, όπως αυτά ορίζονται στις παραγράφους 10 και 11 του άρθρου 2. Η επιστροφή σε ποσοστού 60 % της ενίσχυσης είναι δυνατή, για τις επιχειρήσεις που απασχολούσαν την 31^η Μαρτίου 2020 περισσότερους από 20 εργαζόμενους, εφόσον διατηρήσουν κατά μέσο όρο τον αριθμό των εργαζομένων που απασχολούσαν κατά την 31^η Μαρτίου 2020, βάσει των στοιχείων του συστήματος ΕΡΓΑΝΗ, ως και την 31^η Μαρτίου 2021. Για την πλήρωση της προϋπόθεσης του αριθμού των εργαζομένων που απασχολούσαν οι

επιχειρήσεις κατά την 31η Μαρτίου 2020, εξαιρούνται οι λύσεις συμβάσεων ένεκα συνταξιοδότησης ή θανάτου καθώς και οι λύσεις συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου και οι οικειοθελείς παραιτήσεις.

Βασική υποχρέωση της δικαιούχου επιχείρησης είναι η διατήρηση έως την 31^η Οκτωβρίου 2020 του αριθμού των εργαζομένων που απασχολούσε κατά την 31η Μαρτίου 2020, βάσει των στοιχείων του συστήματος ΕΡΓΑΝΗ. Ο έλεγχος θα πραγματοποιείται ηλεκτρονικά μέσω του συστήματος ΕΡΓΑΝΗ και θα αφορά το μέσο όρο του αριθμού των εργαζομένων κατά το διάστημα αυτό. Από τον έλεγχο του αριθμού των εργαζομένων που απασχολούσε η επιχείρηση κατά την 31^η Μαρτίου 2020, εξαιρούνται οι λύσεις συμβάσεων ένεκα συνταξιοδότησης ή θανάτου, οι λύσεις συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου και οι οικειοθελείς παραιτήσεις. Εφόσον η επιχείρηση ενισχύεται βάσει του Προσωρινού Πλαισίου, οφείλει να υποβάλει, μέσω της ηλεκτρονικής πλατφόρμας "myBusinessSupport", μέχρι την 30^η Ιουνίου 2021 τα δικαιολογητικά που προβλέπονται στο Παράρτημα Π.Β. των αποφάσεων. Επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στους τομείς της μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων υποχρεούνται να μην μετακυλούν εις ολόκληρον ή μερικώς στους πρωτογενείς παραγωγούς τη χορηγούμενη ενίσχυση. Οι δικαιούχοι υποχρεούνται να υποβάλουν κάθε στοιχείο, έγγραφο ή άλλη πληροφορία που τους ζητηθεί αρμοδίως, ιδίως, για τον έλεγχο πλήρωσης των προϋποθέσεων χορήγησης της ενίσχυσης. Σε περίπτωση που κατά τον έλεγχο της επιχείρησης από την φορολογική διοίκηση ή άλλο αρμόδιο όργανο ελέγχου διαπιστωθεί μη τήρηση των όρων της παρούσας, υπέρβαση του ανώτατου ορίου ενίσχυσης, ή υποβολή ψευδών στοιχείων, ζητείται η άμεση επιστροφή του συνόλου της χορηγηθείσας ενίσχυσης εντόκως από την ημερομηνία που τέθηκε στη διάθεση του δικαιούχου, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην 126829 / Ειδική Υπηρεσία Θεσμικής Υποστήριξης 1217 / 8.12.2015 (Β' 2784) κοινή υπουργική απόφαση Δημοσιονομικών Διορθώσεων, όπως εκάστοτε ισχύει. Ο υπολογισμός των τόκων ανάκτησης γίνεται από την ημερομηνία χορήγησης της ενίσχυσης. Ο δικαιούχος λήπτης της ενίσχυσης υποχρεούται να παράσχει κάθε στοιχείο, έγγραφο ή πληροφορία, ώστε να εξασφαλιστεί η δυνατότητα αποτίμησης και αξιολόγησης του παρόντος προγράμματος ενίσχυσης, στα αρμόδια όργανα. Όλα τα σχετικά δικαιολογητικά και παραστατικά στοιχεία τηρούνται από την επιχείρηση σε ειδική μερίδα για δέκα (10) χρόνια από την ημερομηνία καταβολής της ενίσχυσης και τίθενται στη διάθεση των αρμοδίων οργάνων του Δημοσίου ή των αρμοδίων οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εφόσον ζητηθεί σχετικός έλεγχος, ανεξαρτήτως αν από άλλες διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας δεν υποχρεούνται στη διατήρηση των δικαιολογητικών και παραστατικών. Τα ανωτέρω στοιχεία και δικαιολογητικά έγγραφα διατηρούνται είτε υπό τη μορφή πρωτοτύπων, ή αντιγράφων των πρωτοτύπων ή σε κοινώς αποδεκτούς φορείς δεδομένων, περιλαμβανομένων των ηλεκτρονικών εκδόσεων των πρωτότυπων εγγράφων ή εγγράφων που υπάρχουν μόνο σε ηλεκτρονική μορφή. Σε περίπτωση συγχρηματοδότησης, ο δικαιούχος λήπτης της ενίσχυσης ενημερώνει το κοινό σχετικά με την

στήριξη που έχει λάβει από τα Ταμεία: παρέχοντας στον διαδικτυακό τόπο του, εάν υπάρχει, σύντομη περιγραφή της πράξης, ανάλογης προς το επίπεδο της στήριξης, που περιλαμβάνει τους στόχους και τα αποτελέσματά της και επισημαίνει τη χρηματοδοτική συνδρομή από την Ένωση και τοποθετώντας τουλάχιστον μία αφίσα με πληροφόρηση σχετικά με το έργο (ελάχιστο μέγεθος Α3), που περιλαμβάνει τη χρηματοδοτική συνδρομή από την Ένωση, σε σημείο εύκολα ορατό από το κοινό, όπως η είσοδος σε ένα κτίριο.

Η συνολική δημόσια δαπάνη της δράσης της επιστρεπτέας προκαταβολής, ανέρχεται σε ένα δισεκατομμύριο ευρώ. Η δράση χρηματοδοτήθηκε από το συγχρηματοδοτούμενο σκέλος του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) του Υπουργείου Οικονομικών, ΣΑ 051/2 και μέρος αυτής εντάχθηκε, μετά την ολοκλήρωση των διαχειριστικών ενεργειών, στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία», σύμφωνα με τους Κανονισμούς 1303 / 2013 και 1301 / 2013 και το Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου της Προγραμματικής Περιόδου 2014-2020. Το ποσό της επιστρεπτέας προκαταβολής που θα χρηματοδοτηθεί από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα επιστρέφεται μετά την ολοκλήρωση της δράσης σε συγκεκριμένο τραπεζικό λογαριασμό και χρησιμοποιείται για τους σκοπούς και τους στόχους του επιχειρησιακού προγράμματος. Δικαιούχος της δράσης, κατά την έννοια του κανονισμού 1303 / 2013, ήταν η Γενική Διεύθυνση του Υπουργείου Οικονομικών. Η Γενική Διεύθυνση του Υπουργείου Οικονομικών είχε τη γενική εποπτεία και την ευθύνη της διοικητικής υποστήριξης της δράσης. Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της, ανέλαβε την υποχρέωση της συγκέντρωσης των δικαιολογητικών υλοποίησης της δράσης και της τήρησης όλων των παραστατικών, καθώς και της επιβεβαίωσης τήρησης των υποχρεώσεων των δικαιούχων της ενίσχυσης, αποκλειστικά και μόνο στη βάση παραστατικών και εγγράφων που της έχουν υποβληθεί από την Ανεξάρτητη Αρχή Δημόσιων Εσόδων ή άλλο αρμόδιο φορέα καθώς και από τον Δικαιούχο όπως οριζόταν στον νόμο 4314 / 2014 και στο Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου της Προγραμματικής Περιόδου 2014-2020. Η Γενική Διεύθυνση του Υπουργείου Οικονομικών θα παρέχει στην αρμόδια Διαχειριστική Αρχή και την Αρχή Πιστοποίησης όλα τα απαραίτητα στοιχεία για τη διασφάλιση επαρκούς διαδρομής ελέγχου. Η Γενική Διεύθυνση του Υπουργείου Οικονομικών υποχρεούται να αποστέλλει στην οικεία Διαχειριστική Αρχή τις πληροφορίες που απαιτούνται για την ανάρτηση των ενισχύσεων που χορηγούνται βάσει του Προσωρινού Πλαισίου στο Transparency Award Module, κατά τα προβλεπόμενα στην παράγραφο 1 του άρθρου 10 της παρούσας, καθώς και τις πληροφορίες που απαιτούνται για την υποβολή των ετήσιων εκθέσεων στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά τα προβλεπόμενα στο σημείο 35 του Προσωρινού Πλαισίου. Επίσης, οφείλει να τηρεί για δέκα έτη λεπτομερή αρχεία όσον αφορά τη χορήγηση ενισχύσεων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των παρουσών αποφάσεων, τα οποία να περιλαμβάνουν όλα τα στοιχεία που είναι αναγκαία για να πιστοποιηθεί η τήρηση των προϋποθέσεων χορήγησης. Η Γενική Διεύθυνση οφείλει να προβαίνει σε

οποιαδήποτε άλλη ενέργεια που προκύπτει εκ του ρόλου της ως «δικαιούχος» της δράσης, όπως αυτές περιγράφονται στην οικεία απόφαση ένταξης. Τέλος, η Γενική Διεύθυνση οφείλει να διαβιβάζει στοιχεία που περιέχουν υπόνοια απάτης στις αρμόδιες αρχές, στο πλαίσιο της Εθνικής και Ευρωπαϊκής Πολιτικής για την καταπολέμηση της απάτης στις διαρθρωτικές δράσεις (ΕΣΠΑ, 2022). Η Ανεξάρτητη Αρχή Δημόσιων Εσόδων συνδράμει τη Γενικής Διεύθυνσης Οικονομικών Υπηρεσιών του Υπουργείου Οικονομικών με κάθε πληροφορία σχετική με την εφαρμογή των παρούσων αποφάσεων. Το συγκεκριμένο ευεργέτημα επεκτάθηκε έως την 24.04.21 με τη νομοθέτηση της επιστρεπτέας προκαταβολής (Κοινή Υπουργική Απόφαση Γενική Διεύθυνση Οικονομικών Υπηρεσιών 420 (ΥΕΚ Β' 1689 / 25.4.2021) (ΑΑΔΕ, 2022).

4. Οι οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας στην Ελλάδα

Η επίδραση της πανδημίας στην ελληνική οικονομία είναι εμφανής στα στοιχεία που αντλήθηκαν από την ελεγκτική εταιρεία Grant Thornton a (2022). Τα στοιχεία αποτυπώνουν τη πορεία του κύκλου εργασιών της ελληνικής οικονομίας ανά κλάδο παραγωγής μεταξύ 2015 και 2019. Η μελέτη των στοιχείων κάνει εμφανές ότι ο κύκλος εργασιών του συνόλου των ελληνικών επιχειρήσεων για τη περίοδο υπό μελέτη ακολουθεί αυξητική τάση από 267 δις σε σχεδόν 287. Αναλυτικότερα, ο κύκλος εργασιών σε δις ευρώ για το 2019 είναι χονδρικό εμπόριο 64,9, λιανικό εμπόριο 43,8, μεταποίηση 56,6, υπηρεσίες καταλύματος και εστίασης 13. Αθροιστικά οι τέσσερις κλάδοι είναι στα 178,3 δις. Οι κλάδοι αυτοί είναι που υποχρεώθηκαν σε μείωση τζίρου είτε λόγω των περιοριστικών μέτρων ως πληττόμενες, είτε ως κλειστές από δημόσια αρχή. Αποτελούν το 62 % του συνολικού εγχώριου παραχθέντος τζίρου.

Πίνακας 4.1: Κύκλος εργασιών ελληνικών επιχειρήσεων ανά κλάδο

<i>ποσά σε δις.</i>	FY2015	FY2016	FY2017	FY2018ε	FY2019ε
<i>Χονδρικό εμπόριο</i>	58,6	58,9	61,8	67,3	64,9
<i>Μεταποίηση</i>	53,8	41,6	55,4	56,9	56,6
<i>Λιανικό εμπόριο</i>	42,1	50,4	42,7	43,6	43,8
<i>Ενέργεια</i>	19,8	18,1	21,4	21,1	19,9
<i>Μεταφορά και αποθήκευση</i>	12,7	13,0	13,4	13,8	14,7
<i>Υπηρεσίες καταλύματος και εστίασης</i>	11,0	10,8	11,8	12,7	13,0
<i>Ενημέρωση και επικοινωνία</i>	9,8	9,7	9,9	10,1	10,5
<i>Λοιποί κλάδοι (< 10 δις)</i>	59,2	59,2	61,2	62,5	63,8
Σύνολο εγχώριας παραγωγής	267,0	261,8	277,5	287,9	287,1

Πηγή Grant Thornton

Ο επόμενος πίνακας παρουσιάζει τα έσοδα των ελληνικών επιχειρήσεων ανά κλάδο για το 2019 (Grant Thornton b, 2022). Οι κλάδοι που επλήγησαν άμεσα είτε ως κλειστή επιχείρηση από Δημόσια Αρχή (δηλαδή υποχρεώθηκαν να διακόψουν), είτε ως πληττόμενη (δεν υποχρεώθηκαν να διακόψουν αλλά επιβλήθηκαν υγειονομικά περιοριστικά μέτρα) λόγω COVID-19 αποτελούν το 69 % του συνόλου των εσόδων. Το 58 % περίπου είναι επιχειρήσεις που περιλαμβάνονται στα μέτρα στήριξης χωρίς την υποχρέωση της παύσης της δραστηριότητας, δηλαδή οι κλάδοι του χονδρεμπορίου , μεταποίησης, ενέργειας , μεταφορών, ενημέρωσης και επικοινωνίας . Το σύνολο του κύκλου εργασιών των παραπάνω κλάδων είναι περίπου 166.4. Ενώ το 11% αντιστοιχεί σε επιχειρήσεις

κλειστές από Δημόσια Αρχή και υποχρεωτική παύση εργασιών, δηλαδή το λιανικό εμπόριο, υπηρεσίες καταλύματος και εστίασης και κάποιες λοιπές δραστηριότητες. Οι κλάδοι που επλήγησαν κατά 100% είναι οι μεταφορές / αποθήκευση και οι υπηρεσίες εστίασης και καταλύματος

Πίνακας 4.2: Κλάδοι που επλήγησαν από τον πανδημία

ποσά σε δις.	ΕΣΟΔΑ FY2019	Επί % του κλάδου
Χονδρικό εμπόριο	42,0	65 %
Μεταποίηση	39,6	70 %
Λιανικό εμπόριο	23,6	54 %
Ενέργεια	7,4	37 %
Μεταφορά και αποθήκευση	14,7	100 %
Υπηρεσίες καταλύματος και εστίασης	13,0	100 %
Ενημέρωση και επικοινωνία	4,9	47 %
Λοιποί κλάδοι (< 10 δις)	54,0	85 %
Κλάδοι που πλήττονται	199,1	69 %

Πηγή : *Grant Thornton*

Περαιτέρω, η ανάλυση στρατηγικών εξελίξεων στη βιομηχανία που δημοσιεύτηκε από το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE) στο Δελτίο Μάρτιος 2021 διαπιστώθηκε ότι η πτώση του ΑΕΠ το δ' τρίμηνο του 2020 ήταν 7.0 %, από ύφεση 10.9 % στο γ' τρίμηνο και ανάπτυξη 2.0 % το προηγούμενο έτος (Πίνακας 4.3) (Ελ. Στατ, 2020). Η συνολική ύφεση για το 2020 ήταν 8,2% έναντι 6.2 % στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η μείωση των εξαγωγών στο δ' τρίμηνο ήταν 13.4 %, αποκλειστικά λόγω μείωσης των εξαγωγών υπηρεσιών (- 55.4 %), ενώ οι εξαγωγές αγαθών εμφάνισαν σημαντική αύξηση (+ 13.6 %). Η ανεργία υποχώρησε τον Νοέμβριο, λόγω μείωσης του εργατικού δυναμικού. Παρόλα αυτά, παρουσιάστηκε ήπια ενίσχυση του οικονομικού κλίματος τον Φεβρουάριο αλλά κάμψη της καταναλωτικής εμπιστοσύνης. Η βελτίωση του οικονομικού κλίματος οδήγησε σε βελτίωση των επιχειρηματικών προσδοκιών στη βιομηχανία, στις 98.9 μονάδες τον Φεβρουάριο του 2021 από τις 94.9 μονάδες τον Ιανουάριο του 2021. Ο λόγος πιθανόν ήταν η αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής κατά 3.7 % τον Δεκέμβριο (y-o-y) στην Ελλάδα έναντι οριακής μείωσης 0.1% στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 και μείωσης 0.6 % τον προηγούμενο μήνα. Όμως, στο σύνολο του 2020 η βιομηχανική παραγωγή υπέστη μείωση 2 % (y-o-y) έναντι μείωσης 7.9 % στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 27. Η μεγαλύτερη υποχώρηση παρουσιάστηκε στον κλάδο του δέρματος και δερμάτινων ειδών κατά 25.4 % και στα είδη ένδυσης κατά 24.5 %. Η αύξηση της

βιομηχανικής παραγωγής τον Δεκέμβριο συνέπεσε με αύξηση εξαγωγών της βιομηχανίας κατά 14.8 % τον Δεκέμβριο (y-o-y). Το αποτέλεσμα ήταν η υποχώρηση του εμπορικού ελλείμματος στα € 1.9 δις από € 2.2 δις τον Δεκέμβριο του 2019. Στο σύνολο του 2020, η άνοδος των εξαγωγών της βιομηχανίας κατά 3.8 %, στα € 20.5 δις οδήγησε σε μείωση του εμπορικού ελλείμματος κατά 22 % σε σχέση με το 2019. Σημαντικότερη συμβολή στον βιομηχανικό κλάδο έχει η βιομηχανία φαρμάκων τόσο σε αξία παραγωγής όσο και σε προστιθέμενη αξία, με αξία παραγωγής στα € 1.4 δις το 2019 (+ 22.2 % σε σύγκριση με το 2018), και προστιθέμενη αξία στα € 1.2 δις το 2019 (+ 5.5 % σε σύγκριση με το 2018). Η βιομηχανία φαρμάκων είναι ένας από τους κλάδους που ξεχωρίζει για τις δαπάνες σε Έρευνα και Ανάπτυξη αλλά και για την έντονη εξωστρέφεια της, με σημαντικές προοπτικές ανάπτυξης (Ελληνική Παραγωγή, 2021).

Πίνακας 4.3: Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (εκατομμύρια)

Έτος	Τρίμηνο	Τρέχουσες Τιμές	Μεταβολή (y-o-y)
2019	1 ^ο	41551	1.0 %
	2 ^ο	46070	2.6 %
	3 ^ο	50051	3.6 %
	4 ^ο	45741	0.8 %
2020	1 ^ο	40561	- 2.4 %
	2 ^ο	38129	- 17.2 %
	3 ^ο	44593	- 10.9 %
	4 ^ο	42547	- 7.0 %

Ο κλάδος του χονδρικού εμπορίου σαν σύνολο επηρεάστηκε, επίσης, αρνητικά από τους περιορισμούς στην οικονομία ειδικά λόγω των περιορισμών στο λιανικό εμπόριο. Ο πίνακας 4.4 παρουσιάζει την αρνητική μεταβολή των δύο κλάδων (Ελ. Στατ, 2020). Παρατηρείται ότι η αρνητική μεταβολή του λιανικού εμπορίου μετακυλίστηκε σχεδόν εξ ολοκλήρου στο χονδρικό εμπόριο.

Πίνακας 4.4: Μεταβολή Χονδρικού και Λιανικού Εμπορίου 2020

Έτος	Λιανικό Εμπόριο	Χονδρικό Εμπόριο
Μεταβολή 2019 - 20	- 11.26 %	- 10.87 %

Μια μακροοικονομική μεταβλητή όπου αναμένεται να αποτυπωθούν οι επιδράσεις της πανδημίας στην Ελλάδα είναι ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή. Λόγω των προβλημάτων που επέφερε η πανδημία στις αλυσίδες τροφοδοσίας, η διαταραχή της προσφοράς αναμένεται να αυξήσει τις τιμές των

προϊόντων και υπηρεσιών κατ' επέκταση και των δείκτη τιμών καταναλωτή που εκφράζει τον πληθωρισμό. Ο πίνακας 4.5 παρουσιάζει τους αποπληθωριστές του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος οι οποίοι εκφράζουν και τη μεταβολή των τιμών.

Πίνακας 4.5: Αποπληθωριστές – Δείκτες Τιμών

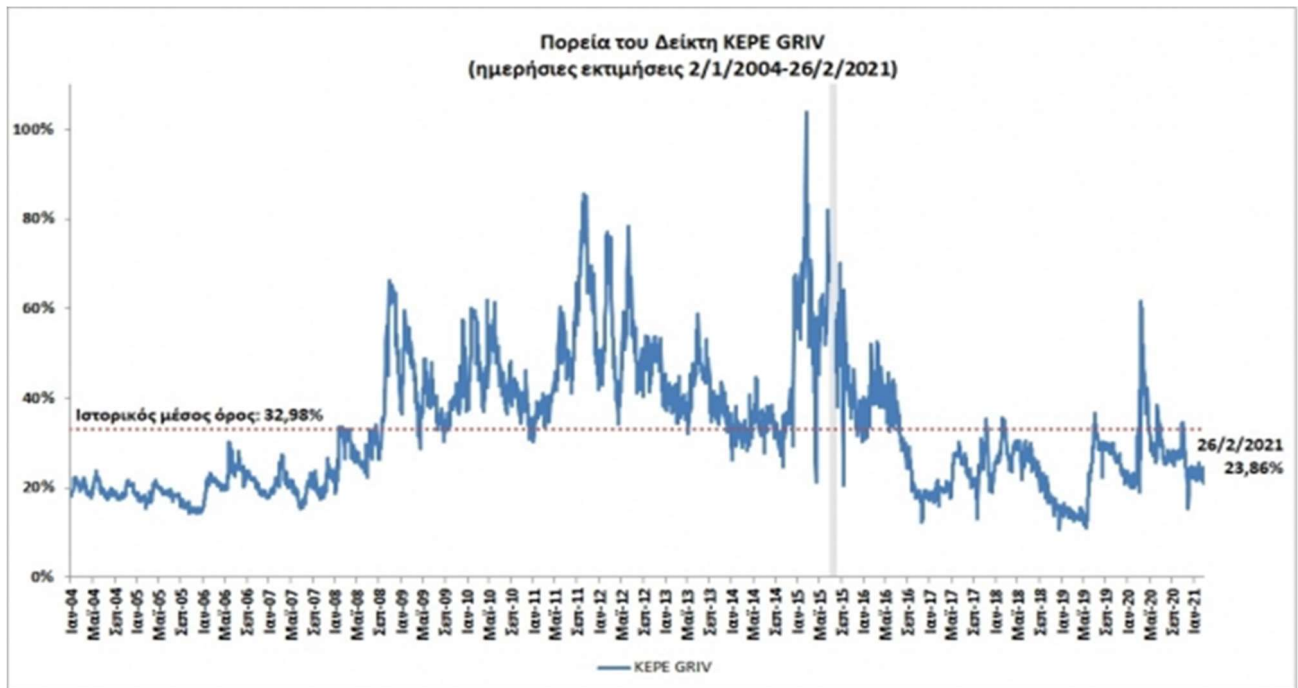
Κωδ. ESA 10	I. Αποπληθωριστές	2019*	2020*	ΔΙΑΦΟΡΑ 2019-2020	ΠΟΣΟΣΤΟ ΔΙΑΦΟΡΑΣ
	ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ				
P.1	Παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών (σε βασικές τιμές)	100,6213	98,0264	-2,5949	-2,58%
P.2	Ενδιάμεση ανάλωση (σε αγοραίες τιμές)	100,5467	96,0773	-4,4694	-4,45%
B.1	Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (σε βασικές τιμές)	100,6871	99,6909	-0,9962	-0,99%
D.21	Φόροι επί των προϊόντων	97,4246	93,2203	-4,2043	-4,32%
D.31	Επιδότησεις επί των προϊόντων	103,1725	130,3601	27,1876	26,35%
	ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΔΑΠΑΝΗΣ				
P.3	Τελική καταναλωτική δαπάνη	100,5218	99,0017	-1,5202	-1,51%
	Νοικοκυριών	100,1996	98,7154	-1,4841	-1,48%
	ΜΚΙΕΝ	100,2500	98,7231	-1,5269	-1,52%
	Γενικής Κυβέρνησης	101,6667	99,9296	-1,7370	-1,71%
P.5	Ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου	99,7495	91,3269	-8,4226	-8,44%
P.51g	Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου	100,0522	99,8049	-0,2473	-0,25%
P.52, P.53	Μεταβολή αποθεμάτων / Αποκτήσεις μείον διαθέσιμες τιμαλ	—	—		
P.6	Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	100,1495	91,8319	-8,3176	-8,31%
P.7	Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	100,7225	91,6753	-9,0472	-8,98%
B.1*g	ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΙΟΝ σε αγοραίες τιμές	100,1908	98,5404	-1,6504	-1,65%
	II. Δείκτες όγκου	2019*	2020*		
	ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ				
P.1	Παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών (σε βασικές τιμές)	100,5548	90,5615	-9,9933	-9,94%
P.2	Ενδιάμεση ανάλωση (σε αγοραίες τιμές)	99,6202	89,0733	-10,5469	-10,59%
B.1	Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία (σε βασικές τιμές)	101,3939	91,8724	-9,5214	-9,39%
D.21	Φόροι επί των προϊόντων	104,6735	90,5510	-14,1225	-13,49%
D.31	Επιδότησεις επί των προϊόντων	101,6366	84,2028	-17,4338	-17,15%
	ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΔΑΠΑΝΗΣ				
P.3	Τελική καταναλωτική δαπάνη	101,7319	96,5939	-5,1380	-5,05%
	Νοικοκυριών	101,9363	94,8455	-7,0907	-6,96%
	ΜΚΙΕΝ	99,7424	94,8455	-4,8969	-4,91%
	Γενικής Κυβέρνησης	101,1887	102,7375	1,5488	1,53%
P.5	Ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου	97,3354	104,9340	7,5985	7,81%
P.51g	Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου	95,3680	99,3534	3,9854	4,18%
P.52	Μεταβολή αποθεμάτων / Αποκτήσεις μείον διαθέσιμες τιμαλ	—	—		
P.6	Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	104,8442	78,3279	-26,5163	-25,29%
P.7	Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	102,9522	93,1882	-9,7640	-9,48%
B.1*g	ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΙΟΝ σε αγοραίες τιμές	101,8567	91,7523	-10,1044	-9,92%
	Πηγή ΕΛΣΤΑΤ , https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT87				
	*προσωρινά στοιχεία				
	** Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 549/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, για το Ευρωπαϊκό Σύστημα Εθνικών και Περιφερειακών Λογαριασμών της Ευρωπαϊκής Ένωσης				
	Τα δεδομένα του ΑΕΠ και των συνιστωσών του για την περίοδο 2010 και μετά έχουν αναθεωρηθεί με έτος βάσης το 2015.				

Η υφεσιακή επίδραση των μέτρων για την αντιμετώπιση της πανδημίας COVID-19, παρά τα σημαντικά οικονομικά αντίμετρα που ελήφθησαν, είχε ως συνέπεια ο Εθνικός Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (Εθνικός ΔΤΚ) και ο Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (Εν. ΔΤΚ) να καταγράψουν αρνητικούς ρυθμούς μεταβολής τον Απρίλιο του 2020 και έκτοτε να παραμείνουν σε αρνητικό έδαφος (ΚΕΠΕ, 2021). Αν και σύμφωνα με την οικονομική θεωρία μείωση της προσφοράς συνεπάγεται αύξηση των τιμών. Με την άφιξη του φθινοπώρου και τη σταδιακή εξάπλωση του δεύτερου κύματος της πανδημίας η μείωση των δεικτών ενισχύθηκε. Κυρίαρχος παράγοντας της πτώσης του Δείκτης Τιμών Καταναλωτή στην Ελλάδα και διεθνώς από την αρχή της κρίσης αναδείχθηκε η Ενέργεια, καθώς η τιμή του πετρελαίου συνδέεται άμεσα με την κατάρρευση της ζήτησης λόγω του περιορισμού των μεταφορών και των μετακινήσεων εν γένει. Συνεπώς, τα μέτρα για την πανδημία, βραχυπρόθεσμα, μείωσαν τις τιμές λόγω υποχώρησης της ζήτησης αλλά μακροχρόνια λόγω της απότομης αύξησης της και της ταυτόχρονης μείωσης της προσφοράς θα αυξήσουν τις τιμές όπως παρατηρείται και σήμερα (Μάρτιος 2022). Με εξαίρεση τα είδη Διατροφής και μη αλκοολούχα ποτά και εν μέρει την Ένδυση και Υπόδηση, στην Ελλάδα, οι υπόλοιποι κλάδοι που συνδέονται με Υπηρεσίες, Εμπόριο, Τουρισμό και Αναψυχή και πολιτιστικές δραστηριότητες, λόγω της πολύμηνης αναστολής δραστηριότητάς τους, κατέγραψαν συνεχείς μειώσεις από την αρχή του ξεσπάσματος της πανδημίας. Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία της ΕΛ. ΣΤΑΤ., ο Εθνικός Δείκτης Τιμών Καταναλωτή τον Δεκέμβριο του 2020 κατέγραψε ετήσια μείωση 2.3 %, έναντι μείωσης 2.1 % και 1.8 % τον Νοέμβριο και τον Οκτώβριο του 2020, αντίστοιχα. Ο πυρήνας του Εθνικού Δείκτης Τιμών Καταναλωτή τον Δεκέμβριο του 2020 μειώθηκε κατά 2.0 % (δεν περιλαμβάνεται ο δείκτης τιμών της Ενέργειας). Κατ' αντιστοιχία, σημαντική μείωση κατέγραψε ο Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή της χώρας κατά 2.4 % καθώς και ο πυρήνας του Εναρμονισμένου Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (2.5 %). Ο μέσος Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή για το 2020 διαμορφώθηκε στο 1.3 %, ενώ σύμφωνα με τις φθινοπωρινές προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το 2021 θα διαμορφωθεί στο 0.9 % και το 2022 στο 1.3 %. Αναλυτικότερα, η ετήσια μείωση του γενικού Δείκτης Τιμών Καταναλωτή τον Δεκέμβριο του 2020 κατά 2.3 % αποτελεί συνδυαστικό αποτέλεσμα των ακόλουθων μεταβολών των επιμέρους δεικτών τιμών ομάδων αγαθών και υπηρεσιών. Πιο συγκεκριμένα, καταγράφηκαν μειώσεις κατά: 7.7 % στην ομάδα υπηρεσιών Μεταφορών. Η μείωση αυτή οφείλεται κυρίως στην πτώση των τιμών στην υποομάδα Καύσιμα και λιπαντικά (10.5 %) και στις Υπηρεσίες Μεταφορών (11.8 %). Σημειώνεται ότι η μείωση αυτή εν μέρει αντισταθμίστηκε από την αύξηση κυρίως των τιμών στα καινούργια αυτοκίνητα (1,8 %). Στην ομάδα υπηρεσιών Στέγασης η μείωση είναι 4.2 %. Η μείωση αυτή οφείλεται κυρίως στην πτώση των τιμών στο Πετρέλαιο θέρμανσης (20.8 %), το Φυσικό αέριο (23.7 %) και τον Ηλεκτρισμό (1.6 %). Στην Ένδυση και Υπόδηση η μείωση ήταν 3.0 %. Η μείωση αυτή οφείλεται κυρίως στη μείωση των τιμών στα Είδη ένδυσης και υπόδησης. Στα Άλλα αγαθά και

υπηρεσίες η μείωση ήταν 2.9 %. Η μείωση αυτή οφείλεται κυρίως στην πτώση των τιμών στα Άλλα είδη ατομικής φροντίδας (7.4 %) και στα Άλλα προσωπικά είδη (3.8 %). Στην ομάδα Διαρκή αγαθά - Είδη νοικοκυριού και υπηρεσίες η μείωση ήταν 2.4 %. Η μείωση αυτή οφείλεται κυρίως στην πτώση των τιμών στα Υφαντουργικά προϊόντα οικιακής χρήσης (5.9 %), στην υποομάδα Οικιακές συσκευές και επισκευές (3.8 %), τα Υαλικά-επιτραπέζια σκεύη και σκεύη οικιακής χρήσης (6.3 %) και τα Είδη άμεσης κατανάλωσης νοικοκυριού (2.8 %). Στην ομάδα υπηρεσιών Επικοινωνιών μείωση 2.2 %. Η μείωση αυτή οφείλεται κυρίως στην πτώση των τιμών στις Τηλεφωνικές υπηρεσίες (2.4 %). Στην ομάδα υπηρεσιών Υγείας μείωση κατά 1.1 %. Η μείωση αυτή οφείλεται κυρίως στην πτώση των τιμών των Φαρμακευτικών προϊόντων (4.1 %). Η μείωση αυτή αντισταθμίστηκε εν μέρει από την αύξηση των τιμών στις Ιατρικές, οδοντιατρικές και παραϊατρικές υπηρεσίες (0.7 %). Στην ομάδα υπηρεσιών Ξενοδοχεία – Καφέ Εστιατόρια μείωση 0.6 %. Η μείωση αυτή οφείλεται κατά κύριο λόγο στην πτώση των τιμών στα Ξενοδοχεία-μotel-πανδοχεία (10.2 %). Στην ομάδα υπηρεσιών στην Αναψυχή-Πολιτιστικές δραστηριότητες μείωση 0.4 %. Η μείωση αυτή οφείλεται κυρίως στην πτώση των τιμών στην υποομάδα Οπτικοακουστικός εξοπλισμός-υπολογιστές επισκευές (4.4 %) και στα Μικρά είδη αναψυχής άνθη-κατοικίδια ζώα (1.6 %). Η μείωση αυτή αντισταθμίστηκε εν μέρει από την αύξηση των τιμών στα Διαρκή αγαθά αναψυχής και πολιτισμού (4,3%). Στην ομάδα αγαθών Αλκοολούχα αγαθά και καπνός μείωση κατά 0.4 %. Η μείωση αυτή οφείλεται κυρίως στην πτώση των τιμών στα Κρασιά (3.3 %). Από την άλλη, αυξήσεις κατέγραψαν οι τιμές στις ακόλουθες ομάδες αγαθών και υπηρεσιών κατά: 0,8% στην ομάδα αγαθών Διατροφή και μη αλκοολούχα ποτά. Η αύξηση αυτή οφείλεται κυρίως στην άνοδο των τιμών στα παρακάτω αγαθά: ψωμί και δημητριακά (1.1 %), νωπά ψάρια (5.5 %), γάλα νωπό πλήρες (2.5 %), τυριά (1.3 %), άλλα βρώσιμα έλαια (13.1 %), νωπά φρούτα (1,6%), νωπά λαχανικά (6,8%) και λαχανικά διατηρημένα ή επεξεργασμένα (3,8%). Η αύξηση αυτή αντισταθμίστηκε εν μέρει από τις μειώσεις κυρίως των τιμών σε: χοιρινό (2.4 %), πουλερικά (2.3 %), γιαούρτι (3.4 %), ελαιόλαδο (3.8 %), πατάτες (6.8 %) και αναψυκτικά (5.8 %).

Ο δείκτης ΚΕΠΕ GRIV ή δείκτης «φόβου» είναι ένας δείκτης τεκμαρτής μεταβλητότητας, ο οποίος υπολογίζεται βάση των τιμών των δικαιωμάτων προαίρεσης του δείκτη FTSE Large Cap του Χρηματιστηρίου Αθηνών και αποτυπώνει τη πρόβλεψη των συμμετεχόντων στην αγορά παραγώγων για την βραχυπρόθεσμη πορεία της ελληνικής αγοράς. Ο δείκτης κατασκευάστηκε από το ΚΕΠΕ σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Πατρών εκπροσωπούμενο από τον καθηγητή Κ. Συριόπουλο.

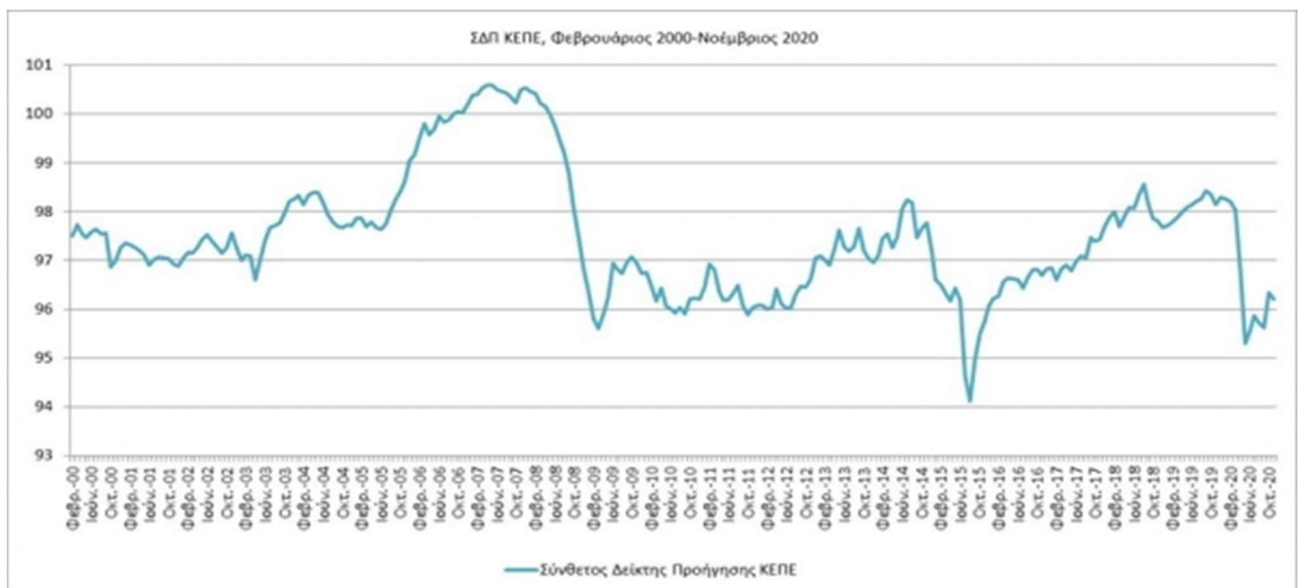
Γράφημα 4.1: Δείκτης ΚΕΠΕ GRIV (φόβου)

Σημείωση: Δεν υπάρχουν δεδομένα για την περίοδο 29/6/2015-31/7/2015 λόγω της αναστολής διαπραγμάτευσης όλων των παραγώγων που διαπραγματεύονται στην Αγορά Παραγώγων σε συνέχεια της τραπεζικής αργίας.

Η τιμή του δείκτη ΚΕΠΕ GRIV σημείωσε πτώση τον Φεβρουάριο του 2021 φτάνοντας το 23.86 % στις 26 / 02 / 2021 από 25.43 % στις 29 / 01 / 2021. Ο δείκτης παρέμεινε σε επίπεδα χαμηλότερα του ιστορικού μέσου όρου του (από τον Ιανουάριο του 2004) για την ελληνική αγορά, ο οποίος είναι στο 32.98 %. Επιπλέον, τον Φεβρουάριο του 2021 η μέση ημερήσια τιμή του δείκτη έμεινε κοντά στα επίπεδα του προηγούμενου μήνα φτάνοντας στο 23.71 % από 23.62 % τον Ιανουάριο του 2021. Η εξέλιξη του δείκτη αποτυπώνει μείωση της αβεβαιότητας για την πορεία της ελληνικής αγοράς.

Γράφημα 4.2: Σύνθετος Δείκτης Προήγησης (ΣΔΠ)

Ένας εναλλακτικός δείκτης για τη πορεία μιας οικονομίας είναι ο Σύνθετος Δείκτης Προήγησης (ΣΔΠ). Ο δείκτης υπολογίζεται βάσει ενός υποδείγματος δυναμικού παράγοντα (Tsouma, 2016), που κατασκευάζεται με τη χρήση έξι επιλεγμένων μηνιαίων οικονομικών μεταβλητών με χαρακτηριστικά προήγησης. Παρέχει πρόδρομες ενδείξεις για την πορεία και τις μεταστροφές στην ελληνική οικονομική δραστηριότητα, πριν από την αποτύπωσή τους στα τρέχοντα μεγέθη της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας. Σύμφωνα με την πλέον πρόσφατη παρατήρηση για τον Νοέμβριο του 2020, ο Σύνθετος Δείκτης Προήγησης (ΣΔΠ) σημείωσε πτώση, σε συνέχεια της ανόδου της προηγούμενης περιόδου αναφοράς. Η εν λόγω κάμψη αντανακλά εν μέρει τη βραχυπρόθεσμη επιδείνωση των προοπτικών για την ελληνική οικονομία, εξαιτίας της επιβολής νέων έκτακτων μέτρων περιορισμού ή / και αναστολής της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας στη χώρα. Παράλληλα, ενσωματώνει την επίδραση της έλευσης του δεύτερου κύματος της πανδημίας Covid-19 που ενισχύει την απορρέουσα αβεβαιότητα αναφορικά με τη συνολική εξέλιξη της συνδεόμενης υγειονομικής κρίσης. Δεδομένης της έκτασης των περιοριστικών μέτρων και των αναμενόμενων επιπτώσεών τους, απαραίτητη καθίσταται η επανεκτίμηση του Σύνθετος Δείκτης Προήγησης (ΣΔΠ). Η ενσωμάτωση των νέων στοιχείων αναμένεται να καταδείξει τη συνέχιση ή μη των παρατηρούμενων τάσεων και να παράσχει επιπρόσθετες ενδείξεις για την πορεία της μελλοντικής εγχώριας οικονομικής δραστηριότητας.

5. Συμπεράσματα

Η παρούσα διπλωματική εργασία μελετά τα οικονομικά και φορολογικά μέτρα που θέσπισε η ελληνική κυβέρνηση για την αντιμετώπιση της πανδημίας του ιού SARS COV-2 (Covid-19). Παρουσιάζονται τα μέτρα προς επιτηδευματίες / νομικά πρόσωπα καθώς και προς φυσικά πρόσωπα. Η ανάλυση βασίζεται σε επισκόπηση της διαθέσιμης βιβλιογραφίας αλλά και στην παρουσίαση ποσοτικών στοιχείων που περιγράφουν την επίδραση των μέτρων στην οικονομία παγκόσμια και εθνικά. Η μεθοδολογία που υιοθετήθηκε βασίστηκε στη πραγματοποίηση βιβλιογραφικής επισκόπησης των μελετών για τις επιδράσεις της πανδημίας στην οικονομία. Η ανάλυση των επιπτώσεων βασίστηκε σε πρωτογενή στατιστικά δεδομένα. Τα αποτελέσματα της μελέτης έδειξαν ότι οι κλάδοι που επλήγησαν περισσότερο ήταν ο τουριστικός κλάδος, ο κλάδος των αερομεταφορών και ο κλάδος του λιανικού εμπορίου. Η Ελλάδα αντιμετώπισε τις προκλήσεις που έθεσε η πανδημία υιοθετώντας μια σειρά μέτρων τόσο για τα φυσικά πρόσωπα όσο και για τα νομικά και τους επιτηδευματίες.

Τα μέτρα που υιοθετήθηκαν για τα φυσικά πρόσωπα αφορούσαν τα δάνεια που είχαν συναφθεί, τη καταβολή των ενοικίων πρώτης κατοικίας, τη δυνατότητα επιπλέον άδειας για εργαζόμενους γονείς και τη θέσπιση της τηλεργασίας. Το μέτρο της επιδότησης δανείων πρώτης κατοικίας αφορούσε εργαζόμενους που επηρεάζονταν από τα μέτρα που υιοθετήθηκαν για την ανάσχεση της πανδημίας στην Ελλάδα. Το μέτρο αυτό ονομάστηκε Γέφυρα. Το μέτρο αυτό συνοδευόταν από σειρά προϋποθέσεων για την ένταξη σε αυτό καθώς και για τη διατήρησή του. Το επόμενο μέτρο που υιοθετήθηκε για τα φυσικά πρόσωπα αφορούσε τη δυνατότητα μειωμένου ενοικίου για τη πρώτη κατοικία τους εφόσον πλήττονταν από τις διατάξεις κατά της πανδημίας. Το μέτρο δεν ήταν εις βάρος των εκμισθωτών αλλά προέβλεπε σειρά από διευκολύνσεις όσον αφορά τις υποχρεώσεις τους προς τη φορολογική διοίκηση. Το τρίτο μέτρο που υιοθετήθηκε για τα φυσικά πρόσωπα ήταν η παροχή ειδικής άδειας για τους εργαζόμενους γονείς που επηρεάζονταν από τη διακοπή λειτουργίας των εκπαιδευτικών δομών. Η ειδική άδεια συνδυαζόταν με την κανονική άδεια του εργαζόμενου. Η ειδική άδεια χρηματοδοτήθηκε εν μέρει από του εργοδότες και εν μέρει από το κράτος. Το μέτρο αφορούσε τόσο δημόσιους όσο και ιδιωτικούς υπαλλήλους. Το μέτρο της ειδικής άδειας συνδυάστηκε με την υιοθέτηση της τηλεργασίας, η οποία αποτέλεσε το τέταρτο μέτρο. Η τηλεργασία καθοριζόταν από τις ίδιες διατάξεις με την εργασία στο χώρο του εργοδότη. Ο εργοδότης υποχρεούτο να παρέχει τα κατάλληλα μέσα στον εργαζόμενο για τη πραγματοποίηση της τηλεργασίας. Στη περίπτωση αδυναμίας παροχής τηλεργασίας ή της ειδικής άδειας παρεχόταν ειδική αποζημίωση λόγω αναστολή της σύμβασης του εργαζόμενου.

Τα μέτρα που υιοθετήθηκαν για τα νομικά πρόσωπα και τους επιτηδευματίες ήταν μεγαλύτερου εύρους. Τα μέτρα που υιοθετήθηκαν περιλάμβαναν την έκπτωση Φόρου

Προστιθέμενης Αξίας και λοιπών οφειλών, την αναστολή ασφαλιστικών εισφορών, την έκπτωση ενοικίου επαγγελματικής στέγης, ειδική αποζημίωση στη περίπτωση παύσης εργασιών, μείωση του χρόνου εργασίας των εργαζομένων ή ακόμα και αναστολή σύμβασης εργασίας, τη παράταση πληρωμή αξιολογίων και τέλος το κυριότερο μέτρο η επιστροφή προκαταβολών φόρου προσωρινά. Το πρώτο μέτρο της έκπτωσης Φόρου Προστιθέμενης Αξίας αφορούσε το σύνολο των νομικών προσώπων και τους επιτηδευματίες τόσο στη περίπτωση που ανέστειλαν τις δραστηριότητες τους αλλά και στη περίπτωση που επηρεάζονταν μερικώς από τα μέτρα κατά της πανδημίας. Το δεύτερο μέτρο της αναστολής των ασφαλιστικών εισφορών αφορούσε πάλι το σύνολο των νομικών προσώπων και των επιτηδευματιών ενώ παρεχόταν και έκπτωση στους δικαιούχους. Η έκπτωση ενοικίου δεν εφαρμόστηκε αποκλειστικά στα φυσικά πρόσωπα αλλά και επεκτάθηκε και στα επαγγελματικά μισθώματα. Το πρώτο διάστημα της πανδημίας το μέτρο ήταν υποχρεωτικό για τους εκμισθωτές αλλά αργότερα μετατράπηκε σε αμοιβαίας συνεννόησης με τους εκμισθωτές. Πάντα υπό την προϋπόθεση ότι η επιχείρηση συμπεριλαμβανόταν σε αυτές που επηρεάζονταν από τα μέτρα. Η ενίσχυση των νομικών προσώπων και των επιτηδευματιών επεκτάθηκε και με τη χορήγηση ενός άλλου μέτρου των φυσικών προσώπων αυτού της ειδικής αποζημίωσης. Οι επιτηδευματίες και τα νομικά πρόσωπα δικαιούνταν ειδική αποζημίωση λόγω της διακοπής των εργασιών τους από τις νομοθετικές πράξεις. Περαιτέρω, δόθηκε η δυνατότητα στους εργοδότες να προχωρήσουν σε αναστολή των συμβάσεων εργασίας των εργαζομένων τους. Οι επιχειρήσεις που υιοθέτησαν αυτό το μέτρο αποδέχονταν ρήτρα απαγόρευσης των απολύσεων. Μια εναλλακτική που δόθηκε στους εργοδότες ήταν η μείωση των ωρών εργασίας των εργαζομένων πλήρους απασχόλησης. Η μείωση δεν μπορούσε να ξεπερνάει το 50% του ωραρίου ενώ δεν επιτρεπόταν αλλαγή των όρων εργασίας. Οι εργοδότες που υιοθετούσαν το μέτρο όφειλαν να είναι ενήμεροι φορολογικά ενώ μέρος της δαπάνης που πρόκυπτε καλυπτόταν από το κρατικό προϋπολογισμό. Για τη διατήρηση της ρευστότητας των επιχειρήσεων υιοθετήθηκαν δύο μέτρα. Το πρώτο ήταν μεταχρονολόγηση των αξιολογίων που είχαν στη κατοχή τους οι επιχειρήσεις. Φυσικά, το μέτρο αφορούσε τις επιχειρήσεις που πλήττονταν από τα νομοθετικά μέτρα. Το βασικότερο όμως μέτρο διατήρησης της ρευστότητας των επιχειρήσεων αποτέλεσε η δυνατότητα επιστροφής μέρος των φόρων που προκατέλαβαν. Το μέτρο περιλάμβανε το σύνολο των νομικών προσώπων που επηρεάζονταν από τα μέτρα για την πανδημία καθώς και τους επιτηδευματίες. Οι επιχειρήσεις δικαιούχοι όφειλαν να μην έχουν εκκρεμότητες με τη φορολογική διοίκηση. Μάλιστα, οι επιχειρήσεις δικαιούχοι είχαν τη δυνατότητα να επιστρέψουν μέρος της επιδότησης και όχι ολόκληρη αν είχαν πληγεί σε μεγάλο βαθμό από την πανδημία. Βέβαια, οι επιχειρήσεις που ωφελούνταν από το μέτρο ήταν υποχρεωμένες να μην προχωρήσουν σε απολύσεις.

Η εφαρμογή αυτών των μέτρων στην ελληνική οικονομία είχε σαν αποτέλεσμα τον μετριασμό της αναμενόμενης ύφεσης. Ο περιορισμός της οικονομικής δραστηριότητας δεν επηρέασε εξίσου

όλους του κλάδους. Οι υπηρεσίες καταλύματος και εστίασης ήταν ο κλάδος ο οποίος επηρεάστηκε σε μεγαλύτερο βαθμό από τα μέτρα ενάντια στη πανδημία. Επίσης, ο κλάδος του λιανικού εμπορίου αντιμετώπισε σημαντική μείωση του κύκλου εργασιών του, η οποία μετακυλίστηκε στο χονδρικό εμπόριο και στις μεταφορές προϊόντων και ανθρώπων. Η διατάραξη της αλυσίδας τροφοδοσίας που προκλήθηκε, επεκτάθηκε και στους υπόλοιπους κλάδους της οικονομίας. Όπως θα ήταν αναμενόμενο και ο κλάδος της μεταποίησης αντιμετώπισε μειωμένη ζήτηση κάτι που μείωσε το κύκλο εργασιών του. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της επιρροής των περιοριστικών μέτρων στην οικονομία ήταν η μηδενική ζήτηση για προϊόντα ενέργειας βραχυχρόνια. Όμως, παρόλο τον περιορισμό της οικονομική δραστηριότητας και τη συνεπαγόμενη πτώση τιμών και την εμφάνιση αποπληθωρισμού βραχυχρόνια, η διατάραξη της αλυσίδας τροφοδοσίας ήταν τόσο έντονη που οδήγησε σε σημαντικά μειωμένη προσφορά. Το αποτέλεσμα είναι η ελληνική οικονομία να αντιμετωπίζει τον κίνδυνο στασιμοπληθωρισμού. Δηλαδή, να υπάρχουν ταυτόχρονα πληθωριστικές πιέσεις με αναιμική ανάπτυξη. Μια μεγάλη απειλή για την ανάπτυξη αποτελεί και η έντονη αύξηση των τιμών ενέργειας λόγω της αυξημένης ζήτησης. Παρόλες τις αρνητικές προοπτικές υπήρξαν κλάδοι που ωφελήθηκαν από την πανδημία. Ο κλάδος αυτός ήταν του φαρμάκου ο οποίος κατά τη διάρκεια των περιοριστικών μέτρων παρουσίασε ανάπτυξη του κύκλου εργασιών του. Όπως θα ήταν αναμενόμενο, αυτές οι εξελίξεις αντικατοπτρίστηκαν στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν και στο επίπεδο απασχόλησης. Η αβεβαιότητα που κυριάρχησε στην οικονομία αντικατοπτρίστηκε και στους δείκτες «φόβου» και προήγησης υποδεικνύοντας τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις αλλά και τα νοικοκυριά.

Μια συνολική αποτίμηση των μέτρων κατά της πανδημίας δείχνει ότι τελικά οδήγησαν σε μια ανάκαμψη σχήματος U όπου η οικονομική στασιμότητα ήταν παρατεταμένη αλλά πραγματοποιήθηκε μια σταδιακή επιστροφή στην ανάπτυξη. Δηλαδή, παρόλη τη μειωμένη οικονομική ανάπτυξη κατά τα έτη 2020 – 2021, το 2022 η ελληνική οικονομία παρουσίασε ισχυρή ανάπτυξη. Οι περιορισμοί που τέθηκαν διήρκησαν μεγάλο διάστημα με αποτέλεσμα οι επιπτώσεις τους να είναι μακροχρόνιες λόγω απότομης ανόδου των εταιρικών πτωχεύσεων και της διατάραξης των αλυσίδων εφοδιασμού. Συνεπώς, οι συνέπειες της κρίσης αν και αρκετά έντονες ώστε να μειώσουν τον ρυθμό ανάπτυξης της οικονομίας βραχυχρόνια, στο μακροχρόνιο ορίζοντα η οικονομία επέστρεψε στην ανάπτυξη.

5.1 Μελλοντικές προκλήσεις

Η μελέτη της ελληνικής οικονομίας υπό το πρίσμα των μέτρων που υιοθετήθηκαν για την αντιμετώπιση των οικονομικών επιπτώσεων της πανδημίας έδειξε ότι παρόλη την οικονομική επιβράδυνση βραχυχρόνια, η οικονομία αναπτύχθηκε στη μακροχρόνια περίοδο. Όμως, οι κίνδυνοι για την οικονομική ανάπτυξη δεν εξαλείφθηκαν με την ύφεση της πανδημίας μέσω του εμβολιασμού του πληθυσμού. Η μεγαλύτερη απειλή που προέκυψε το πρώτο τρίμηνο του 2022 είναι η πολεμική σύρραξη μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας. Το αποτέλεσμα είναι να ανακοπεί η πορεία βελτίωσης των οικονομικών μεγεθών μετά από δύο χρόνια οικονομικής δυσπραγίας λόγω της πανδημίας. Ένας βασικός στόχος της ελληνικής οικονομίας απομακρύνεται αφού το επιτόκιο αναφοράς του ελληνικού 10-ετούς ομολόγου βρίσκεται σε υψηλά δύο ετών παρόλο τη δέσμευση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας για συνέχιση των αγορών ελληνικού χρέους. Η άνοδος της απόδοσης του μακροπρόθεσμου δανεισμού της χώρας αυξάνει το χρέος ενώ επιβαρύνει και τους ισολογισμούς των ελληνικών τραπεζών (Σακελλαρίου, 2022). Συνεπώς, αποδεικνύεται δύσκολο για την ελληνική οικονομία να επιτύχει την επενδυτική βαθμίδα το 2022 και η επίτευξη του στόχου μετατίθεται για το 2023 ίσως και το 2024. Αυτή η παρατήρηση επιβεβαιώνεται και από τη διστακτικότητα των οίκων πιστοληπτικής ικανότητας να προχωρήσουν σε νέες αξιολογήσεις της ελληνικής οικονομίας.

Βασική απειλή θα είναι οι τιμές ενέργειας οι οποίες αυξήθηκαν σημαντικά μετά την ένοπλη σύρραξη ενώ ευκαιρία θα αποτελέσει η πρώτη τουριστική περίοδος χωρίς τους περιορισμούς της πανδημίας μετά από δύο χρόνια. Αναλυτικότερα, τα δημοσιονομικά έσοδα του Φεβρουαρίου του 2022 ήταν οριακά χαμηλότερα από το στόχο αλλά ο μεγάλος κίνδυνος πλέον για την οικονομία αναδεικνύεται ο πληθωρισμός. Η αύξηση των τιμών τροφοδοτείται τόσο από το αυξημένο κόστος της ενέργειας λόγω της πολεμικής σύρραξής όσο και από τη διατάραξη των αλυσίδων εφοδιασμού. Αν δεν επιλυθούν σύντομα οι αβεβαιότητες του πολέμου και της τροφοδοσίας μπαίνουν σε κίνδυνο τα δημοσιονομικά έσοδα λόγω αναμενόμενης μείωσης στη ζήτηση. Η εκτίμηση του υπουργείου οικονομικών είναι για μια απόκλιση της τάξης του 10 – 15 % στα έσοδα. Επίσης, οι οικονομικές υπηρεσίες αναμένουν αποκλιμάκωση στις τιμές ενέργειας και κατά συνέπεια στον πληθωρισμό ενώ εκτιμούν ότι η ζήτηση για το τουριστικό προϊόν της χώρας θα είναι ικανή να καλύψει όποιες αποκλίσεις στη συλλογή φόρων.

Βιβλιογραφία

- Alfani, G., The effects of plague on the distribution of property: Ivrea, Northern Italy
BBC. 2022. Οικονομία. <https://www.bbc.com/news/business-51706225>
- Burns, E. Ευρωπαϊκή Ιστορία: Εισαγωγή στην Ιστορία και τον Πολιτισμό της νεότερης Ευρώπης. 1^{ος} τόμος. Επιμέλεια Ι. Σ. Κολιόπουλος. Εκδοτικός οίκος Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη. σ. 576 – 579, 582 – 584.
- Capital. 2021. Ο SARS – ο κοροναϊός και οι επιπτώσεις στην διεθνή οικονομία. Alpha Bank. <https://www.capital.gr/oikonomia/3412560/alpha-bank-o-sars-o-koronaivos-kai-oi-epiptoseis-stin-diethni-oikonomia>
- David Nicholas. (2004). Η εξέλιξη του Μεσαιωνικού Κόσμου: Κοινωνία, διακυβέρνηση και σκέψη στην Ευρώπη 312 – 1500. Εκδοτικός οίκος Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής τραπεζής
- Economistas. 2021. Οι 10 πιο φονικές πανδημίες στην ανθρώπινη ιστορία. https://www.economistas.gr/ygeia/24383_koronoios-oi-10-pio-fonikes-pandimies-stin-anthropini-istoria
- Fernades, N. . Economic effects of coronavirus outbreak (COVID-19). <http://webmail.khazar.org/bitstream/20.500.12323/4496/1/Economic%20Effects%20of%20Coronavirus%20Outbreak.pdf>
- Grant Thornton a. 2022. Κορονοϊός και ελληνική οικονομία. <https://www.grant-thornton.gr/insights/article/survey-coronavirus-greek-economy-gr/>
- Grant Thornton b. 2022. Επίδραση πανδημίας. https://www.grant-thornton.gr/globalassets/_markets_/grc/media/pdfs/covid-19-impact_final.pdf
- Jones L., Palumbo D., Brown D. 2021. Coronavirus: How the pandemic has changed the world economy. BBC NEWS.
- News247. 2021. Εξέλιξη κρουσμάτων. <https://www.news247.gr/koinonia/koronoios-chartis-real-time-deite-tin-exelixa-ton-kroismaton-lepto-pros-lepto.7591972.html>
- Taxheaven a. 2022. Μείωση μισθωμάτων. <https://www.taxheaven.gr/news/51495/meiwsh-misowmatwn-gia-oktwbriou-kai-noembriou-oi-allages-meta-thn-kataoesh-ths-tropologias>
- Taxheaven b. 2022. Εγκύκλιοι. <https://www.taxheaven.gr/circulars/33298/1881-30-5-2020>
- Taxheaven c. 2022. Έκπτωση ΦΠΑ 25%. <https://www.taxheaven.gr/news/48564/ekptwsh-fpa-25-oi-analytikis-odhgies-ths-aade>
- Taxheaven d. 2022. Μείωση μισθωμάτων Σεπτεμβρίου / Οκτωβρίου 2020. <https://www.taxheaven.gr/news/51495/meiwsh-misowmatwn-gia-oktwbriou-kai-noembriou-oi-allages-meta-thn-kataoesh-ths-tropologias>

Taxheaven e. 2022. Πρόγραμμα ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ. <https://www.taxheaven.gr/news/50058/syn-ergasia-sto-100-h-epidothsh-asfalistikwn-eisforwn-gia-to-diasthma-apo-172020-mexri-15102020-neametra-sthrixhs-gia-th-diathrhsh-oesewn-ergasias>

Taxheaven f. 2022. Μεταχρονολογημένες επιταγές: οι ΚΑΔ που εμπίπτουν στη ρύθμιση. <https://www.taxheaven.gr/news/51719/metaxronologhmenes-epitages-dhmosieyohke-h-apofash-oloi-oi-kad-poy-empiptoyn-sth-ryomish>

Taxheaven g. 2022. Επιστροφή επιστρεπτέας προκαταβολής: τροποποιήσεις προϋποθέσεων <https://www.taxheaven.gr/news/50639/tropopoihsh-sthn-epistrephea-prokatabolh-1-kai-2-ws-pros-tis-proypoeseis-epistrofhs-toy-60-ths-enisxysis>

Taxheaven h. 2022. Οι ΚΑΔ που διακόπτουν τη λειτουργία τους από 18/03/2020. <https://www.taxheaven.gr/news/47817/aytes-oi-epixeirhseis-kleinoy-n-apo-1832020-oi-kad-analytika>

Tsouma, E. (2016). Constructing a Composite Leading Indicator of Economic Activity in Greece. *Applied Economics Quarterly*. 62 (2), 85-105.

UCI. 2022. Πρόγραμμα Γέφυρα. <https://uci.gr/programma-gefyra/>

A.1072/2020 Καθορισμός των λεπτομερειών εφαρμογής του άρθρου 2 της από 11.3.2020 ΠΝΠ (ΦΕΚ 55 Α') όπως τροποποιήθηκε και ισχύει με την οποία λαμβάνονται κατεπείγοντα μέτρα αντιμετώπισης των αρνητικών συνεπειών της εμφάνισης του κορονοϊού COVID-19 και της ανάγκης περιορισμού της διάδοσής του.

A.1073/2020 Καθορισμός των λεπτομερειών εφαρμογής του άρθρου 1 της από 11.03.2020 ΠΝΠ (ΦΕΚ 55 Α'), όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, με την οποία λαμβάνονται κατεπείγοντα μέτρα αντιμετώπισης των αρνητικών συνεπειών της εμφάνισης του κορονοϊού COVID-19 και της ανάγκης περιορισμού της διάδοσής του.

A.1074/2020 Καθορισμός των λεπτομερειών εφαρμογής του άρθρου 2 της από 11.03.2020 ΠΝΠ (ΦΕΚ 55 Α'), όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, με την οποία λαμβάνονται κατεπείγοντα μέτρα για την αντιμετώπιση των συνεπειών του κινδύνου διασποράς του κορονοϊού COVID-19, τη στήριξη της κοινωνίας και της επιχειρηματικότητας και τη διασφάλιση της ομαλής λειτουργίας της αγοράς και της δημόσιας διοίκησης.

A.1075/2020 Καθορισμός των λεπτομερειών εφαρμογής του άρθρου 2 της από 11.03.2020 ΠΝΠ (ΦΕΚ 55 Α'), όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, με την οποία λαμβάνονται κατεπείγοντα μέτρα για την αντιμετώπιση των συνεπειών του κινδύνου διασποράς του κορονοϊού COVID-19, τη στήριξη της κοινωνίας και της επιχειρηματικότητας και τη διασφάλιση της ομαλής λειτουργίας της αγοράς και της δημόσιας διοίκησης.

ΑΑΔΕ, 2022. Οδηγίες Χρήσης Επιστρεπτέας Προκαταβολής. <https://www.aade.gr/epiheiriseis/mybusinesssupport/odigies-hrisis-epistrephea-prokataboli>

Βόρεια. 2022. Θεσμικό πλαίσιο τηλεργασίας στο δημόσιο. <https://www.voria.gr/article/neo-thesmiko-plemio-gia-tin-tilergasia-sto-dimosio---ti-provlepi>

Γιουβαλ Νοα Χαραρι. 2021. Όταν η υφήλιος μοιάζει με μια μεγάλη παγκόσμια σκευωρία. New York Times.

Ελληνική Παραγωγή. 2021. Προοπτικές ελληνικής βιομηχανίας φαρμάκου. https://hellenicproduction.org/wp-content/uploads/2021/03/%CE%94%CE%B5%CE%BB%CF%84%CE%AF%CE%BF_%CE%99%CE%9F%CE%92%CE%95_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%A0%CE%B1%CF%81_%CE%9C%CE%B1%CF%812021.pdf

Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία. 2020. Στατιστικές δημοσιεύσεις. <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL84/2020-Q4>

ΕΣΠΑ. 2022. Πολιτικές αντιμετώπισης απάτης. <https://www.espa.gr/el/Pages/staticAntiFraudPolicy.aspx>

Καθημερινή. 2022. Τρεις κίνδυνοι για την παγκόσμια ανάπτυξη – ΔΝΤ. <https://www.kathimerini.gr/economy/561686824/treis-kindynoys-gia-tin-pagkosmia-anakampsi-vlepei-to-dnt/>

ΚΕΠΕ. 2021. Η εξέλιξη του ΔTK στην Ελλάδα και την Ευρωζώνη. https://www.kepe.gr/images/oikonomikes_ekselikseis/tefchos-44-gr/oi-ekselikseis-tou-deikhtimwn-katanalwth-sthn-ellada-kai-thn-eurwzwnh,-aimilia-marsellou.pdf

ΚΕΠΕΑ. 2022. Άδεια Ειδικού Σκοπού. <https://www.kepea.gr/adeia-eidikou-skopou>

ΟΠΕΚΑ. 2022. Πρόγραμμα γέφυρα. <https://opeka.gr/stegasi-proti-katoikia/programma-gefyra/>

ΠΟΜΙΔΑ. 2022. Τελευταία νέα. <https://www.pomida.gr/latestnews.php?cid=3&page=14>

Σακελλαρίου Ν. 2022. Επενδυτική βαθμίδα, δημοσιονομικά έσοδα πάνε πίσω χρονικά λόγω οικονομικών εξελίξεων και πολέμου. Taxheaven. <https://www.taxheaven.gr/news/58762/ependytikh-baomida-dhmosionomika-esoda-pane-pisw-xronika-logw-oikonomikwn-exelixeon-kai-polemou. Taxheaven.>

Υπουργείο Οικονομικών. 2022. Πλαίσιο προστασίας των επιχειρήσεων. <https://www.minfin.gr/-/dt-plaisio-prostasias-ton-epicheirseon-ergazomenon-kai-autoapascholoumenon-eleutheron-epangelmation-menos-martiou>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

1η κατηγορία επιδότησης, ετήσιο καθαρό οικογενειακό εισόδημα έως 57.000€:

- Ατομικό εισόδημα αιτούντα έως 24.000€
- Συζύγου έως 18.000€
- Εξαρτώμενων μελών έως 5.000€ ανά μέλος, έως 3 μέλη

2η κατηγορία επιδότησης, ετήσιο καθαρό οικογενειακό εισόδημα έως 45.000€:

- Ατομικό εισόδημα αιτούντα έως 17.000€
- Συζύγου έως 13.000€
- Εξαρτώμενων μελών έως 5.000€ ανά μέλος, έως 3 μέλη

3η κατηγορία επιδότησης, ετήσιο καθαρό οικογενειακό εισόδημα έως 36.000€

- Ατομικό εισόδημα αιτούντα έως 12.500€
- Συζύγου έως 8.500€
- Εξαρτώμενων μελών έως 5.000€ ανά μέλος, έως 3 μέλη
- Σε αυτήν την 3η κατηγορία επιδότησης εξετάζεται ξεχωριστά και το ατομικό εισόδημα **τυχόν συνοφειλέτη ή εγγυητή** στο δάνειο, το οποίο πρέπει να είναι έως 12.500€. Επιπλέον, για να είναι το δάνειο επιλέξιμο για το πρόγραμμα επιδότησης, πρέπει και **ο συνοφειλέτης ή εγγυητής να θεωρείται πληγείς του Covid-19.**

Κατηγορία αντικειμενικής αξίας Ακίνητου

1η κατηγορία επιδότησης: Αντικειμενική αξία κύριας κατοικίας έως 300.000€.

2η κατηγορία επιδότησης: Αντικειμενική αξία κύριας κατοικίας έως 250.000€.

3η κατηγορία επιδότησης: Αντικειμενική αξία κύριας κατοικίας έως 200.000€.

Κατηγορίες επιδότησης

1η κατηγορία επιδότησης: Συνολική αξία καταθέσεων και επενδύσεων έως 40.000€.

2η κατηγορία επιδότησης: Συνολική αξία καταθέσεων και επενδύσεων έως 25.000€.

3η κατηγορία επιδότησης: Συνολική αξία καταθέσεων και επενδύσεων έως 15.000€.

1η κατηγορία επιδότησης: Συνολικό υπόλοιπο οφειλής έως 300.000€.

2η κατηγορία επιδότησης: Συνολικό υπόλοιπο οφειλής έως 250.000€.

3η κατηγορία επιδότησης: Συνολικό υπόλοιπο οφειλής έως 130.000€.

Όρια ενισχύσεων βάσει Εφημερίδας Ευρωπαϊκής Ένωση για τις επιχειρήσεις δικαιούχους που έχουν διακόψει τη λειτουργία τους με κρατική εντολή, ακόμα και εάν δεν παρουσίασαν πτώση εσόδων τον Μάρτιο ή είχαν μηδενικά έσοδα αναφοράς.

- α) 2.000 ευρώ για επιχειρήσεις δικαιούχους που δεν απασχολούν εργαζόμενους με σχέση εξαρτημένης εργασίας την 31η Μαρτίου 2020,
- β) 4.000 ευρώ για επιχειρήσεις δικαιούχους που απασχολούν 1 έως 5 εργαζόμενους με σχέση εξαρτημένης εργασίας την 31η Μαρτίου 2020,
- γ) 8.000 ευρώ για επιχειρήσεις δικαιούχους που απασχολούν 6 έως 20 εργαζόμενους με σχέση εξαρτημένης εργασίας την 31η Μαρτίου 2020,
- δ) 15.000 ευρώ για επιχειρήσεις δικαιούχους που απασχολούν 21 έως 50 εργαζόμενους με σχέση εξαρτημένης εργασίας την 31η Μαρτίου 2020,
- ε) 30.000 ευρώ για επιχειρήσεις δικαιούχους που απασχολούν άνω των 50 εργαζομένων με σχέση εξαρτημένης εργασίας την 31η Μαρτίου 2020.

Όρια ενίσχυσης βάσει της παραγράφου 1 του άρθρου της Εφημερίδας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με την επιφύλαξη των προϋποθέσεων του άρθρου 5:

- α) 2.000 ευρώ για επιχειρήσεις δικαιούχους που δεν απασχολούν εργαζόμενους με σχέση εξαρτημένης εργασίας την 31η Μαρτίου 2020,
- β) 4.000 ευρώ για επιχειρήσεις δικαιούχους που απασχολούν 1 έως 5 εργαζόμενους με σχέση εξαρτημένης εργασίας την 31η Μαρτίου 2020,
- γ) 8.000 ευρώ για επιχειρήσεις δικαιούχους που απασχολούν 6 έως 20 εργαζόμενους με σχέση εξαρτημένης εργασίας την 31η Μαρτίου 2020,
- δ) 15.000 ευρώ για επιχειρήσεις δικαιούχους που απασχολούν 21 έως 50 εργαζόμενους με σχέση εξαρτημένης εργασίας την 31η Μαρτίου 2020,
- ε) 30.000 ευρώ για επιχειρήσεις δικαιούχους που απασχολούν άνω των 50 εργαζομένων με σχέση εξαρτημένης εργασίας την 31η Μαρτίου 2020.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

(Σε περίπτωση τετραψήφιου ΚΑΔ συμπεριλαμβάνονται όλες οι υποκατηγορίες πενταψήφιων, εξαψήφιων και οκταψήφιων. Σε περίπτωση εξαψήφιου συμπεριλαμβάνονται όλες οι κατηγορίες οκταψήφιων)

ΚΑΔ Περιγραφή

01.49.19.02 Εκτροφή γουνοφόρων ζώων (αλεπούς, μινκ, μυοκάστορα, τσιντσιλά και άλλων)

01.49.3 Παραγωγή ακατέργαστων γουνοδερμάτων και διάφορων ακατέργαστων προβιών και δερμάτων

14.20 Κατασκευή γούνινων ειδών

15.11 Κατεργασία και δέψη δέρματος κατεργασία και βαφή γουναρικών

33.16 Επισκευή και συντήρηση αεροσκαφών και διαστημόπλοιων

46.42.11.27 Χονδρικό εμπόριο δεψασμένων η κατεργασμένων γουνοδερμάτων

46.42.11.29 Χονδρικό εμπόριο ειδών ένδυσης, εξαρτημάτων ρουχισμού και άλλων ειδών από γουνόδερμα (εκτός από καλύμματα κεφαλιού)

46.42.11.40 Χονδρικό εμπόριο ημιετοίμων γουναρικών

46.42.11.58 Χονδρικό εμπόριο αποκομμάτων γουναρικών

46.90.10.06 Χονδρικό εμπόριο διάφορων τουριστικών και λοιπών παρόμοιων ειδών λαϊκής τέχνης

47.71.71.27 Λιανικό εμπόριο ειδών ένδυσης, εξαρτημάτων ρουχισμού και άλλων ειδών από γουνόδερμα (εκτός καλυμάτων κεφαλής)

47.71.71.34 Λιανικό εμπόριο ειδών ένδυσης, εξαρτημάτων ρουχισμού από γουνόδερμα

47.78.89.04 Λιανικό εμπόριο διάφορων τουριστικών και λοιπών παρόμοιων ειδών λαϊκής τέχνης

47.99 Άλλο λιανικό εμπόριο εκτός καταστημάτων, υπαίθριων πάγκων ή αγορών

49.31 Αστικές και προαστιακές χερσαίες μεταφορές επιβατών

49.39 Άλλες χερσαίες μεταφορές επιβατών π.δ.κ.α.

50.10 Θαλάσσιες και ακτοπλοϊκές μεταφορές επιβατών

50.30 Εσωτερικές πλωτές μεταφορές επιβατών

51.10 Αεροπορικές μεταφορές επιβατών

51.21 Αεροπορικές μεταφορές εμπορευμάτων

52.21.29.02 Υπηρεσίες οδηγού λεωφορείου (μη εκμεταλλευτή)

52.21.29.03 Υπηρεσίες πώλησης εισιτηρίων αστικών χερσαίων συγκοινωνιακών μέσων από τρίτους, λιανικά

52.21.29.04 Υπηρεσίες πώλησης εισιτηρίων αστικών χερσαίων συγκοινωνιακών μέσων από τρίτους, χονδρικά

52.21.29.05 Υπηρεσίες πώλησης εισιτηρίων υπεραστικών χερσαίων συγκοινωνιακών μέσων από τρίτους

52.22 Δραστηριότητες συναφείς με τις πλωτές μεταφορές

52.23 Δραστηριότητες συναφείς με τις αεροπορικές μεταφορές

55.10 Ξενοδοχεία και παρόμοια καταλύματα

55.20 Καταλύματα διακοπών και άλλα καταλύματα σύντομης διαμονής

55.30 Χώροι κατασκήνωσης, εγκαταστάσεις για οχήματα αναψυχής και ρυμουλκούμενα οχήματα

55.90.13 Υπηρεσίες κλιναμαξών (βαγκόν-λι) και υπηρεσίες ύπνου σε άλλα μεταφορικά μέσα

55.90.19 Άλλες υπηρεσίες καταλύματος π.δ.κ.α.

56.10 Δραστηριότητες υπηρεσιών εστιατορίων και κινητών μονάδων εστίασης, με εξαίρεση τις δραστηριότητες που αφορούν διανομή προϊόντων (delivery) και παροχή προϊόντων σε πακέτο από το κατάστημα (take away) στις οποίες δεν επιτρέπεται η χρήση τραπεζοκαθισμάτων και το σερβίρισμα σε αυτά

56.21 Δραστηριότητες υπηρεσιών τροφοδοσίας για εκδηλώσεις

56.29 Άλλες υπηρεσίες εστίασης, με εξαίρεση τις Υπηρεσίες γευμάτων που παρέχονται από στρατιωτικές τραπεζαρίες (56.29.20.01), Υπηρεσίες που παρέχονται από καντίνες εργοστάσιων ή γραφείων (56.29.20.03), Υπηρεσίες που παρέχονται από σχολικές καντίνες (κυλικεία) (56.29.20.04), Υπηρεσίες που παρέχονται από φοιτητικά εστιατόρια (56.29.20.05)

56.30 Δραστηριότητες παροχής ποτών, με εξαίρεση τις δραστηριότητες που αφορούν διανομή προϊόντων (delivery) και παροχή προϊόντων σε πακέτο από το κατάστημα (take away) στις οποίες δεν επιτρέπεται η χρήση τραπεζοκαθισμάτων και το σερβίρισμα σε αυτά

59.11 Δραστηριότητες παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών, βίντεο και τηλεοπτικών προγραμμάτων

59.12 Δραστηριότητες συνοδευτικές της παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών, βίντεο και τηλεοπτικών προγραμμάτων

59.13 Δραστηριότητες διανομής κινηματογραφικών ταινιών, βίντεο και τηλεοπτικών προγραμμάτων

59.14 Δραστηριότητες προβολής κινηματογραφικών ταινιών

74.20 Φωτογραφικές δραστηριότητες

74.30 Δραστηριότητες μετάφρασης και διερμηνείας

77.11 Ενοικίαση και εκμίσθωση αυτοκινήτων και ελαφρών μηχανοκίνητων οχημάτων

77.21 Ενοικίαση και εκμίσθωση ειδών αναψυχής και αθλητικών ειδών

77.29 Ενοικίαση και εκμίσθωση άλλων ειδών προσωπικής ή οικιακής χρήσης

77.34 Ενοικίαση και εκμίσθωση εξοπλισμού πλωτών μεταφορών

77.35 Ενοικίαση και εκμίσθωση εξοπλισμού αεροπορικών μεταφορών

77.39.13 Υπηρεσίες ενοικίασης και χρηματοδοτικής μίσθωσης μοτοσικλετών και τροχόσπιτων

77.39.19.03 Υπηρεσίες ενοικίασης εξοπλισμού εκθέσεων

79.11 Δραστηριότητες ταξιδιωτικών πρακτορείων

79.12 Δραστηριότητες γραφείων οργανωμένων ταξιδιών

79.90 Άλλες δραστηριότητες υπηρεσιών κρατήσεων και συναφείς δραστηριότητες

82.30 Οργάνωση συνεδρίων και εμπορικών εκθέσεων

85.51 Αθλητική και ψυχαγωγική εκπαίδευση

85.52 Πολιτιστική εκπαίδευση

88.10 Δραστηριότητες κοινωνικής μέριμνας χωρίς παροχή καταλύματος για ηλικιωμένους και άτομα με αναπηρία, με εξαίρεση τις Υπηρεσίες κοινωνικής μέριμνας χωρίς παροχή καταλύματος για ηλικιωμένους και άτομα με αναπηρία (ΚΑΔ 88.10.10), καθώς και τις Υπηρεσίες επίσκεψης και παροχής υποστήριξης σε ηλικιωμένους (ΚΑΔ 88.10.11).

90.01 Τέχνες του θεάματος

90.02 Υποστηρικτικές δραστηριότητες για τις τέχνες του θεάματος

90.03 Καλλιτεχνική δημιουργία

90.04 Εκμετάλλευση αιθουσών θεαμάτων και συναφείς δραστηριότητες

91.02 Δραστηριότητες μουσείων

91.03 Λειτουργία ιστορικών χώρων και κτιρίων και παρόμοιων πόλων έλξης επισκεπτών

92.00.11 Υπηρεσίες τυχερών παιχνιδιών τραπεζιού

93.11 Εκμετάλλευση αθλητικών εγκαταστάσεων

93.12 Δραστηριότητες αθλητικών ομίλων

93.13 Εγκαταστάσεις γυμναστικής

93.19 Άλλες αθλητικές δραστηριότητες

93.21 Δραστηριότητες πάρκων αναψυχής και άλλων θεματικών πάρκων

93.29 Άλλες δραστηριότητες διασκέδασης και ψυχαγωγίας

94.99.16.01 Υπηρεσίες πολιτιστικών συλλόγων και σωματείων

96.04 Δραστηριότητες σχετικές με τη φυσική ευεξία, εκτός από υπηρεσίες διαιτολογίας (96.04.10.01) και Υπηρεσίες διαιτολογικών μονάδων (πολυδύναμων μονάδων συνδυασμού άσκησης, αισθητικής και δίαιτας) (96.04.10.02)

96.09.19.16 Υπηρεσίες στολισμού εκκλησιών, αιθουσών κ.λπ. (για γάμους, βαπτίσεις, κηδείες και άλλες εκδηλώσεις)

Παράρτημα III

Κλάδος Λιανικού εμπορίου με εξαίρεση όσων ασκούν μέσω διαδικτύου ή e-shop

47.19 Άλλο λιανικό εμπόριο σε μη εξειδικευμένα καταστήματα, εκτός από είδη ψιλικών 47.19.10.01 και περιπτέρων 47.19.10.02 και υπηρεσιών ηλεκτρονικού ή τηλεφωνικού εμπορίου με παράδοση κατ'οίκον (e-shop κτλ.)

-- 47.41 Λιανικό εμπόριο ηλεκτρονικών υπολογιστών, περιφερειακών μονάδων υπολογιστών και λογισμικού σε εξειδικευμένα καταστήματα, με εξαίρεση τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ή τηλεφωνικού εμπορίου με παράδοση κατ'οίκον (e-shop κτλ.)

-- 4742 Λιανικό εμπόριο τηλεπικοινωνιακού εξοπλισμού σε εξειδικευμένα καταστήματα, με εξαίρεση τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ή τηλεφωνικού εμπορίου με παράδοση κατ'οίκον (e-shop κτλ.)

- 47.43 Λιανικό εμπόριο εξοπλισμού ήχου και εικόνας σε εξειδικευμένα καταστήματα, με εξαίρεση τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ή τηλεφωνικού εμπορίου με παράδοση κατ'οίκον (e-shop κτλ.)
- 47.51 Λιανικό εμπόριο κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων σε εξειδικευμένα καταστήματα, με εξαίρεση τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ή τηλεφωνικού εμπορίου με παράδοση κατ'οίκον (e-shop κτλ.)
- 47.52 Λιανικό εμπόριο σιδηρικών, χρωμάτων και τζαμιών σε εξειδικευμένα καταστήματα, με εξαίρεση τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ή τηλεφωνικού εμπορίου με παράδοση κατ'οίκον (e-shop κτλ.)
- 47.53 Λιανικό εμπόριο χαλιών, κλιμιών και επενδύσεων δαπέδου και τοίχου σε εξειδικευμένα καταστήματα, με εξαίρεση τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ή τηλεφωνικού εμπορίου με παράδοση κατ'οίκον (e-shop κτλ.)
- 47.54 Λιανικό εμπόριο ηλεκτρικών οικιακών συσκευών σε εξειδικευμένα καταστήματα, με εξαίρεση τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ή τηλεφωνικού εμπορίου με παράδοση κατ'οίκον (e-shop κτλ.)
- 47.59 Λιανικό εμπόριο επίπλων, φωτιστικών και άλλων ειδών οικιακής χρήσης σε εξειδικευμένα καταστήματα, με εξαίρεση τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ή τηλεφωνικού εμπορίου με παράδοση κατ'οίκον (e-shop κτλ.)
- 47.61 Λιανικό εμπόριο βιβλίων σε εξειδικευμένα καταστήματα, με εξαίρεση τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ή τηλεφωνικού εμπορίου με παράδοση κατ'οίκον (e-shop κτλ.)
- 47.62 Λιανικό εμπόριο εφημερίδων και γραφικής ύλης σε εξειδικευμένα καταστήματα, εκτός από λιανικό εμπόριο εφημερίδων 47.62.62 και υπηρεσιών ηλεκτρονικού ή τηλεφωνικού εμπορίου με παράδοση κατ'οίκον (e-shop κτλ.)
- 47.63 Λιανικό εμπόριο εγγραφών μουσικής και εικόνας σε εξειδικευμένα καταστήματα, με εξαίρεση τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ή τηλεφωνικού εμπορίου με παράδοση κατ'οίκον (e-shop κτλ.)
- 47.64 Λιανικό εμπόριο αθλητικού εξοπλισμού σε εξειδικευμένα καταστήματα, με εξαίρεση τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ή τηλεφωνικού εμπορίου με παράδοση κατ'οίκον (e-shop κτλ.)
- 47.65 Λιανικό εμπόριο παιχνιδιών κάθε είδους σε εξειδικευμένα καταστήματα, με εξαίρεση τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ή τηλεφωνικού εμπορίου με παράδοση κατ'οίκον (e-shop κτλ.)
- 47.71 Λιανικό εμπόριο ενδυμάτων σε εξειδικευμένα καταστήματα, με εξαίρεση τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ή τηλεφωνικού εμπορίου με παράδοση κατ'οίκον (e-shop κτλ.)
- 47.72 Λιανικό εμπόριο υποδημάτων και δερμάτινων ειδών σε εξειδικευμένα καταστήματα, με εξαίρεση τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ή τηλεφωνικού εμπορίου με παράδοση κατ'οίκον (e-shop κτλ.)
- 47.75 Λιανικό εμπόριο καλλυντικών και ειδών καλλωπισμού σε εξειδικευμένα καταστήματα, εκτός από Λιανικό εμπόριο χαρτιού υγιείας, χαρτομάντιλων, μαντιλιών και πετσετών καθαρισμού προσώπου, τραπεζομάντιλων και πετσετών φαγητού, από χαρτί 47.75.76.19 και υπηρεσιών ηλεκτρονικού ή τηλεφωνικού εμπορίου με παράδοση κατ'οίκον (e-shop κτλ.)
- 47.77 Λιανικό εμπόριο ρολογιών και κοσμημάτων σε εξειδικευμένα καταστήματα, με εξαίρεση τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ή τηλεφωνικού εμπορίου με παράδοση κατ'οίκον (e-shop κτλ.)

- 4778 Άλλο λιανικό εμπόριο καινούργιων ειδών σε εξειδικευμένα καταστήματα, εκτός από Λιανικό εμπόριο υλικών καθαρισμού 47.78.84, Λιανικό εμπόριο καύσιμου πετρελαίου οικιακής χρήσης, υγραέριου, άνθρακα και ξυλείας 47.78.85, Λιανικό εμπόριο ακατέργαστων αγροτικών προϊόντων π.δ.κ.α. 47.78.87, Λιανικό εμπόριο μηχανημάτων και εξοπλισμού π.δ.κ.α. 47.78.88, και υπηρεσιών ηλεκτρονικού ή τηλεφωνικού εμπορίου με παράδοση κατ'οίκον (e-shop κτλ.)
- 4779 Λιανικό εμπόριο μεταχειρισμένων ειδών σε καταστήματα
- 4781 Λιανικό εμπόριο τροφίμων, ποτών και καπνού, σε υπαίθριους πάγκους και αγορές, εξαιρουμένων των λαϊκών αγορών (κλείνουν οι δημοτικές αγορές)
- 4782 Λιανικό εμπόριο κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων, ενδυμάτων και υποδημάτων, σε υπαίθριους πάγκους και αγορές
- 4789 Λιανικό εμπόριο άλλων ειδών σε υπαίθριους πάγκους και αγορές, πλην χαρτικών, ειδών καθαριότητας και προσωπικής φροντίδας
- 47767701 Λιανικό εμπόριο ανθέων, με εξαίρεση τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ή τηλεφωνικού εμπορίου με παράδοση κατ'οίκον (e-shop κτλ.)
- 47767703 Λιανικό εμπόριο αποξηραμένων φυτών, με εξαίρεση τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ή τηλεφωνικού εμπορίου με παράδοση κατ'οίκον (e-shop κτλ.)
- 47767710 Λιανικό εμπόριο κομμένων ανθέων και μπουμπουκιών τους, συνθέσεων ανθέων, καθώς και ανθοδεσμών, στεφανιών και παρόμοιων ειδών, με εξαίρεση τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ή τηλεφωνικού εμπορίου με παράδοση κατ'οίκον (e-shop κτλ.)
- 47767711 Λιανικό εμπόριο μερών φυτών, χορταριών, βρύων και λειχήνων, κατάλληλων για διακοσμητική χρήση, με εξαίρεση τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ή τηλεφωνικού εμπορίου με παράδοση κατ'οίκον (e-shop κτλ.)
- 47767712 Λιανικό εμπόριο -μετά από εισαγωγή- ανθέων, με εξαίρεση τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ή τηλεφωνικού εμπορίου με παράδοση κατ'οίκον (e-shop κτλ.)
- 7721 Ενοικίαση και εκμίσθωση ειδών αναψυχής και αθλητικών ειδών, με εξαίρεση τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ή τηλεφωνικού εμπορίου με παράδοση κατ'οίκον (e-shop κτλ.)
- 7722 Ενοικίαση βιντεοκασετών και δίσκων, με εξαίρεση τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ή τηλεφωνικού εμπορίου με παράδοση κατ'οίκον (e-shop κτλ.)
- 7729 Ενοικίαση και εκμίσθωση άλλων ειδών προσωπικής ή οικιακής χρήσης, με εξαίρεση τις υπηρεσίες ηλεκτρονικού ή τηλεφωνικού εμπορίου με παράδοση κατ'οίκον (e-shop κτλ.)
- 82191101 Υπηρεσίες παραγωγής φωτοτυπιών και φωτοαντιγράφων
- 82191102 Υπηρεσίες πολυγραφήσεων και φωτοαντιγράφων
- 96091906 Υπηρεσίες γραφείων γνωριμίας ή συνοικεσίων
- 96091908 Υπηρεσίες γυαλίσματος υποδημάτων

-- 96091916 Υπηρεσίες στολισμού εκκλησιών, αιθουσών κλπ (για γάμους, βαπτίσεις, κηδείες και άλλες εκδηλώσεις)

Κλάδος τουρισμού / τουριστικά καταλύματα/

-- 5520 Καταλύματα διακοπών και άλλα καταλύματα σύντομης διαμονής εκτός εποχικής λειτουργίας

-- 5530 Χώροι κατασκήνωσης, εγκαταστάσεις για οχήματα αναψυχής και ρυμουλκούμενα οχήματα

Κλάδος εστίασης/οργάνωση ημερίδων/εκδηλώσεων/ψυχαγωγίας

-- 5610 Δραστηριότητες υπηρεσιών εστιατορίων και κινητών μονάδων εστίασης, με εξαίρεση τις δραστηριότητες που αφορούν διανομή προϊόντων (delivery, room service κτλ.) και παροχή προϊόντων σε πακέτο από το κατάστημα (take away) στις οποίες δεν επιτρέπεται η χρήση τραπεζοκαθισμάτων και το σερβίρισμα σε αυτά

-- 5621 Δραστηριότητες υπηρεσιών τροφοδοσίας για εκδηλώσεις (catering)

-- 5630 Δραστηριότητες παροχής ποτών (χορευτικά κέντρα, αναψυκτήρια, καφέ μπαρ, καφεενία, καφετέριες, κέντρα διασκέδασης κτλ.), με εξαίρεση τις δραστηριότητες που αφορούν διανομή προϊόντων (delivery, room service κτλ.) και παροχή προϊόντων σε πακέτο από το κατάστημα (take away) στις οποίες δεν επιτρέπεται η χρήση τραπεζοκαθισμάτων και το σερβίρισμα σε αυτά

-- 5914 Δραστηριότητες προβολής κινηματογραφικών ταινιών

-- 8230 Οργάνωση συνεδρίων και εμπορικών εκθέσεων

-- 9004 Εκμετάλλευση αιθουσών θεαμάτων και συναφείς δραστηριότητες

-- 9101 Δραστηριότητες βιβλιοθηκών και αρχειοφυλακείων

-- 9102 Δραστηριότητες μουσείων

-- 9103 Λειτουργία ιστορικών χώρων και κτιρίων και παρόμοιων πόλων έλξης επισκεπτών

-- 9104 Δραστηριότητες βοτανικών και ζωολογικών κήπων και φυσικών βιοτόπων

-- 9200 Τυχερά παιχνίδια και στοιχήματα (συμπεριλαμβανομένων καζίνο, χαρτοπαιχτικών λεσχών κτλ.), εξαιρουμένων των υπηρεσιών τυχερών παιχνιδιών σε απευθείας (on line) σύνδεση (ΚΑΔ: 92.00.14) και υπηρεσιών στοιχημάτων σε απευθείας (on line) σύνδεση (ΚΑΔ: 92.00.21)

Κλάδος εκπαίδευσης

-- 8510 Προσχολική εκπαίδευση, εξαιρείται η εξ'άποστάσεως εκπαίδευση

-- 8520 Πρωτοβάθμια εκπαίδευση, εξαιρείται η εξ'άποστάσεως εκπαίδευση

-- 8531 Γενική δευτεροβάθμια εκπαίδευση, εξαιρείται η εξ'άποστάσεως εκπαίδευση

-- 8532 Τεχνική και επαγγελματική δευτεροβάθμια εκπαίδευση, εξαιρείται η εξ'άποστάσεως εκπαίδευση

-- 8541 Μεταδευτεροβάθμια μη τριτοβάθμια εκπαίδευση, εξαιρείται η εξ'άποστάσεως εκπαίδευση

- 8542 Τριτοβάθμια εκπαίδευση, εξαιρείται η εξ'άποστάσεως εκπαίδευση
- 8551 Αθλητική και ψυχαγωγική εκπαίδευση, εξαιρείται η εξ'άποστάσεως εκπαίδευση
- 8552 Πολιτιστική εκπαίδευση, εξαιρείται η εξ'άποστάσεως εκπαίδευση
- 8553 Δραστηριότητες σχολών ερασιτεχνών οδηγών, εξαιρείται η εξ'άποστάσεως εκπαίδευση
- 8559 Άλλη εκπαίδευση π.δ.κ.α., εξαιρείται η εξ'άποστάσεως εκπαίδευση
- 8560 Εκπαιδευτικές υποστηρικτικές δραστηριότητες, εξαιρείται η εξ'άποστάσεως εκπαίδευση
- 8891 Δραστηριότητες βρεφονηπιακών και παιδικών σταθμών, εξαιρείται η εξ'άποστάσεως εκπαίδευση

Κλάδος αθλητισμού/αθλητικών εκδηλώσεων

- 9311 Εκμετάλλευση αθλητικών εγκαταστάσεων
- 9312 Δραστηριότητες αθλητικών ομίλων πλην αθλητών και ομάδων που είναι σε προετοιμασία ολυμπιακών αγώνων 2020
- 9313 Εγκαταστάσεις γυμναστικής
- 9319 Άλλες αθλητικές δραστηριότητες πλην αθλητών και ομάδων που είναι σε προετοιμασία ολυμπιακών αγώνων 2020
- 9321 Δραστηριότητες πάρκων αναψυχής και άλλων θεματικών πάρκων
- 9329 Άλλες δραστηριότητες διασκέδασης και ψυχαγωγίας
- 9602 Δραστηριότητες κομμωτηρίων, κουρείων και κέντρων αισθητικής
- 9604 Δραστηριότητες σχετικές με τη φυσική ευεξία
- 881015 Υπηρεσίες κέντρων ημερήσιας φροντίδας ενηλίκων με αναπηρίες
- 56292002 Υπηρεσίες που παρέχονται από καντίνες αθλητικών εγκαταστάσεων
- 56292004 Υπηρεσίες που παρέχονται από σχολικές καντίνες (κυλικεία)
- 56292005 Υπηρεσίες που παρέχονται από φοιτητικά εστιατόρια, με εξαίρεση τις δραστηριότητες που αφορούν διανομή προϊόντων (delivery) και παροχή προϊόντων σε πακέτο από το κατάστημα (take away)

Κλάδος Λοιπές Υπηρεσίες

- 94991601 Υπηρεσίες πολιτιστικών συλλόγων και σωματείων
- 94991602 Υπηρεσίες ψυχαγωγικών μη αθλητικών λεσχών
- 96091909 Υπηρεσίες δερματοστιξίας (τατουάζ)
- 96091912 Υπηρεσίες ιερόδουλου
- 96091917 Υπηρεσίες τρυπήματος δέρματος του σώματος (piercing)

-- Η δραστηριότητα όλων των καταστημάτων λιανικού εμπορίου που λειτουργούν με συμφωνίες συνεργασίας τύπου "κατάστημα εντός καταστήματος" (shops-in-a-shop), βρίσκονται σε εκπτώτικα καταστήματα (outlet), εμπορικά κέντρα και εκπτώτικα χωριά (Taxheaven h, 2022).